

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Historie
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Historie – Český jazyk a literatura

PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA V Kladně (1882-1937)
TECHNICAL SCHOOL IN Kladno (1882-1937)

Bakalářská práce: 2010-FP-KHI-089

Autor:
Michaela ŠKUBALOVÁ

Podpis:

Adresa:
V. Nezvala 756
272 04 Kladno

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	příloh
89	27 211	2	22	24

V Liberci dne: 20. 4. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Michaelu Škubalovou
adresa: V. Nezvala 756, Kladno, 272 04
studijní obor (kombinace): Historie – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Název BP: **Průmyslová škola v Kladně (1882 - 1937)**
Název BP v angličtině: **Technical school in Kladno (1882 - 1937)**
Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 23. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): MICHAELA ŠKUBALOVÁ

Datum: 16. 12. 2010

Podpis:

Název BP:	PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA V KLADNĚ (1882-1937)
Vedoucí práce:	PhDr. Miloslava Melanová.
Cíl:	Cílem bakalářské práce je zpracování založení a vývoje odborné průmyslové školy, která vznikla jako škola pokračovací, změnila se na odbornou řemeslnickou a posléze na státní průmyslovou školu zaměřenou na strojírenství.
Požadavky:	Autorka bude sledovat charakter a vývoj školy z hlediska organizačního, z hlediska potřeb regionu i obsahu výuky.
Metody:	Analýza, komparace, syntéza
Literatura:	prameny a literatura viz příloha

Čestné prohlášení

Název práce: Průmyslová škola v Kladně (1882-1937)
Jméno a příjmení autora: Michaela Škubalová
Osobní číslo: P08000684

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 20. 4. 2012

Michaela Škubalová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Miloslavě Melanové za ochotu, trpělivost a cenné rady při psaní této práce. Velké díky patří i zaměstnancům Státního okresního archivu v Kladně, zejména PaedDr. Ireně Veverkové a Mgr. Janě Cingrové, za jejich pomoc a ochotu při poskytování archivních dokumentů.

Na závěr děkuji svým rodičům a přátelům za toleranci, podporu a pomoc potřebnou pro zvládnutí studia.

Resumé

Tato bakalářská práce analyzuje historii a vývoj Průmyslové školy v Kladně v letech 1882-1937. Na základě rozboru pramenů a komparací z poznatků z odborné literatury je charakterizován vznik a vývoj Průmyslové školy. První část práce se věnuje historii Kladna a vývoji průmyslového školství od počátku až do 30. let 20. století. Druhá část práce se zaměřuje na vznik a vývoj Průmyslové školy v Kladně v letech 1882-1937. Práce popisuje změny ve vnitřní organizaci školy, tj. proměny vyučovacích předmětů, dále je pozornost věnována žákům a jejich zájmu o nabízené obory, charakterizuje činnost učitelů a jejich úlohu v rámci školy.

Klíčová slova: Průmyslové školství, Kladno, Řemeslnická škola, Žáci, Učitelé

Summary

This thesis analyses history and development of Technical school in Kladno from 1882 to 1937. Characterisation of foundation and development of Technical school is based on analysis of sources and on comparison of findings from literature. First part of the work researches history of Kladno and development of engineering education in Kladno from its beginnings to 1930s. Second part of the work focuses on foundation and development of Technical school in Kladno in years 1882 to 1937. The thesis describes changes in internal organisation of the school, i.e. changes in subjects; it also discusses students and their interest in offered subjects, characterise work of teachers and their role within the school.

Key words: Engineering education, Kladno, School of Crafts, Students, Teachers

Obsah

1. ÚVOD.....	9
2. ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY.....	11
2.1. Prameny.....	11
2.2. Literatura.....	12
3. HISTORIE MĚSTA KLDNA.....	15
4. VÝVOJ PRŮMYSLOVÉHO ŠKOLSTVÍ.....	22
5. PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA V KLDNĚ (1882-1937).....	30
5.1. Historie školy.....	30
5.2. Změny ve vnitřní organizaci školy.....	35
5.2.1. Průmyslová škola pokračovací (1882-1886).....	35
5.2.2. C. k. všeobecná řemeslnická škola (1886-1914).....	36
5.2.2.1. Řemeslnická škola.....	36
5.2.2.2. Průmyslová škola pokračovací.....	38
5.2.2.3. Veřejná kreslárna.....	40
5.2.2.4. Speciální kurzy.....	41
5.2.3. Státní průmyslová škola (1914-1937).....	44
5.2.3.1. Oddělení pro chlapce základních škol.....	44
5.2.3.2. Pokračovací škola živnostenská.....	45
5.2.3.3. Mistrovská škola.....	47
5.2.3.4. Speciální kurzy.....	48
5.3. Žáci.....	50
5.3.1. Řemeslnická škola, Oddělení pro žáky základních škol.....	50
5.3.1.1. Základní informace.....	50
5.3.1.2. Žáci podle regionálního původu.....	53
5.3.1.3. Počty žáků v jednotlivých ročnících.....	55
5.3.2. Průmyslová škola pokračovací, pokračovací škola živnostenská....	57
5.3.2.1. Základní informace.....	57
5.3.2.2. Žáci podle regionálního původu.....	60
5.3.2.3. Počty žáků v jednotlivých ročnících.....	64
5.3.3. Odborná pokračovací škola hornická.....	68

5.3.3.1. Základní informace.....	68
5.3.3.2. Žáci podle regionálního původu.....	69
5.3.3.3. Počty žáků v jednotlivých ročnících.....	70
5.3.4. Mistrovská škola strojnická, hutnická a slévárenská.....	71
5.3.4.1. Základní informace.....	71
5.3.4.2. Žáci podle regionálního původu.....	73
5.3.4.3. Počet žáků v jednotlivých ročnících.....	76
5.3.5. Veřejná kreslárna.....	79
5.3.5.1. Základní informace.....	79
5.3.5.2. Počty žáků v letech 1887-1914.....	80
5.3.6. Kurzy.....	81
5.3.6.1. Základní informace.....	81
5.3.6.2. Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1901-1920.....	83
5.3.6.3. Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1920-1937.....	85
5.4. Učitelé.....	87
5.4.1. Základní informace.....	87
5.4.2. Mimoškolní činnost učitelů.....	89
5.4.3. Ředitelé.....	90
5.4.4. Počty učitelů na Průmyslové škole v letech 1887-1937.....	92
6. ZÁVĚR.....	96
7. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA.....	98
7.1. Prameny archivní.....	98
7.2. Prameny vydané.....	98
7.3. Literatura.....	99
7.4. Internetové zdroje.....	99
8. SEZNAM PŘÍLOH.....	100

*„Non scholae sed vitae discimus.
- Neučíme se pro školu, ale pro život“.*

Seneca

1. ÚVOD

Svou bakalářskou práci jsem zahájila Senecovým citátem, který vyjadřuje přínos vědění pro člověka. Vzděláváme se z vlastní vůle a proto, abychom se uplatnili v zaměstnání, které nás bude naplňovat. Jen cílenou přípravou a pílí dosáhneme kýženého úspěchu. Protože je škola podstatnou částí našeho života, rozhodla jsem se věnovat pozornost jedné z nich. S ohledem na to, že pocházím z průmyslového města, jsem se specializovala na školu tohoto zaměření.

Cílem práce je zpracovat založení a vývoj Průmyslové školy v Kladně v kontextu vývoje města a průmyslového školství v českých zemích. Průmyslová škola v Kladně vznikla jako pokračovací škola, později se změnila na řemeslnickou, a poté na státní průmyslovou školu, jež se specializovala na strojírenství. Práce se zaměřuje na období 1882-1937, tj. od druhé poloviny prvního uceleného běhu na Průmyslové škole pokračovací až do prvních maturitních zkoušek.

Pro vývoj školy je důležité město, v němž se škola nacházela, proto jsem se ve své práci zaměřila i na jeho vývoj. Kladno bylo ve svém okolí jediným ústavem, který poskytoval vzdělání na C. k. všeobecné řemeslnické škole. Školu navštěvovali zaměstnanci místního průmyslu, na něž byl kladen požadavek odborného vzdělání. Pozornost je tedy zaměřena nejen na vývoj školství na Kladně, ale i obecně.

Práce se zaměřuje i na obory, které škola poskytovala. Uchazeči měli možnost studovat na jednom až čtyřech odděleních, která se zaměřovala např. na mechanicko-technické a stavební obory.

Hlubší pozornost je věnována žákům a učitelům. Zájemci o studium se sjížděli do Kladna z různých oblastí, proto budou sledováni z hlediska jejich regionálního původu. Dalším předmětem mého zkoumání bude hledání odpovědí na otázku, o který typ výuky byl jaký zájem. Co se týče učitelů, budu se zabývat

tím, jakou měli funkci v rámci Průmyslové školy v Kladně a jak dlouho zde působili.

2. ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY

2.1. Prameny

Základní pramenem ke studiu vzniku a vývoje Průmyslové školy v Kladně se stal fond Vyšší průmyslové školy v Kladně (1882-1954) uložený ve Státním okresním archivu v Kladně¹. Ke studiu mi posloužil též fond Archiv města Kladno ((1618) 1850-1945) uložený též ve Státním okresním archivu v Kladně², který není inventarizovaný, proto jsem využila jen Zápisů ze schůzí městské rady a výboru města Kladna z let 1879-1890.

Celý fond Vyšší průmyslové školy v Kladně je inventarizovaný a zahrnuje 343 knih a 2 kartony. První část tvoří soubor správních knih, na jejichž základě jsem vytvořila tabulky obsahující počty žáků z hlediska regionálního původu a jejich počty v jednotlivých odděleních v daných letech. Tyto knihy tvoří konferenční protokoly z let 1933-1945 (knihy č. 1-12) a knihy evidenční, které obsahují Hlavní katalogy jednotlivých oddělení v letech 1882-1936 (knihy 13-190) a Třídní katalogy z let 1891-1937 (knihy 191-256, 332-343) a 1937-1950 (knihy 257-312). Druhou část tvoří spisy, které obsahují Knihu návštěv (kniha 313) a Podací protokoly z let 1887-1946 (kniha 314). V kartonech se pak nacházejí i spisy týkající se záležitostí žáků a vyučování v letech 1942-1952 a organizace školy v letech 1913-1915, 1942-1945 a 1949-1950 (karton 1). Ostatní dokumenty, tj. práce žáků, fotografie, či dokumenty ke stavbě původní školní budovy, jsou uspořádány zvlášť (karton 2). Řazení katalogů vytváří chaotický dojem, neboť obory byly koncipovány každý rok jinak vzhledem ke společenským požadavkům.

Pro potřeby práce jsem největší pozornost věnovala Hlavním a Třídním katalogům z let 1882-1937 (knihy 13-256 a 332-343), z nichž jsem vytvořila přehled počtu žáků podle jejich regionálního původu. Tyto údaje jsem uspořádala dle dnešního rozdělení krajů a zemí. Dále mi tyto katalogy posloužily k vytvoření přehledu o počtech žáků v ročnících v jednotlivých odděleních v určitém období.

¹ SOKA Kladno, fond: Vyšší průmyslová škola Kladno (1882-1954), knihy 191-256 a 332-343.

² SOKA Kladno, fond: Archiv města Kladno (1618) 1850-1945, Záписы ze schůzí městské rady a výboru města Kladna 1879-1890.

Ty poskytují informace, v kterých letech bylo žáků nejvíce a ve kterých naopak nejméně.

Dalšími prameny, které mi posloužily v mé práci, jsou Výroční zprávy z let 1888-1901, 1903-1908, 1909-1921 a 1922-1937³, které jsou součástí knihovny Státního okresního archivu v Kladně a nedochovaly se ve všech letech. Zprávy obsahují informace o historii školy, vyučovacích předmětech v jednotlivých odděleních školy, akcích v průběhu školního roku, složení učitelského sboru a údaje o zaměstnání žáků Pokračovací školy. Do přelomu století jsou součástí zpráv také seznamy žáků Řemeslnické a Pokračovací školy. Dvě výroční zprávy, tj. z let 1893-1895, jsou sepsány v německém jazyce.

Při studiu jsem využila též vydaných pramenů, zejména dvou brožur - „25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. státní řemeslnické školy na Kladně“⁴ od Františka Rösslera a „Jubilejní zpráva Státní československé průmyslové školy na Kladně. Padesát roku 1886-1936“⁵ V těchto vydaných pramenech nalezneme stručnou historii školy, informace o vyučovacích předmětech na Průmyslové škole pokračovací, informace o ředitelích školy, o jednotlivých odděleních školy a jejich významu.

2.2. Literatura

Literaturu, která byla pro mé potřeby využita, lze rozdělit do tří základních skupin. Do první je řazena literatura týkající se vývoje Kladna. Z hlediska konkrétních údajů o městě je přínosná stat' v práci Karla Kuči „*Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*“, kde heslo Kladno najdeme ve druhém dílu.⁶ Autor se věnuje historii města, počtu obyvatel a připojování okolních obcí, které se v průběhu 20. století staly částmi města. Významným příspěvkem pro ranou historii Kladna je článek Květy Hrnčířové „*Od městečka ke královskému hornímu*

³ Výroční zprávy 1888-1901, Výroční zprávy 1903-1908, Výroční zprávy 1909-1921 a Výroční zprávy 1922-1937 (Dále pouze VZ)

⁴ *Jubilejní zpráva Státní československé průmyslové školy na Kladně. Padesát roku 1886-1936.* Kladno, 1936.

⁵ RÖSSLER, F.: *25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. státní řemeslnické školy na Kladně.* Kladno, 1906.

⁶ KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, II. díl. Praha, 1997, s. 859-876.

městu Kladnu“⁷, v němž se autorka věnuje dějinám města od roku 1561 do roku 1898, dále uvádí změny v počtu obyvatel související s průmyslovým rozvojem, který započal nálezem uhlí a železné rudy na Kladensku ve druhé polovině 19. století. Součástí článku je i originální listina císaře Františka Josefa I. o povýšení Kladna na horní město. Dalším velice cenným dílem je starší kniha Stanislava Krajníka s názvem „*Kladensko*“, která se zaměřuje na dělnické hnutí na Kladensku v 70. letech 19. století a dále se věnuje průmyslovému rozvoji města.⁸ Tato práce byla vydána v roce 1985. Je zřejmé, že autor sleduje vývoj dělnického hnutí, a to poněkud jednostranně orientovaného na to, které bylo formováno komunisty.

Druhou skupinu tvoří literatura zabývající se vývojem průmyslového školství od konce 18. století až do 30. let století dvacátého. Přínosná byla v tomto ohledu zejména kapitola „*Školství průmyslové*“, jejímž autorem byl Josef Gruber a která je součástí díla *Česká politika*, jejímž redaktorem je Z. V. Tobolka.⁹ Ta popisuje vývoj průmyslového školství od jeho počátků na konci 18. století, kdy bylo zavedeno tzv. industriální vyučování, až do první světové války. Autor se zabývá vývojem vyššího i nižšího technického školství, vznikem všeobecných řemeslnických škol a průmyslových škol pokračovacích. K dějinám průmyslového školství od roku 1914 do 30. let 20. století je cenným zdrojem kniha dvojice autorů Arnošt Rosa a Jaroslav Jindra „*Průmyslové a odborné školství v republice Československé*“, která byla vydána na konci 20. let 20. století.¹⁰ Tato publikace také vysvětluje důsledky války pro pokračovací školství, popisuje nepříznivé podmínky pro vyučování ve válečných letech a zaměřuje se na reorganizaci živnostenských škol pokračovacích, na nichž bylo zavedeno v roce 1919 denní vyučování. Autoři sledují odborné vzdělání horníků, pro něž vznikaly školy určené zaměstnaným v tomto průmyslovém oboru.

⁷ HRNČÍŘOVÁ, K. *Od městečka ke královskému hornímu městu Kladnu*. In: Slánský obzor, roč. 18, 2010, s. 55-66.

⁸ KRAJNÍK, S.: *Kladensko*. Praha, 1985.

⁹ GRUBER J.: *Školství průmyslové*. In: *Česká politika V.* (red. Z. V. Tobolka). Praha, 1913, s. 672-840.

¹⁰ ROSA, A. - JINDRA, J.: *Průmyslové a odborné školství v republice Československé*. Praha, 1928, s. 6-26.

Do poslední skupiny bych zařadila literaturu zabývající se konkrétně Průmyslovou školou v Kladně. Rozsáhlý rozbor o této škole neexistuje, k dispozici máme článek Ireny Veverkové „*Vývoj odborného průmyslového školství v Kladně*“, což je cenný příspěvek, který se našeho tématu dotýká. Zabývá se historií Průmyslové školy v Kladně od jejího vzniku až do 50. let 20. století, změnami ve vyučování, kurzy pořádanými na škole a uplatněním absolventů v praxi.¹¹ Další cenný příspěvek téže autorky „*I. krajinská výstava 1902 v Kladně*“ se věnuje snahám průmyslového města získat své místo mezi průmyslovými centry monarchie.¹² Autorka představuje program, průběh a význam výstavy pro Kladno. Zaměřuje i na sjezd absolventů C. k. všeobecné řemeslnické školy a jejich podíl na přípravách této expozice, neboť vystavované výrobky vznikaly právě v dílnách školy, která je předmětem našeho zájmu.¹³

¹¹ VEVRKOVÁ, I.: *Vznik odborného průmyslového školství v Kladně*. In: Slánský obzor, roč. 12, 2004, s. 67-79.

¹² VEVRKOVÁ, I.: *I. krajinská výstava 1902 v Kladně*. In: Slánský obzor, roč. 10, 2002, s. 57-68.

¹³ Celkový seznam použité literatury a pramenů je uveden na konci práce.

3. HISTORIE MĚSTA Kladna

Dnešní největší město ve Středočeském kraji se nachází cca. 25 km západně od Prahy. V polovině 19. století se stalo průmyslovým městem, jehož název byl několikrát změněn. Zpočátku se jednalo o vesnici s názvem Kladná, později se nazývalo Kladné nebo Kladný, což označovalo místo, kde se těžilo dřevo. V polovině 16. století bylo městečko nazýváno Kladno.¹⁴

První zmínky o Kladně pocházejí z roku 1318, kdy na mapě figurovalo jako vesnice, v jejímž okolí bylo mnoho dalších osad jako například Třebichovice nebo Cvrčovice. Ve 14. století se zde nacházely tři tvrze – Hořejší, Dolejší a Vlaškova. O století později zde bylo velké panství rodu Kladenských z Kladna. Od poloviny 16. století patřilo panství Kladno rodu Žďárských ze Žďáru.¹⁵ V roce 1561 Ferdinand I. povýšil Kladno na městečko. *„Rozhodující roli sehrála vrchnost, konkrétně zakladatel kladenské linie rodu Jiří Žďárský, který svoji kariéru u králova dvora spojil s prestiží místa svého rezidenčního sídla.“*¹⁶ Kladno získalo městský znak a privilegium pořádat dva výroční trhy a trh týdenní. Jarmarky počínaly 24. dubna na sv. Jiří a 14. září na den Povýšení sv. Kříže. V roce 1630 vydal císař Ferdinand II. privilegium, kterým potvrdil i třetí jarmark, který začínal dnem Obrácení sv. Pavla na víru křesťanskou, tj. 25. ledna. Výroční trhy trvaly nepřetržitě osm dní. Zvonění zvonu symbolizovalo zahájení, nebo ukončení těchto trhů. Na rozdíl od týdenních trhů zde své výrobky prodávali řemeslníci a obchodníci z míst vzdálených. Jarmarkům předcházely, nebo je zakončovaly, jednodenní trhy zvané týdenní. Ty fungovaly pro městečko a okolní obce. Pouze výjimečně u nedostatkového zboží radní mohli povolat řemeslníky z jiných míst.¹⁷

Po rodu Žďárských ze Žďáru se majitelé městečka rychle střídali. V letech 1705-1848 bylo Kladno pod správou břevnovsko-broumovského opatství benediktinů. Od druhé poloviny 19. století nastal v Kladně prudký průmyslový rozvoj, který začal nálezem uhlí a železné rudy na Kladensku. Došlo k vysokému

¹⁴ PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách*. Praha, 1949, s. 226.

¹⁵ KOVAŘÍK, J.: *Žďárští ze Žďáru a vývoj panství Kladno*. In: Slánský obzor, roč. 6, 1998, s. 4-5.

¹⁶ HRNČÍŘOVÁ, K.: *Od městečka ke královskému hornímu městu Kladnu*. In: Slánský obzor, roč. 18, 2010, s. 55.

¹⁷ Tamtéž, s. 55.

nárůstu počtu obyvatel v Kladně, urbanistickému rozvoji a ke zvýšení finančních výnosů. Ty mohly být použity na úpravu silnic, kanalizaci, či na elektrifikaci. Výše zmíněné faktory zesílily postavení městečka jako autonomního úřadu. K 18. červnu 1870 bylo v Zemském zákoníku zveřejněno, že císař František Josef I. udělil městečku statut města. V rámci oslav této události byl pořádán průvod s pochodněmi a večerní ples.

Radní sepsali o několik let později žádost o povýšení města na královské horní město jako poctu pro hornictví, které se v Kladně rozvíjelo v hojně míře. Odpověď přišla v květnu roku 1898. „*My František Josef I. ... ráčili jsme z Naší nejvyšší císař. král. moci Naším rozhodnutím ze dne 29. 5. 1898 Našemu věrnému městu Kladnu v Našem dědičném království Českém prohlédající nejmilostivěji k jeho zdárnému rozvoji uhelných dolův a železáren v jeho obecním území, uděliti titul královského horního města.*“¹⁸ V rámci oslav tohoto aktu, které se konaly v srpnu téhož roku, došlo k položení základního kamene ke stavbě kostela Nanebevzetí Panny Marie na dnešním náměstí Starosty Pavla.¹⁹

Když bylo Kladno povýšeno na městečko, získalo i svůj městský znak, půlený modrý štít. Vpravo se nacházela polovina stříbrné orlice na modrém poli. Tento znak patřil majitelům kladenského panství Žďárským ze Žďáru. Vlevo byl zobrazen „*rys v přirozených barvách, který symbolizoval polohu městečka uprostřed lesů*“²⁰. V roce 1914 do znaku přibyla ještě zkřížená stříbrná hornická kladiva ovázaná zlatou stuhou. V roce 1984 byla do znaku přidána pěticipá komunistická hvězda, která byla po roce 1989 odstraněna. Podoba městského znaku z roku 1914 náleží městu dodnes.

Na počátku 19. století vznikaly a postupně se rozvíjely buštěhradské doly, které byly majetkem císaře Františka Josefa I. V dolech byly zaměstnány stovky horníků. V takovém prostředí docházelo k sociálním střetům a nepokojům. Proto již v roce 1831 došlo k první stávce proti snížení mezd. Od poloviny 19. století docházelo k rozvoji těžby uhlí a vzniku železáren, z nichž nejznámější byly

¹⁸ Tamtéž, s. 58.

¹⁹ Tamtéž, s. 58-59.

²⁰ *Sládečkově vlastivědné muzeum v Kladně* [online]. 21. 2. 2007 [cit. 2011-11-05]. Název a znak Kladna. Dostupné z WWW: <http://www.omk.cz/index.html?url=http://www.omk.cz/dyn/doc/nazev_kladno>.

Vojtěšská a Poldina huť. S tím souvisel i příliv pracovníků ze širokého okolí. Na Kladně se záhy rozvinul systém tzv. bratrských pokladen. Členům byla strhávána určitá částka, která sloužila k použití v případě úrazu nebo úmrtí horníka. Zákon z roku 1867 o právu spolčovacím umožnil zakládání spolků. Vznikala sdružení, která byla nazývána Ouly. Jejich zakladatelem se stal František Ladislav Chleborád. Podle něj bylo pojmenováno sdružení v Praze, tj. Chleborádův Oul. Obdobný svépomocný spolek vznikl v roce 1868 i na Kladně a nesl název Kladenský Oul. Dělníci se zapojili také do zájmových spolků Kovkop, Berla, Kruh, nebo Vlastimil. Dělníci cítili potřebu vytvořit organizaci, která by hájila jejich zájmy. Proto se již v roce 1870 vytvořilo hnutí horníků císařských dolů, kteří podali písemnou žádost, v níž byly sepsány sociální požadavky jako například zvýšení mzdy, úprava pracovní doby, zajištění zdravotnické péče. Bylo jasné, že tato situace nemůže dopadnout dobře. Iniciátoři byli uvrženi do vazby. Sotva se vyřešily rozpory s dělníky, přišla krize, která proběhla v letech 1873-1879. Nastal prudký pokles těžby uhlí a výroby železa. Podniky musely snížit počty svých zaměstnanců. Pracovní a sociální podmínky se zhoršily.²¹

V souvislosti s rozvojem těžby došlo k prudkému rozkvětu města, což přispělo k povýšení Kladna na město. K roku 1843 bylo evidováno pouze 324 domů, ve kterých žilo celkem 2 623 obyvatel. V roce 1870 se tento počet zvýšil na 1 280 domů s 16 421 obyvateli. O deset let později čítalo město 23 683 obyvatel a 2 019 domů. Při sčítání domů a obyvatel v roce 1900 bylo evidováno 42 521 osob žijících ve 3 293 domech. Při následujícím sčítání obyvatel v roce 1910 byl navýšen počet osob žijících ve městě na 49 668. O 11 let později bylo při sčítání domů a obyvatel evidováno 48 584 obyvatel a 4 776 domů. Prudký nárůst počtu obyvatel a domů byl zachycen v roce 1930. Při sčítání bylo v Kladně evidováno 51 249 obyvatel a 6 389 domů. Nárůst počtu obyvatel a domů byl znatelný, neboť ke Kladnu byla připojena obec Kročehlavy, čímž se zvětšila i rozloha území Kladna. Další obce byly ke Kladnu připojeny až ve válečném a

²¹ KRAJNÍK, S.: *Kladensko*. Praha, 1985, s. 125-127. (Dále pouze KRAJNÍK, *Kladensko*, s. 125-127.)

poválečném období. V roce 1941 s Kladnem byly sloučeny obce Rozdělov, Dubí a Dřín, v roce 1950 Vrapice a o třicet let později ještě Švermov.²²

Průmyslový rozvoj a soustředění pracovníků bez odborné způsobilosti vedlo na počátku 80. let 19. století ke snahám po zvýšení jejich kvalifikace. Na základě tohoto požadavku byla založena Průmyslová škola pokračovací, jež je předmětem našeho zájmu. Tato škola byla zřízena při II. měšťanské škole v Kladně. První žáci začali Pokračovací školu navštěvovat v únoru 1881 a od září téhož roku probíhal první ucelený ročník. O pět let později byla zřízena Řemeslnická škola, která byla připojena k Průmyslové škole pokračovací. Prvně se na Řemeslnické škole počalo vyučovat v listopadu 1886.

Na tajném břevnovském sjezdu roku 1878 vznikla Československá sociálně demokratická strana dělnická. Její členové založili v Kladně Dělnický vzdělávací spolek, jehož činnost neměla dlouhé trvání. Ještě téhož roku byl rozpuštěn a jeho iniciátoři byli v roce 1882 odsouzeni k několika letům vězení. O sedm let později zaujali horníci negativní postoj vůči opatřením, která vydal majitel Pražské železárenské společnosti Gottfried Bacher. Nespokojenost dělníků s nařízeními vyústila ve stávkou horníků v roce 1889. Během několika následujících týdnů se zformovalo hnutí horníků, které poznamenalo církevní slavnost v červnu 1889. V objektu tzv. Bachrovny, což byla vila ředitele Pražské železárenské společnosti, četníci ve snaze rozehnat dav protestujících horníků vypálili několik varovných výstřelů, které nešťastnou náhodou usmrtily několik přihlížejících dětí.²³

V Kladně proběhla první oslava prvního máje ve velkém měřítku. Do Kladna se sjeli socialisté z několika zemí Evropy, aby jej oslavili společně s místními dělníky. O rok později se stal původní hostinec U Kostků, v dnešní Zádušní ulici, sídlem redakce nového časopisu Svoboda, jehož první číslo vyšlo v dubnu 1891.²⁴

Počátek nového století s sebou přinesl další vlnu stávek, která trvala tři měsíce. Ta byla jedním z důvodů uzákonění pracovní doby pro horníky na 9 hodin

²² KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 1997, s. 859-860.

²³ KRAJNÍK, *Kladensko*, s. 127.

²⁴ MĚCHUROVÁ, M.: *Kladensko očima našich předků*. Kladno, 1996, s. 34-35.

roku 1901. Roku 1905 se konaly po celém okrese schůze lidu, na kterých se projednávaly požadavky všeobecného hlasovacího práva. Toho bylo dosaženo v květnu 1907, kdy se konaly první volby do říšské rady na základě rovného a přímého práva. Všeobecné volební právo měli muži od 24 let. Na Kladensku se vítěznou politickou stranou stala Československá strana sociálně demokratická, v čele s Ludvíkem Austem. Boje dělnické třídy pokračovaly a směřovaly proti rostoucí drahotě, zbrojení a militarismu. S posledním zmíněným problémem souviselo vydávání první českého antimilitaristického časopisu Odzbrojte. Vycházel od roku 1904 a jeho redakce sídlila ve městě Unhošť, které se nachází cca. 15 km od Kladna.²⁵

Období před první světovou válkou bylo spojeno s činností Antonína Zápotockého, rodáka z nedalekých Zákolan. Ten se roku 1907 stal tajemníkem Československé sociálně demokratické strany dělnické na Kladně a v blízkém okolí. Poté zastupoval dělníky při jednání na radnici a v roce 1911 zorganizoval jubilejní výstavu k 20. výročí časopisu Svoboda. Lidé v něm viděli autoritu a schopného vůdce.

Na konci července 1914 vypukla první světová válka. Záminkou pro vyvolání globálního válečného konfliktu byl atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, ke kterému došlo 28. června 1914. Rakousko za viníka atentátu označilo Srbsko, které bylo obviňováno z vyslání tajných „agentů“. Rakousko-Uhersko tedy vyhlásilo 26. července 1914 Srbsku válku. Ta propukla mezi Ústředními mocnostmi, tj. Německem a Rakousko-Uherskem, a mezi státy Dohody, tj. Velkou Británií, Francií a Ruskem. K Ústředním mocnostem se v roce 1915 přidalo Bulharsko, jehož cílem bylo podmanit si Srbsko. V tomtéž roce vstoupila do války Itálie, v roce 1916 Rumunsko a o dva roky později ještě Řecko a Spojené státy americké. Všechny tyto státy se připojily k zemím Dohody.

Válka byla typická dlouhými vleklými boji v zákopech, které s sebou přinášely velké ztráty na životech. Ve společnosti se rozvíjel antimilitarismus a pacifismus. Objevovaly se také hospodářské problémy, neboť hospodářství začínalo být vyčerpané. Po smrti Františka Josefa I. se v listopadu 1916 trůnu

²⁵ KRAJNÍK, *Kladensko*, s. 129-130.

ujímá jeho synovec Karel I. Rakousko-Uhersko bylo válkou vyčerpáno, a tak nový panovník vedl jednání o separátní mír, to vše však za zády Německa. Tento úmysl byl však odhalen a ofenziva ze strany Německa vůči Rakousku-Uhersku ještě zesílila. Převratné události však v roce 1917 nastaly v Rusku. V listopadu proběhla Velká říjnová socialistická revoluce, po níž se vlády ujal bolševický režim, který na jaře uzavřel s Ústředními Mocnostmi mír, a tím na východní frontě ukončil válku.

Zprávy o vývoji v Rusku radikalizovaly situaci na Kladně. Dělnické hnutí v rámci sociální demokracie se hlásilo k bolševikům. Reakce v Rusku ještě umocnily situaci na Kladně a vyvstala vlna ohlasů ve formě stávky 50 000 pracujících v lednu 1918 na dnešním náměstí Starosty Pavla. Nejen, že obyvatelé odmítali válku, ale v květnu 1918 propukly tzv. „hladové bouře“, při nichž byl u nedalekého rybníku Kačák zastřelen dělník.

V lednu 1918 Americký prezident Wilson vyhlásil čtrnáctibodový program, který stanovil podmínky pro ukončení války. V březnu téhož roku byl uzavřen Brest–Litevský mír mezi Německem a Ruskem. Díky tomu Rusko ztratilo velkou část svého území. Konec války nastal v listopadu 1918, neboť 11. listopadu kapitulovala poslední mocnost, tj. Německo. Ministr zahraničí Gyula Andrássy předložil 27. října 1918 Spojeným státům americkým nótu, v níž bylo vyjádřeno, že Rakousko-Uhersko souhlasí se stanovenými podmínkami. Nóta byla v českých zemích pochopena jako zánik Habsburské monarchie, proto 28. října 1918 došlo ke spontánnímu vyhlášení Československa.

Válka přinesla několik výsledků. Mezi nejdůležitější patřila radikalizace dělnictva, nezaměstnanost, nastolení republiky v několika zemích, rozsáhlé územní ztráty Ruska a znovuzískání Alsaska i Lotrinska ve prospěch Francie. Došlo i k výraznému rozvoji vědy a techniky, což bylo patrné již během války. Objevovaly se nové zbraně a začal se používat vojenský plyn Yperit.

V červnu 1919 se konaly první poválečné volby do obecních zastupitelstev, do nichž se poprvé dostávají sociální demokraté. Československá sociálně demokratická strana dělnická ve volbách zvítězila a dosud stávající Kramářova vláda byla nahrazena novou vládou Vlastimila Tusara. V květnu roku 1921 se pak radikální křídlo Československé sociálně demokratické strany

dělnické odloučilo a vytvořilo Komunistickou stranu, která měla silnou podporu na Kladně. Město se zcela dostalo pod její vliv, s čímž byl spojen termín „rudá záře nad Kladnem“ symbolizující nadvládu komunistů v Kladně.²⁶

Ve 20. letech bylo hospodářství stabilizováno. V prosinci 1921 vznikla první pokusná škola, tzv. Volná socialistická škola práce, jejímž zřizovatelem bylo město. Na vzniku této veřejné školy se podílel tehdejší kladenský starosta Karel Kindl spolu se svým prvním náměstkem Antonínem Zápotockým. V letech 1929-1933 poznamenala život obyvatel hospodářská krize, proto Volná socialistická škola práce v roce 1933 zanikla. Jedním z důvodů byla, vyjma hospodářské krize, nedostatečná kvalifikace učitelů. Po skončení krize se situace v průmyslu začala obracet k lepšímu.

Dodnes je Kladno významným centrem průmyslu ve Středočeském kraji a nachází se zde i Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola, což je současný název pro školu, která je zkoumaným objektem mé práce.

²⁶ KRAJNÍK, *Kladensko*, s. 137-139. Autorem stejnojmenného románu byl Antonín Zápotocký.

4. VÝVOJ PRŮMYSLOVÉHO ŠKOLSTVÍ

Počátky průmyslového školství se objevují koncem 18. století, kdy bylo v Habsburské monarchii zaváděno tzv. industriální vyučování, které mělo sloužit k povznesení zemědělství a průmyslu. Dívkám bylo určeno vyučování ručním pracím jako například šití nebo pletení. Chlapcům byly určeny práce v zahradnictví nebo zelinářství. K průmyslovému rozkvětu, zejména textilního průmyslu, došlo v severních Čechách. Rozšířilo se užívání strojů a byly zavedeny nedělní kurzy pro řemeslníky.²⁷

Roku 1798 překládá František Gerstner první návrh na zřízení technického učiliště, které by vycházelo z pařížské polytechniky, tedy école polytechnique. Škola měla být rozdělena na dvě části. První z nich se nazývala základní a žáci se zde měli učit předměty z filosofické fakulty. Ta byla totiž předstupněm ke studiu na univerzitě. Druhou část tvořila samotná polytechnika. Žáci měli navštěvovat školu 4 roky. Vyučovaly se předměty jako například náboženství, zeměpis, dějepis, aritmetika, algebra, němčina, geometrie, stavitelství, kreslení, fyzika a logika. Žáci mohli navštěvovat i nepovinné předměty jako je latina, francouzština, italština nebo angličtina. Čtvrtý ročník byl zaměřen na odborné vyučování a žáci se učili strojnictví nebo chemii. Cílem nové školy bylo zachytit pokroky ve vědě a průmyslu. Úspěšní studenti se uplatnili jako úředníci nebo průmyslníci.

Na počátku 19. století se technické školy orientovaly na zdokonalení znalostí ohledně plátna, vlny, bavlny, skla a železa. Tomu bylo přizpůsobeno i rozdělení tříd. Každá třída se zaměřila na jiný obor a žáci podle jejich zájmu mohli studovat ten obor, kterému se chtěli i nadále věnovat. Na základě jednání bylo založeno roku 1802 Královské české stavovské učiliště technické v Praze, jehož ředitelem byl jmenován univerzitní profesor František Josef Gerstner. Vyučování na této škole počalo až v listopadu 1806. Žáci mohli studovat kromě chemie a mechaniky, i obor stavitelský. Gerstnerův projekt pokračoval a Královské české stavovské učiliště technické bylo přejmenováno v roce 1848 na Český stavovský polytechnický ústav, roku 1851 pak na Stavovský polytechnický

²⁷ GRUBER, J.: *Školství průmyslové*. In: Česká politika V. (red. Z. V. Tobolka). Praha, 1913, s. 681-683.

ústav. Ten přestal být součástí univerzity a získal statut samostatné vysoké školy. V roce 1860 se název školy změnil na Královský český polytechnický zemský ústav. Kromě pražské polytechniky v Habsburské monarchii působila též Polytechnická škola ve Vídni, založená roku 1815. Od roku 1813 byla zavedena přijímací zkouška. Tu žáci nemuseli vykonat v případě, že absolvovali přípravný ročník, který byl zřízen roku 1851.²⁸

Kromě vyššího technického školství nastal na počátku 19. století také rozvoj nižšího technického školství. Vedle technických škol měly být zřizovány nižší školy praktického zaměření, které byly nazývány školy reálné. Ty byly od roku 1804 pojímány jako technicko-průmyslové ústavy. Žáci se v nich měli učit předměty jako například dějiny obchodu, metafyziku, právo, technologie nebo kreslení. František Gerstner projevil zájem podílet se na vypracování učebních osnov reálných škol. Vypracoval návrh, který předpokládal připojení čtyřletých reálek, které by měly charakter střední školy, ke školám hlavním. Gerstnerovy plány byly zamítnuty a místo toho byly zřízeny tříleté reálky jako nižší technické školy. Přijati mohli být žáci, kteří absolvovali čtvrtý ročník školy hlavní, který byl přípravkou pro reálky, tedy tzv. „nižší reálkou“. První reálky byly zřízeny v roce 1809 ve Vídni a v roce 1811 v Brně.

Gerstnerův návrh, dříve zamítnutý, byl v roce 1827 znovu projednán a přijat. Došlo ke zřízení reálných škol při technické škole, které sloužily jako přípravné ústavy. Podle tohoto vzoru byla zřízena v roce 1833 Stavovská reálka v Praze, která byla otevřena při Královském českém stavovském učilišti technickém. Další reálky vznikly v roce 1833 v Rakovníku, která byla do roku 1861 německá, a v roce 1837 v Liberci.²⁹

Z podnětu Friedricha Ottingena byla roku 1835 zřízena první nedělní průmyslová škola ve Zbraslavi. Učilo se 2 hodiny dopoledne, tj. od 8 do 10 hodin. Na konci školního roku bylo studium zakončeno zkouškou, která byla veřejná. Na této škole vyučovali zpočátku mistři z blízkého okolí. Škola pořádala i letní kreslířské kurzy. Do roku 1845 vznikaly nedělní školy i v dalších městech, například v Křivoklátě, Litoměřicích, Plzni, Příbrami, Českých Budějovicích nebo

²⁸ Tamtéž, s. 684-692.

²⁹ Tamtéž, s. 689-692.

České Lípě. V Praze bylo v roce 1837 zřízeno oboujazyčné nedělní vyučování pro živnost, které sloužilo k doplnění vzdělání. V češtině se vyučovalo kreslení, rýsování, aritmetice a geometrii. V němčině se učily předměty živnostenské účetnictví, strojnictví a fyzika.

První česká nedělní průmyslová škola byla zřízena v Praze roku 1846. O 11 let později byla otevřena při výše zmíněné škole česká večerní průmyslová škola v Praze. Na večerní škole se učilo v pondělí, čtvrtek, sobotu večer a v neděli dopoledne i odpoledne. Žáci se vzdělávali v předmětech ornamentální a konstruktivní kreslení, český jazyk, němčina, písemnosti a počty. V 70. letech 19. století došlo k rozšíření denního školství a počínaje školním rokem 1873/1874 byla otevřena řádná denní průmyslová škola, která se skládala ze tří oborů – strojnictví, stavitelství a ornamentální kreslení. Při škole byly i dvě dílny, truhlářská a zámečnická, které sloužily pro praktické účely. Žáci se učili zacházet s materiály, pracovním náradím a zhotovit předměty ze dřeva a železa. Každou z dílen navštěvovali žáci po dobu jednoho pololetí.³⁰

Od 50. let 19. století byly zakládány průmyslové školy pokračovací. Vyučování se konalo ve všední dny večer a v neděli. Školy sloužily pro učitele i tovaryše k doplnění vzdělání. Každý školní rok se dělil na dvě pololetí. Dozor nad žáky vykonával dílenský mistr. Do školy chodila jednou ročně inspekce. V severních Čechách vznikaly pokračovací školy na konci 60. let. V roce 1867 byla otevřena Pokračovací škola pro průmyslníky v Mladé Boleslavi, která se později změnila na řemeslnickou školu. V Turnově byla v roce 1869 založena škola pro průmysl a obchod. Ta se později změnila na školu měšťanskou.

K rozkvětu průmyslového školství došlo v 70. letech. V roce 1873 se konala světová výstava ve Vídni, která dala podnět k rozšiřování průmyslového školství v Čechách. Vznikla Průmyslová škola v Liberci, rozšiřovaly se textilní školy, a zároveň byla založena v roce 1875 Průmyslová škola v Praze, na níž bylo večerní vyučování nahrazeno denním. O rok později vznikaly c. k. státní průmyslové školy, k nimž se připojovaly pokračovací školy pro živnostenské obory.

³⁰ Tamtéž, s. 694-702.

V polovině 80. let vzniká nový typ škol, a to Všeobecné řemeslnické školy. Do těchto škol byli přijímáni žáci od 14 let, a to na základě přijímací zkoušky. V roce 1869 byl vydán říšský zákon, který byl též nazýván podle ministra školství Leopolda Hasnera, tj. Hasnerův. Tento zákon zavedl povinnou osmiletou školní docházku. Žáci si mohli absolvovat poslední dva roky studia na Všeobecných řemeslnických školách, proto mohli do těchto škol nastupovat i zájemci od 12 let. Studium na těchto školách trvalo tři roky. První řemeslnická škola vznikla roku 1885 v Tyrolech, o rok později byla založena v Kladně, Mladé Boleslavi, Volyni, Kolíně, Kutné Hoře a Linci. Žáci se učili řemeslům a na konci studia měli být připraveni vykonávat povolání mistra. Kromě teoretických předmětů se zde učilo i předmětům odborným, jako například zpracování dřeva a kovu. Bylo sloučeno vyučování denní, večerní, pokračovací, veřejná kreslárna a dámská kreslárna. Všechna tato oddělení se sdružovala v těchto řemeslnických školách.³¹

Osmdesátá léta jsou spojena také s reorganizací pokračovacího školství. Na počátku desetiletí začaly pořádat pokračovací školy odborné kurzy. Do této doby neměly pokračovací školy jednotnou osnovu, učitelé nebyli odměňováni za svou práci a žáci nebyli kontrolováni dozorem. Počet hodin také nebyl jednotný, na každé škole se učilo pár hodin týdně, někde až třicet. Učitelé vzdělávali žáky v účetnictví, fyzice, dějepisu, tělesné výchově a technologii. Reorganizace školství roku 1883 přinesla nové změny, které zlepšily potřeby pokračovacího školství. Od tohoto roku byla zavedena pevná učební osnova a učební pomůcky musely mít školy schváleny vládou. Vyučování na pokračovací škole bylo stanoveno na maximálně 8 hodin týdně. Do roku 1888 probíhalo nedělní vyučování jen dopoledne, poté bylo vyučování rozšířeno i na neděli odpoledne. Ve všední dny se vyučovalo do 9 hodin ráno a po 17 hodině. Reformou z roku 1903 bylo zrušeno nedělní vyučování a zavedeno večerní od 19 do 21 hodin, což znamená, že žáci šli z práce do školy. Bylo také ustanoveno, že ve třetím ročníku se měla učit nauka o zákonech.

³¹ Tamtéž, s. 710-715.

Dbalo se i na postavení učitelů, kteří měli mít více pravomocí. Důraz byl kladen také na vzdělání učitelů, protože na pokračovací školy byli přijímáni učitelé, kteří měli odbornou způsobilost v tomto oboru. Škola kromě vzdělání pro žáky poskytovala i vzdělání pro učitele. Řemeslnická škola pořádala prázdninové kurzy pro učitele, které trvaly šest týdnů. Každoročně pak školní výbor vystavil zprávu o vyučování, která obsahovala vyučovací předměty, seznam učitelů, učebních pomůcek, náplň hodin, pořádané výlety, návštěvu inspekce ad.

K další reformě dochází v roce 1907, která zrušila placení školného a vyučování bylo pro žáky bezplatné. Školy do té doby neměly většinou vlastní budovy a vyučování probíhalo v budovách obecných škol, což nebylo vhodné. Školy musely přijímat jen omezený počet žáků, proto došlo k oddělování pokračovacích škol a jejich přemístění do vlastních samostatných budov. Potřeba rozšířit denní vyučování vyžadovala vyšší nároky na školní prostory. Dalším důvodem bylo i to, že večerní vyučování bylo nevhodné. K otevření třídy bylo potřeba minimálně 20 žáků, kterým škola poskytla bezplatné vyučování. Škola získávala od města, nebo obce peněžní dary, za které se kupovaly žákům učebnice. Pokračovací školu žáci navštěvovali dva roky. V případě, že absolvovali ještě přípravný ročník, vzdělávali se zde tři roky. Vyučování na pokračovacích školách probíhalo večerně od 18 do 20 hodin a v neděli od 9 do 12 hodin. Školní rok trval 7-8 měsíců, většinou od října do května. Na konci roku byli žáci ohodnoceni výkazem o chování a prospěchu. Po absolvování školy jim bylo uděleno tzv. vysvědčení na odchodnou. Odborný dohled nad školou vykonával inspektor, kterému ředitel předkládal ke kontrole nejen evidenční a třídní knihy, ale i výroční zprávy.

Učitelé byli přijímáni školním výborem na základě jejich odborných znalostí. Výhodou bylo, pokud učitel navštěvoval v Německu, či v Rakousku semináře, nebo kurzy pro učitele pokračovacích škol. Od roku 1911 byly otevřeny kurzy pro učitele kreslení, které probíhaly od dubna do července. Dále učitelé mohli navštěvovat kurzy pro odborné předměty nebo kurzy pro vzdělání v obchodních a živnostenských oborech, které trvaly 3 týdny o prázdninách. Každý z těchto kurzů byl zakončen zkouškou, která potvrzovala, že byli učitelé způsobilí vykonávat povolání učitele v daném oboru. Kurzy se konaly většinou

dvakrát nebo třikrát do roka, a to v Praze, Brně, Plzni nebo Pardubicích. Pro ženy učitelky byly od roku 1912 přístupné kurzy obchodní v Praze. Pokračovací školy pořádaly přednášky, četby, divadelní představení, vycházky a výstavy. Žáci si připomínali dny narození a úmrtí významných osobností.³²

Největší zastoupení mezi průmyslovými školami měly všeobecné školy řemeslnické, do kterých byli přijímáni žáci od 17 let. V prvním pololetí si žáci zvolili jeden ze tří oborů – řemeslník, tesař, zedník. Ve druhém pololetí si žák vybíral z oborů truhlář, nebo zámečnick. Byly zakládány i školy hospodyňské a kuchařské, které navštěvovaly ženy. V roce 1910 bylo zavedeno vzdělávání učitelů na dívčích průmyslových školách, učební osnovy a přijímací zkoušky pro školy. Do škol, které vzdělávaly učitele, byly přijímány ženy od 19 let s měšťanským vzděláním a minimálně roční praxí. Od roku 1911 vznikaly bezplatné kurzy pro hospodyně a pokračovací kurzy pro mistry a pomocníky.³³

Z dosavadních informací lze vytvořit jakýsi přehled průmyslových škol, které bychom mohli rozdělit do osmi skupin. První skupinou jsou Ústřední průmyslové ústavy, kam řadíme Průmyslovou školu v Praze a ve Vídni. Do skupiny Státních průmyslových škol řadíme školy stavební a mechanicko-technické, speciální kurzy pro mistry a učitele nebo veřejné kreslírny. Tyto průmyslové školy se nacházely v Praze, Plzni, Brně, Liberci, Pardubicích a Českých Budějovicích. Samostatnou skupinu tvoří Státní škola pro stavebnictví a umělá řemesla v Děčíně a Státní škola pro stavební řemeslníky v Jaroměři.

Dalším druhem byly odborné školy, které se rozlišovaly podle toho, pro jaké odvětví jsou určeny. Patří sem například Krajčářská škola ve Vídni, Tkalcovské a pletařské školy v Jilemnici, Náchodě, Rumburku a Liberci, dále školy na zpracování dřeva v Chrudimi a Valašském Meziříčí, školy zabývající se kovovým průmyslem v Hradci Králové a Přerově. Z dalších oborů jmenujme školu pro živnostenské kreslení v Litvínově, sochařsko-kamenickou školu v Turnově, školu pro hudební nástroje v Kraslicích, zlatnickou školu v Praze, nebo kreslírnu pro malíře skla v Telči. Z dívčích škol uvedeme například Dívčí školy průmyslové, kuchařské a hospodyňské v Praze, Českých Budějovicích,

³² Tamtéž, s. 716-793.

³³ Tamtéž, s. 793-813.

Kolíně, Chrudimi, Pardubicích, Písku, Chebu, Chomutově, Vítkovcích, Brně nebo v Olomouci.

Samostatnou skupinu tvoří 16 cvičných dílen, například pro tkalce, kováře, skláře, košíkáře, obuvníky, truhláře ad. Další skupinu tvoří Všeobecné řemeslnické školy, které se nacházely na Kladně, v Kolíně, Kutné Hoře, Mladé Boleslavi, Litomyšli a Volyni. Dále evidujeme živnostenské školy pokračovací, které se nacházely v Břeclavi a Frýdku-Místku. Závěrečná skupina zahrnuje učiliště pro děvčata v živnostenském povolání.³⁴

V červenci 1914 počala první světová válka, jejíž průběh se odrazil i na průmyslovém školství. Nepříznivé zásobovací poměry způsobily nedostatek paliva a materiálu, který byl potřeba k zařízení dílen a laboratoří v průmyslových školách. Práce ve školních dílnách byla zaměřena zejména na výrobu nemocničních zařízení, zhotovování strojů, ortopedických pomůcek, protéz atd. Průmyslové školy se potýkaly nejen s odvody žáků na válečné fronty, ale i s odchodem valné části učitelů, kteří byli povoláni k vojenské službě. Na průmyslových školách bylo nově zaváděno tzv. „invalidní vyučování“. Jednalo se o cvičení vojáků, u nichž byla trvalou invaliditou omezena pracovní způsobilost. Účelem vyučování bylo nahradit omezenou fyzickou způsobilost tím, že se bude ve svém povolání více vzdělávat. V průběhu první světové války se invalidního vyučování v rámci Československa účastnilo přes 6 000 invalidů.

Válka nejvíce zasáhla pokračovací školství, neboť většina živnostenských pokračovacích škol byla zrušena. Na ostatních školách tohoto typu se učilo nepravidelně z důvodu nedostatku učitelských sil, světla, či topiva. Na konci válečného období se pokračovací školství nacházelo v rozkladu.³⁵

Po ukončení války bylo nutné, aby průmyslové školství navázalo na předválečnou podobu. Hlavní pozornost byla věnována doplnění učitelského sboru a rekonstrukci dílen, knihoven, či budov. V nich byly v průběhu války ubytováni nemocní, nebo vojáci. Museli být proto vynaloženy finanční prostředky

³⁴ Tamtéž, s. 823-833.

³⁵ ROSA, A. - JINDRA, J.: *Průmyslové a odborné školství v republice Československé*. Praha, 1928, s. 16.

na opravu těchto prostor, aby mohly plnit svou původní funkci jako tomu bylo před válkou.

V roce 1919 bylo na živnostenských školách pokračovacích zakázáno večerní a nedělní vyučování, které bylo nahrazeno denním. Kurzy pro vzdělávání učitelů těchto škol byly znovu otevřeny a získaly novou osnovu. Učební pomůcky, kterých byl po válce nedostatek, poskytoval nově založený Státní ústav pro učební pomůcky.³⁶

Od 20. let začínal být kladen důraz na vzdělání horníků, proto vznikaly pokračovací školy hornické. Po vzniku Československa byly zemské školy řemeslnické zrušeny a nahrazeny mistrovskými školami. V Mladé Boleslavi byla založena Mistrovská škola stavební a strojnická se zaměřením na automobilismus, v Kutné Hoře Mistrovská škola strojnická, v Kolíně Mistrovská škola strojnická a chemická, ve Volyni Mistrovská škola stavební a v Českých Budějovicích Mistrovská škola strojnická a truhlářská. V roce 1914 byla založena Mistrovská škola strojnická při C. k. státní průmyslové škole v Kladně. V roce 1923 byl kladenský ústav rozšířen ještě o Mistrovskou školu hutnickou a v roce 1932 o Mistrovskou školu slévárenskou.³⁷

Pokrok v průmyslovém školství byl zachycen na Výstavě soudobé kultury v Brně v květnu 1928. Průmyslové školy připravili expozice žákovských výrobků, mezi něž patřily součástky, nožové a frézovací nástroje, bytová zařízení, obráběcí stroje a motocykly. Výstava se setkala s úspěchem.³⁸

³⁶ Tamtéž, s. 21.

³⁷ Tamtéž, s. 17-19.

³⁸ Tamtéž, s. 23.

5. PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA V KLDNĚ

5.1. Historie školy

Průmyslový rozvoj Kladna vedl k zesílení zájmu o vzdělávání. Na zasedání Místní školní rady v Kladně v květnu 1880 bylo potvrzeno zřízení Průmyslové školy pokračovací, která byla otevřena 1. února 1881 a jejímž ředitelem se stal Antonín Söhnler. Vyučovalo se v prostorách kladenské měšťanské školy. První ucelený ročník byl otevřen v září roku 1881. Nebyly stanoveny pevné osnovy, proto si žáci mohli vybírat, které předměty budou navštěvovat. Přijímání byli vyučení i pomocní řemeslníci. „*Nečekaný zájem o nově založenou školu vedl ke změně osnov i organizace školy. Od školního roku 1884 –1885 byli žáci rozděleni do tzv. přípravy a dvou postupných ročníků, ani toto opatření však nezabránilo přeplnění jednotlivých tříd, které měly kolem osmdesáti žáků.*“³⁹ Centrální komise průmyslového školství jednala v roce 1885 o zřízení Řemeslnické školy v Kladně. Ministerstvo školství a národní osvěty rozhodlo 16. července 1885 o zřízení C. k. všeobecné řemeslnické školy v Kladně.⁴⁰ O této události se psalo v červnu 1886 ve „*výnosech c. královského okresního hejtmanství, dle kterých všeobecná řemeslnická škola na Kladně již 1. září se otevře*“.⁴¹ První ročník byl otevřen až 8. listopadu 1886. Pro spravování školy byl povolán z Chrudimi odborný učitel Vilém Čapek, kterého v říjnu 1887 nahradil na postu ředitele školy František Rössler.⁴² Vyučovalo se v prostorách měšťanské školy. Od tohoto roku byla Řemeslnická škola připojena k Průmyslové škole pokračovací.⁴³

Charakter Řemeslnické školy by se dal přirovnat k dnešnímu učilišti, neboť žáci chodili do školy vedle zaměstnání. Ve škole pak bylo tříleté studium zakončeno tzv. listem na odchodnou, tedy dnešním výučním listem. Dalším pokrokem se stala vlastní jednopatrová budova v dnešní Amálské ulici, která byla

³⁹ VEVERKOVÁ, I.: *Vznik odborného průmyslového školství v Kladně*. In: Slánský obzor, roč. 12, 2004, s. 67. (Dále pouze VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 67.)

⁴⁰ RÖSSLER, F.: *25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. státní řemeslnické školy na Kladně*. Kladno, 1906, s. 4. (Dále pouze RÖSSLER, *25 let*, s. 4)

⁴¹ SOKA Kladno, archivní fond: Archiv města Kladna, Zápisy ze schůzí městské rady a výboru města Kladna 1886.

⁴² RÖSSLER, *25 let*, s. 5.

⁴³ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 67-68.

postavena v roce 1888. V přízemí se nacházely učebny, kabinety, dílny, skladiště a byt školníka. V prvním patře byla kreslárna na odborné rýsování, kreslení od ruky, měřické rýsování, kabinety a sbírky. Společně s otevřením školy byla pořádána slavnost, kde byly představeny obory, které se na škole vyučovaly. Do té doby škola využívala prostory pro veřejnou kreslárnu v měšťanské škole. Tyto místnosti poskytla k dispozici místní školní rada. Prostory se využívaly hlavně k nedělnímu dopolednímu vyučování.⁴⁴

K Řemeslnické škole byla přidružena od roku 1887 Veřejná kreslárna a tzv. „Dámské oddělení“ v roce 1890, jehož existence skončila v roce 1893 z důvodu malé účasti.⁴⁵ V roce 1890 přibýly na Řemeslnické škole dva předměty ve třetím ročníku. Ve stavitelství žáci vytvářeli projekty menších budov a učili se znaky jednotlivých stavebních slohů. Druhým předmětem bylo stavitelské rýsování, které navazovalo na stavitelství. Žáci se učili o vazbách cihel a dřev, o konstrukci kleneb, schodů, střech a toalet. Cílem bylo, aby dokázali vytvořit projekty menších budov.⁴⁶

Žáci se účastnili i několika výstav. V roce 1891 reprezentovali kladenskou Řemeslnickou školu na výstavě v Poděbradech. Ředitel se snažil přesvědčit zástupce ostatních ústavů k zakládání řemeslnických škol. K prosperitě kladenské řemeslnické školy napomáhalo také průmyslové okolí a jediným konkurentem školy se stala Řemeslnická škola v Chomutově, kde se ale učilo německy. Ta se zaměřovala též na obory strojnické a koncepce učebních osnov byla podobného rázu jako na námi sledované škole.⁴⁷ V roce 1902 se žáci podíleli na přípravách první krajinské výstavy v Kladně. Tato událost měla velký význam pro město samé, a ještě větší poctu pro školu. Ta dostala pavilon, ve kterém vystavili své výrobky zhotovené ve škole v rámci dílenských prací. Organizátory akce se stali profesori Řemeslnické školy.⁴⁸ Pro velký úspěch se o tři roky později konala

⁴⁴ Výroční zpráva 1888/1889, s. 7-11. (Dále pouze VZ 1888/1889. s. 7-11)

⁴⁵ RÖSSLER, 25 let, s. 7.

⁴⁶ VZ 1889/1890, s. 14-16.

⁴⁷ VZ 1890/1891, s. 6-9.

⁴⁸ VZ 1900/1901, s. 4-6.

výstava i v Novém Strašecí. Expozici tentokrát tvořily pouze výrobky z dřevařského průmyslu.⁴⁹

Od počátku vzniku Řemeslnické školy v roce 1886 byla vyučovacím jazykem čeština. Němčina, druhý zemský jazyk, se vyučovala jako jeden z povinných předmětů. O pět let později odešel na rok učitel němčiny Jan Nejedly, proto muselo být vyučování němčiny na rok zrušeno.

V roce 1892 byly provedeny opravy budovy, byl zřízen vodovod ve škole a v dílnách, na zadním dvoře dokonce i sprcha pro žáky. Novým předmětem v tomto školním roce se stal zpěv. Žáci Řemeslnické školy v Kladně se roku 1892 zúčastnili výstavy v Chebu, kde kladenská škola upoutala pozornost a začalo se uvažovat o zřízení řemeslnické školy v Chebu. O prázdninách byl na Řemeslnické škole v Kladně zaveden „Feriální kurz“ pro učitele.⁵⁰

Od roku 1893 v budově sídlila i právě založená Obchodní škola pokračovací. Jednalo se o tzv. doplňkové studium, které bylo určeno učňům s obchodním zaměřením. Žáci školu navštěvovali po dobu dvou let, a to vždy odpoledne dvakrát týdně. Ředitelem této školy se stal učitel měšťanské školy Jan Mrazík.⁵¹

Řemeslnická škola působila bez závažných změn až do roku 1914, kdy dochází ke změně organizace školy. C. k. všeobecná řemeslnická škola se změnila na C. k. státní průmyslovou školu. V rámci této instituce se nacházelo několik dalších oddělení. Nová organizace školy tedy zahrnovala Mistrovskou školu strojnickou, Mistrovskou školu elektrotechnickou, „Oddělení pro hochy školou povinné“ s oborem pro zpracování kovu. Dále pak Speciální kurzy z oboru strojnictví, elektrotechnika, hutnictví, a nyní také hornictví. Součástí komplexu se stala i Pokračovací škola živnostenská pro řemesla strojnická a zpracovávající kov. Všechna tato oddělení se snažila přizpůsobit výuku potřebám praxe. V roce 1914 dochází ke zrušení Veřejné kreslírny.

Abychom si udělali představu, co se v jednotlivých odděleních učilo, proto nyní stručně k charakteristice jednotlivých odvětví. Začneme u mistrovských škol,

⁴⁹ RÖSSLER, 25 let, s. 7.

⁵⁰ VZ 1891/1892, s. 5-6.

⁵¹ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 70.

o kterých jsme se dosud zmínili jen minimálně. Jejich cílem bylo zdokonalit odborné vyučování mistrů a vedoucích v dílnách. Tzv. „oddělení pro hochy školou povinné“ (dále jen Oddělení pro chlapce základních škol) mělo charakter řemeslnické školy. Vyučovaly se obory pro zpracování kovů, tedy strojnictví, elektromechanika, zámečnictví, kovářství a modelářství. Přijímání mohli být žáci od 12 let, kteří prokázali, že navštěvovali předchozích šest let školu obecnou. Co se týče Speciálních kurzů, vyučovalo se vždy odpoledne a v neděli. Jednalo se o kurz pro obsluhování parních kotlů a strojů, nebo kurz elektromechaniky. Pokračovací škola živnostenská, jak již sám název napovídá, poskytovala vzdělání živnostníkům a obchodníkům. Již v roce 1915 byla ale vyjmuta z Řemeslnické školy a příslušelo jí místo ve Všeobecné pokračovací škole. Ta vznikla při druhé měšťanské škole v Kladně, která se nacházela v již zmíněné, dnešní Amálské ulici. Správcem této instituce se stal publicista, vlastivědný pracovník, učitel a ředitel měšťanské školy – Antonín Sedláček.⁵²

Státní řemeslnická škola se začala rozrůstat, změnil se počet žáků a prostory pro výuku nebyly vhodné. Proto se začalo uvažovat o nové budově. V roce 1916 schválilo vedení školy projekt, jehož autorem byl Jaroslav Rössler. Ten navrhl budovu na Novém náměstí, tj. dnešní Náměstí svobody. Komplex tvořila dvoupatrová budova, v jejímž přízemí byly dílny. Přičleněn byl ještě domek, kde se nacházel byt ředitele školy, laboratoře, kreslárny, písárny a kabinety. Prostory pro dílny byly propojeny s hlavní budovou. Později bylo vytvořeno kryté schodiště, po němž se vstupovalo do modelárny, slévárny a kovářny. Celá stavba byla dokončena v roce 1922, ale výuka v nové budově začala již o rok dříve.

První světová válka znamenala pro školu snížení počtu uchazečů o studium. Spousta mladých mužů musela odejít na frontu, mnoho z nich se zpět do rodné vlasti ani nevrátilo, proto došlo k úbytku počtu obyvatel. Bezprostředně po válce byli lidé otřeseni ze situace, která se udála, že mladí muži neměli na školu ani pomyšlení. Od školního roku 1918/1919 se zájem žáků přesouval k oborům kovozpracujícím. Stavební obory proto byly přičleněny k Pokračovací škole.

⁵² VZ 1914/1915, s. 3-5.

Změny se týkaly Oddělení pro chlapce základních škol, které změnilo charakter na Odbornou kovodělnou školu. V rámci této úpravy došlo ke zrušení třetího ročníku. Po ukončení dvouleté školy následovaly absolventské učební obory. Výhodu měli ti, kteří splnili tříletou praxi. Tito žáci mohli pokračovat na Mistrovské školy. Vytvořeno bylo i navazující odborné studium. Od školního roku 1919/1920 byla otevřena Pokračovací škola pro horníky. Jednalo se o tzv. doplňující studium. Muži chodili do své práce a po ní se šli učit do této instituce, takže výuka nijak nenarušovala jejich pracovní kariéru. Učilo se 9 hodin týdně.⁵³ Ta zanikla v roce 1928 z důvodu nedostatku žáků.⁵⁴

V roce 1921 došlo ke zrušení dvouleté Odborné řemeslnické školy pro zpracování kovů, tj. Oddělení pro žáky základních škol. V roce 1923 byl ústav rozšířen o Mistrovskou školu hutnickou.⁵⁵ Stále rostoucí zájem o studium, které se zaměřovalo na průmyslové vzdělání, dal podnět ke vzniku Mistrovské školy slévárenské v roce 1932. Ta stávala při Státní průmyslové škole v Kladně a stejně jako Mistrovská škola hutnická byla jedinou svého druhu v Československu.⁵⁶

Zákonem č. 25 ze 7. února 1925 přebírá dozor nad vyučováním ministerstvo školství a národní osvěty, a to na školách průmyslových, odborných a pokračovacích školách živnostenských. Od roku 1920 dohled nad chodem těchto škol vykonávala v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zemská politická správa.⁵⁷

Rok 1937 se stal v historii školy významným mezníkem, neboť došlo k prohloubení odborného studia. Od školního roku 1937/1938 byla zřízena Vyšší průmyslová škola strojnická, kterou navštěvovali především absolventi Mistrovských škol.⁵⁸ Toto tzv. nástavbové studium trvalo dva roky a bylo zakončeno maturitní zkouškou. „*Ve dnech 20.–26. května se konaly první písemné a ve dnech 15.–17. června první ústní zkoušky dospělosti abiturientů IV. ročníku*

⁵³ VZ 1915/1916 až 1919/1920, s. 3-6.

⁵⁴ *Jubilejní zpráva Státní československé průmyslové školy na Kladně. Padesát roku 1886-1936.* Kladno, 1936, s. 6. (Dále pouze *Jubilejní zpráva*, s. 6)

⁵⁵ VZ 1920/1921, s. 5.

⁵⁶ *Jubilejní zpráva*, s. 40.

⁵⁷ *Vládní nařízení č. 25.* Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Praha 1925, s. 274.

⁵⁸ VZ 1937/1938, s. 3.

*zdejší vyšší školy strojnické pro absolventy mistrovských škol.*⁵⁹ Ti získali úplné střední vzdělání s maturitou. Od školního roku 1939/1940 byl otevřen první ročník denního čtyřletého studia na Vyšší průmyslové škole strojnické. Žáci zakončili své studium na této škole složením maturitní zkoušky.⁶⁰

V roce 1941 byla škola uzavřena a výuka byla přesunuta do prostor reálného gymnázia. Škola byla rozdělena na Učňovskou a Střední průmyslovou školu. V obou školách probíhala forma studia bez maturity. Někteří studenti byli totálně nasazení, a proto školu nemohli navštěvovat. Od roku 1946 škola navázala na předválečnou strukturu a probíhala výuka na Vyšší škole strojnické, Vyšší škole strojnické pro absolventy Mistrovských škol, Mistrovské škola hutnické, hornické a slévárenské. V roce 1948 nastala změna v pojetí průmyslového školství. Na základě dubnového zákona, který nabyl platnosti až v roce 1950, se Vyšší odborné školy řadily společně s gymnázii do kategorie tzv. „vyšších středních škol“. Od roku 1953 vznikaly nové formy studia a škola se vyvíjela jako Střední škola průmyslová. V roce 1961 se z ní vyčlenila samostatná Střední průmyslová škola hutnická. Námi sledovaná škola funguje dodnes a nese název Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola.⁶¹

5.2. Změny ve vnitřní organizaci školy

5.2.1. Průmyslová škola pokračovací (1882-1886)

Z dochovaných katalogů jsem první informace o počtech žáků našla až z února 1882. Průmyslová škola pokračovací však byla otevřena 1. února 1881. Od září tohoto roku probíhal první ucelený ročník. Žáci si dle vlastního výběru zvolili, které předměty budou navštěvovat. Vyučovalo se čtení, psaní, počty základní a živnostenské, zeměpis, němčina, měřické rýsování, kreslení a modelování.⁶² Od září 1884 byl zaveden tzv. přípravný ročník. Po jeho absolvování následovaly ještě dva ročníky studia.⁶³

⁵⁹ VZ1938/1939, s. 3.

⁶⁰ VZ 1939/1940, s. 3-4.

⁶¹ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 75-77.

⁶² RÖSSLER, *25 let*, s. 3.

⁶³ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 67-68.

5.2.2. C. k. všeobecná řemeslnická škola (1886-1914)

5.2.2.1. Řemeslnická škola

Řemeslnická škola byla zřízena v červenci 1885. Její první ročník byl otevřen až 8. listopadu 1886. Informace o předmětech, které se na Řemeslnické škole vyučovaly, počínají školním rokem 1888/1889. V prvním ročníku žáci navštěvovali tyto předměty: náboženství, český jazyk, zeměpis, fyziku, nauku o látkách, počty, kreslení od ruky, měřictví (dnešní geodésie), měřické rýsování (dnešní projektování), psaní a německý jazyk. Kromě teoretických předmětů bylo osm hodin týdně vyhrazeno i praktickým činnostem ve zpracování dřeva a kovů, což se vyučovalo v rámci předmětu práce v dílnách. Žáci byli rozděleni do dvou skupin. Fyzicky zdatní žáci pracovali první pololetí v zámečnictví, poté se vystřídali s těmi, kteří začínali pracovat v truhlářství. Žáci se seznámili s nástroji a hmotami, poté je používali a zhotovili jednoduché předměty.

Žáci druhého ročníku pokračovali ve výuce náboženství, zeměpisu, fyziky, nauky o látkách, počtů, kreslení od ruky, měřictví, německém jazyce a práci v dílnách. Nové předměty druhého ročníku vedly k tomu, aby se žáci učili znalostem a dovednostem, které budou moci uplatnit v praxi. Místo psaní se učili písemností, tedy vnější úpravě úředních dokumentů. Vyučování bylo obohaceno i o předměty jako například chemická technologie, živnostenské účetnictví a průmětnictví (dnešní geometrie). Přibýly další dva praktické předměty, a to modelování a odborné rýsování. V prvním z nich bylo úkolem žáků na základě předlohy vytvořit jednoduchý model výrobku z jejich oboru. V rámci předmětu odborného rýsování byli žáci rozděleni do dvou skupin, a to na skupinu mechanicko-technickou a stavební, podle toho, který obor byl žákovi budoucímu povolání bližší. Co se týče činnosti v dílnách, žáci druhého ročníku byli rozděleni do skupin na zpracování dřeva nebo kovů, ale s určitou změnou. Každý žák si vybral pouze jeden obor, který navštěvoval po celý rok a kterému se hodlá věnovat i ve svém zaměstnání. Ti, kteří nechtěli vykonávat ani jeden z těchto oborů, museli navštěvovat dílny soukromé. Na konci školního roku byli žáci schopni vytvořit nástroje ze strojnictví, nebo nástěnné skříňky.

Třetí ročník byl zaměřen na přípravu pro zaměstnání, proto ve vyučovacích osnovách přibyl nový předmět zákonoznalství, tj. dnešní právo, dále mechanika a mechanická technologie. Většina vyučovacích hodin byla věnována práci v dílnách a odbornému kreslení. Žáci byli nyní schopni zhotovit zdobený nábytek a vyrobit na soustruhu modely zámků či klik.⁶⁴

Skladba vyučovacích předmětů zůstala nezměněná do počátku školního roku 1890/1891, kdy se ve třetím ročníku začaly vyučovat dva nové předměty – stavitelství a stavitelské rýsování. První z nich byl teoretickým předmětem, ve kterém učitelé přednášeli o stavebních slozích. Žáci se tyto znalosti snaží uplatnit i v praktické činnosti, tedy ve stavitelském rýsování, v němž se snažili vytvářet návrhy malých budov.⁶⁵

Na počátku školního roku 1892/1893 byl zaveden nový předmět, a to zpěv.⁶⁶ Ten se stal od roku 1903/1904 předmětem volitelným.⁶⁷

Od roku 1895/1896 nastaly změny ohledně názvů předmětů. U několika z nich se jednalo pouze drobné změny, jako například počátky mechaniky, počátky mechanické technologie, počátky chemické technologie. Spojením tří vyučovacích předmětů vznikl jeden, který se od tohoto školního roku vyučoval pod názvem měřictví, měřické a průmětné rýsování. Práce v dílnách se nově nazývala vyučování zručnosti a byla možnost zvolit si jeden z nabízených oborů, kterými byly praktická vyučování zpracování dřev a kovů, nebo jiná praktická cvičení, která zahrnovala kreslení a modelování. Škola se snažila poukázat na to, že připravovala žáky pro živnosti, proto většina předmětů byla označena přívlaskem „živnostenský“. Názvy některých předmětů se změnily na živnostenské počty, živnostenské účetnictví, nauka o živnostenských zákonech nebo živnostenské odborné rýsování a kreslení. Po celou dobu trvání školy byla vyučovacím jazykem čeština. Druhý zemský jazyk, tj. němčina, byl od roku 1895 zařazen jako volitelný předmět.⁶⁸

⁶⁴ VZ 1888/1889, s. 3-7.

⁶⁵ VZ 1890/1891, s. 3-6.

⁶⁶ VZ 1892/1893, s. 3-4.

⁶⁷ VZ 1903/1904, s. 19-20.

⁶⁸ VZ 1895/1896, s. 11-12.

Se školním rokem 1906/1907 byla spojena změna názvů několika předmětů. Ve druhém ročníku se k písemnostem řadily ještě všeobecné předpisy živnostenské, které se vztahovaly k ustanovením živnostenského řádu. Ve třetím ročníku byla k předmětu mechanika přiřazena ještě nauka o strojích. Ta vycházela ze znalostí z fyziky a poukazovala na zařízení v místním průmyslu. Další drobnou změnou pak bylo vytvoření měřictví jako samostatného vyučovacího předmětu, a tudíž měřické a průmětné rýsování zůstalo též samostatně. Co se týče praktické činnosti, opět došlo ke změně názvu. Místo vyučování zručnosti od školního roku 1906/1907 žáci navštěvovali předmět vyučování dílenské. Na počátku školního roku museli rodiče žáků druhých ročníků odevzdat písemné rozhodnutí o tom, do které ze čtyř skupin mají být zařazeni. V tomto školním roce byly otevřeny tyto obory: pro zpracování dřeva, pro zpracování kovu, pro kreslení, malbu a modelování a pro jiná odvětví řemeslná. V rámci těchto odvětví se ve třetím ročníku vyčleňovala konkrétní povolání a žáci si zvolili jedno z nich. U skupiny zpracovávající dřevo si mohli zvolit profesi modeláře, soustružníka nebo tesaře. Ti, kteří navštěvovali skupinu zpracovávající kovy, se mohli stát elektromechaniky, mechaniky, zámečníky, soustružníky kovu nebo kováři. Ve skupině pro kreslení, malbu a modelování byli připravováni zedníci, truhláři a tesaři.⁶⁹

Žáci třetího ročníku začali navštěvovat od počátku školního roku 1909/1910 vyučování nového předmětu, kterým byla občanská nauka.⁷⁰

5.2.2.2. Průmyslová škola pokračovací

C. k. všeobecná řemeslnická škola sestávala z několika částí. Kromě Řemeslnické školy sem patřila Pokračovací škola a od roku 1888/1889 i Veřejná kreslárna.

Od školního roku 1888/1889 došlo ke zrušení přípravy a oba ročníky byly rozděleny na dva obory. Po celou dobu trvání Průmyslové školy pokračovací byla vyučovacím jazykem čeština. Druhý zemský jazyk, tj. němčina, byla předmětem volitelným. Ve druhém ročníku si žáci zvolili, zda by raději

⁶⁹ VZ 1906/1907, s. 22-35.

⁷⁰ VZ 1909/1910, s. 23-24.

navštěvovali obor strojnictví a zámečnictví, nebo jiné obory. Co se týče vyučovacích předmětů, žáci prvního ročníku se kromě českého jazyka a německého jazyka vzdělávali v počtech, kreslení a rýsování. Ve druhém ročníku bylo učivo obohaceno o písemnosti, strojnické rýsování, stavitelské rýsování a kreslení pro řemesla drobná a umělá.⁷¹

Němčina se roku 1889/1890 stala předmětem volitelným.⁷²

Roku 1890/1891 byl zřízen třetí ročník, v němž si žáci určili, zda se chtějí zabývat strojnictvím nebo stavebnictvím. K učivu prvního ročníku přibyl předmět měřictví a měřické rýsování, ve druhém ročníku se vyučovaly zvlášť písemnosti a účetnictví bylo spojeno s živnostenskými počty. Žáci třetího ročníku oboru stavebnictví navštěvovali vyučování statiky konstrukcí stavitelských, nauku o slozích, stavitelství, nauku o látkách stavebních, rýsování a kreslení pro řemesla umělá. Ti, kteří dali přednost oboru strojnickému, se vzdělávali v technologii, rýsování a popisném strojnictví.⁷³

Od roku 1895/1896 tvořilo strojnické a zámečnické rýsování jeden vyučovací předmět. Nově byla ve třetím ročníku zavedena mechanika a technologie, mechanika a stavitelství, popisné strojnictví a tvaroznalství.⁷⁴ To se počínaje rokem 1898/1899 změnilo na tvarosloví a vyučovalo se v něm stavební mechanice. O rok později se název znovu změnil, tentokrát na stavitelství a nauku o slohu.⁷⁵

Studium třetího ročníku bylo roku 1903/1904 rozšířeno o nauku o zákonech.⁷⁶ V roce 1909/1910 přibyla žákům jako povinný předmět ještě občanská nauka.⁷⁷

Mnoho změn přinesl školní rok 1910/1911. První z nich bylo zavedení tesařské technologie a nauky o motorech aneb nauky o stavivech, nástrojích a nářadích a strojnické technologie kovů jako učiva prvního a druhého ročníku.

⁷¹ VZ 1888/1889, s. 14-16.

⁷² VZ 1889/1890, s. 15-16.

⁷³ VZ 1890/1891, s. 13-18.

⁷⁴ VZ 1895/1896, s.12-13.

⁷⁵ VZ 1898/1899, s.15-16.

⁷⁶ VZ 1903/1904, s. 21.

⁷⁷ VZ 1909/1910, s. 11.

V posledních dvou ročnících studia se začal vyučovat nový předmět všeobecná nauka o stavitelství, opatření proti úrazům a zdravotnictví.⁷⁸

Žáci všech tří ročníků měli v letech 1911-1914 společné povinné předměty, mezi něž patřil přírodozpyt, nauka o strojích a motorech a písennosti, počty, kalkulace, účetnictví. Kromě oborů zpracování kovů, stavebních řemesel a všeobecné pokračovací školy byl o rok později otevřen ještě čtvrtý obor pro učednice, ale ten byl ihned po skončení školního roku zavřen.⁷⁹

5.2.2.3. Veřejná kreslárna

Úkolem Veřejné kreslárny bylo poskytnout doplnění vědomostí, nabytých na Řemesnické škole. Veřejná kreslárna byla určena mistrům a jejich pomocníkům. Byla zřízena zejména pro žáky z oboru umělých řemesel, tj. pro malíře, lakýrníky, sochaře, kamnáře či košíkáře.⁸⁰ Na toto odvětví se hlásil nejmenší počet uchazečů. Kromě učiva měli žáci možnost zhotovit potřebné nákresy pro jejich dílny. V určité dny a hodiny měli k dispozici knihovnu, v níž našli různé předlohy pro jejich výkresy.

Výuka probíhala ve všední dny v úterý a v pátek od 19 do 21 hodin, o víkendu v neděli od 8 do 12 hodin. Ve školním roce 1888/1889 se přihlásilo 25 žáků, proto stačilo otevření jedné třídy. Vyučování navštěvovali pouze muži, pro ženy bylo otevřeno tzv. „dámské oddělení“ až v následujícím školním roce.⁸¹

Žáci měli od roku 1889 možnost zvolit si ze tří nabízených oborů jeden, který chtěli studovat. Na výběr měli strojnické rýsování, stavitelství, nebo kreslení.

Nově byla otevřena v tomtéž roce Kreslárna pro dámy, která měla ženy zdokonalit v kreslení a zhotovení nákresů pro ruční ozdobné práce. Navštěvovaly ji z větší části především učitelky obecných a dívčích škol. Vyučování probíhalo čtyři hodiny týdně v odpoledních hodinách.⁸² Ženy se zde učily kreslit ornamenty

⁷⁸ VZ 1910/1911, s. 28-29.

⁷⁹ VZ 1911/1912, s. 23-24.

⁸⁰ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 69.

⁸¹ VZ 1888/1889, s. 21.

⁸² VZ 1889/1890, s. 26-27.

podle vzorů, zdobily různé dřevěné předměty vypalováním a malováním.⁸³ Oddělení pro dámy byla zrušeno v roce 1893 z důvodu malé účasti.

Veřejná kreslárna byla od počátku svého fungování připojena k Pokračovací škole. Počátkem následujícího školního roku proto vyučování rýsování a kreslení navštěvovali žáci tohoto oddělení společně se studenty třetího ročníku Pokračovací školy.

K rozšíření nabízených oborů došlo v roce 1898, kdy bylo nově zavedeno oddělení pro živnosti umělecko-průmyslové. Vyučování bylo zaměřeno na dekorativní kreslení, zpracování kovu a stavitelské rýsování.⁸⁴ K těmto předmětům přibýlo ještě od roku 1905 perspektivní kreslení.⁸⁵

Žádné další změny ve skladbě vyučovacích předmětů neproběhly až do konce školního roku 1913/1914, kdy byla činnost Veřejné kreslárny ukončena z důvodu reorganizace učebních oborů.⁸⁶

5.2.2.4. Speciální kurzy

Na námi sledované škole byly otevírány různé typy kurzů. Prvním z nich byl „Feriální kurz“ pro učitele, který se konal v roce 1893 a v roce 1910. Výuka probíhala šest týdnů o prázdninách, tj. od poloviny července do konce srpna. Cílem bylo připravit učitele obecných a měšťanských škol k vyučování ručních prací a práce se dřevem a kovem. Návštěvníci kurzu se účastnili cvičení v dílně, kde vyráběli drobné předměty, učili se správně zacházet s nástroji k práci potřebnými a zdokonalovali se v různých výrobních technikách práce se dřevem a kovy. Kromě praktických cvičení bylo nutné nabyt i teoretických znalostí. Učitelé získali nové poznatky o vlastnostech dřeva a železa, strojů a nástrojů. Přednášející pořádali pro učitele i exkurze do několika místních předních podniků.

Teoretický výklad měl časový rozsah 8 vyučovacích hodin týdně, práce v dílnách pak 36 hodin týdně. Kurzu se mohlo účastnit maximálně 18 učitelů. Po jeho zakončení dostali vysvědčení o účasti s výsledkem velmi dobrým, nebo

⁸³ VZ 1890/1891, s. 23-24.

⁸⁴ VZ 1898/1899, s.13-14.

⁸⁵ VZ 1905/1906, s. 8-9.

⁸⁶ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 74.

dobrým. Těm, kterým se dařilo nejméně, bylo uděleno prosté vysvědčení o návštěvě kurzu.

Učitelů se hlásilo vždy mnoho, proto mohla být přijata pouze třetina ze všech zájemců. Vedení školy uvažovalo o zřízení druhého kurzu, který by probíhal vždy půldne ve školním roce. To by se týkalo zejména učitelů z Kladna a okolí.

Kromě „Feriálního kurzu“ probíhaly i veřejné nedělní přednášky, které se konaly pouze v prvním pololetí, a to každou třetí neděli odpoledne. Tato odborná poučení pojednávala například O vývoji parního stroje, O příčinách výbuchů parních kotlů, O stavbě chrámu svatého Víta v Praze, O soutěži Ameriky s Evropou na poli průmyslu i obchodu, nebo O strojích v řemeslech. Řeč pronášeli učitelé C. k. všeobecné řemeslnické školy v Kladně.⁸⁷

V průběhu roku pořádala Řemeslnická škola i odborné přednášky ve vedlejších obcích. Ředitel školy František Rössler přednášel o moderní úpravě nábytku, o užívání strojů v řemeslech a o užívání plynu a elektřiny ve Pcherách, v Rakovníku, Novém Strašecí, Slaném, Lounech i v Berouně. Tento způsob výuky probíhal o roku 1904 byl označován jako „kočovné vyučování“.⁸⁸

Speciálně pro učitele měšťanských škol byl otevřen v roce 1897 nový kurz, v němž měli účastníci získat poznatky zejména v kreslení a odborném rýsování. Vyučování probíhalo od poloviny září do poloviny července, vždy v pondělí, ve středu a v sobotu do půl sedmé odpoledne.

Učitelé se vzdělávali v kreslení perspektivním a od ruky. V prvním pololetí navštěvovali žáci měřické a průmětnické rýsování, ve druhé polovině školního roku pak rýsování odborné, tj. stavitelské a strojnické. Kromě praktických cvičení se konaly jednou týdně přednášky, které byly zaměřeny na měřictví, průmětnictví, tvaroznalství, stavební slohy, stavitelství a mechanické technologie. Učitelé měli povinnost navštěvovat pouze přednášky, cvičení byla dobrovolná.

Na konci kurzu měli učitelé zvládat nákresy rákosovým i ocelovým perem, tužkou a barvami podle předlohy, stínování a kresbu ornamentů podle sádrových

⁸⁷ VZ 1892/1893, s. 6-8.

⁸⁸ VZ 1904/1905, s. 8-9.

odlitků, zmenšování obrazů a užívání různých měřítek, rýsování architektonických článků a pomůcek z oboru mechanického.⁸⁹

Na Řemeslnické škole byly od roku 1901 otevřeny kurzy pro obsluhu parních kotlů a strojů a kurzy pro elektromechaniky. Cílem bylo naučit žáky montáži, instalaci a správnému chodu parních kotlů a elektrických zařízení. Přijímání byli posluchači starší 18 let. Vyučování probíhalo od začátku října do konce dubna, a to jednou týdně od 19 do 21 hodin. Během roku byla pro žáky uspořádána exkurze do elektrické centrály v Kladně. Kurz byl zakončen zkouškou, která pro žáky byla dobrovolná. Pokud ji složit nechtěli, nedostali vysvědčení o návštěvě kurzu se slovním ohodnocením.

Nejen na Řemeslnické, ale i na Pokračovací škole došlo k otevření tří jednorázových kurzů, které se zaměřovaly na konkrétní živnosti a řemesla. Prvním z nich byl kurz pro moření a zdobení dřeva, který měl krátkodobý charakter, neboť trval pouhé čtyři dny. Přihlášeno bylo 29 zájemců z řad pracujících mistrů a jejich pomocníků. Pro vyučování byl pozván odborný učitel z C. k. rakouského muzea pro umění a průmysl H. Reschenhofer. Dále byl nově otevřen kurz pro zdobení kovu galvanizováním, který se konal první týden v březnu a pořádalo jej Technologické muzeum obchodní a živnostenské komory v Praze. Kromě mistrů a pomocníků se tohoto kurzu účastnili i žáci třetího ročníku řemeslnické školy, zejména oboru mechanického. Delší trvání měl kurz obuvnický, který byl organizován Společenstvem samostatných obuvníků. Výuka probíhala od ledna do Velikonoc dvakrát týdně, vždy v neděli a v pondělí odpoledne. Nejvíce informací žáci získali v předmětu technologie kůží.⁹⁰

Pro živnostníky byl určen účetnický kurz, který byl pořádán v roce 1907 pod záštitou členů stavebního společenstva v Kladně. Výuka probíhala od konce února do počátku dubna. Během 36 vyučovacích hodin účastníci procvičovali procenta, úroky, kalkulace, kurzové hodnoty, učili se o způsobech placení, směnkách a vedení knih jednoduchého účetnictví. Tento kurz byl otevřen pro 30 zájemců, z nichž pouze 16 získalo platné osvědčení.⁹¹

⁸⁹ VZ 1896/1897, s. 8-10.

⁹⁰ VZ 1903/1904, s. 10-11.

⁹¹ VZ 1906/1907, s. 9-10.

5.2.3. Státní průmyslová škola (1914-1937)

5.2.3.1. Oddělení pro chlapce základních škol

Po více než třiceti letech svého působení se dosud stávající C. k. všeobecná řemeslnická škola roku 1914 změnila na Státní průmyslovou školu. Ta byla dotována státem, který přispíval na učební pomůcky, či vybavení školy. Státní průmyslová škola od roku 1914 tedy sestávala ze tří částí – Oddělení pro chlapce základních škol, Pokračovací školy živnostenské a nově i Mistrovské školy strojnické.

V rámci Průmyslové školy byl z důvodu otevření více oddělení zrušen třetí ročník. Po ukončení dvouletého studia na Oddělení pro chlapce základních škol, které mělo podnázev Odborná kovodělná škola a zaměřovalo se na obory strojnické, bylo žákům umožněno pokračovat v odborném vzdělání na mistrovských školách.

Žáci se vzdělávali ve stejných předmětech jako v předchozích letech. Změnilo se pouze jejich rozvržení v rámci dvouletého studia. V prvním ročníku se žáci učili náboženství, český jazyk, zeměpis, fyziku a mechaniku, nauku o látkách, počty a účetnictví, kreslení od ruky, měřictví, měřické rýsování, krasopis a cvičení v dílnách. Žáci druhého ročníku navštěvovali navíc předmět průmětnictví a rýsování, mechanické technologie a odborné rýsování. Výuka nauky o látkách, měřického rýsování a krasopisu už pro ně nebyla povinná. Žáci měli možnost vzdělávat se také v německém jazyce, který nadále zůstal volitelným předmětem.⁹²

Obtíže vyvolané válkou znamenaly odklad otevření elektrotechnického oddělení. To mohli žáci navštěvovat až od roku 1915. O pět let později přestali být do oddělení pro žáky základních škol přijímáni žáci do prvních ročníků, neboť od září 1921 bylo toto oddělení zrušeno.⁹³

⁹² VZ1914/1915, s. 4.

⁹³ VZ 1915/1916 - 1919/1920, s. 4-5.

5.2.3.2. Pokračovací škola živnostenská

Počínaje školním rokem 1914/1915 se změnil název kurzu Průmyslové školy pokračovací na Pokračovací školu živnostenskou. Přívlastek „živnostenská“ vypovídá o tom, že škola se od tohoto roku zaměřovala na poskytování odborného vzdělání pro učně. Žáci se rozdělili do čtyř skupin podle zaměstnání, tj. zaměřovali se na zpracování kovu, stavebnictví, strojnictví, nebo se orientovali obecně o každý z oborů.

V prvním ročníku se účastnili výuky předmětů písemnosti a počty, fyzika a strojnictví, technologie strojnická a měřictví, měřické a průmětnické rýsování. Tento předmět se vyučoval pouze v prvním ročníku, ve druhém byl nahrazen strojnickým rýsováním. Třetí ročník byl zaměřen na obchodní a praktické záležitosti. Změnila se struktura vyučování a žáci nově navštěvovali občanskou nauku, kalkulace a účetnictví. Z předchozích let studia dále pokračovali ve výuce strojnického rýsování, fyziky a strojnictví.

Chod školy byl v roce 1914 ovlivněn právě začínající válkou. Vyučování bylo pro tento rok zastaveno. Hlavním důvodem byl nedostatek žáků a učitelů, neboť museli odejít na frontu. Na místa učitelů byly vypsány konkurzy, ale zájemců bylo málo.⁹⁴

Organizační změny přišly i s rokem následujícím. Dosud probíhalo vyučování tohoto kurzu na C. k. státní průmyslové škole, ale nyní byla zřízena samostatná škola pokračovací při 2. měšťanské škole. Tam docházeli pouze žáci, kteří navštěvovali všeobecné oddělení pro řemesla umělá, oděvní, potravní atd. Ti, kteří se učili na oddělením stavebním, strojnickém nebo kov zpracujícím, pokračovali i nadále ve výuce v budově C. k. státní průmyslové školy.

V důsledku války přibýlo velké množství studentů. Počet tříd v prvním ročníku oddělení pro zpracování kovu musel být zdvojnásoben. Naopak nebyl otevřen třetí ročník, a to z důvodu nedostatku žáků. Protože vyučovací prostory nestačily, probíhala výuka i v chlapecké měšťanské škole. Původně měla být v roce 1915 postavena nová budova, ale vlivem poměrů, které válka vyvolala, se

⁹⁴ VZ 1914/1915, s. 5-6.

stavba pozdržela. Až v červnu 1916 pokračovaly práce na hlavní budově a vyučovat se zde mohlo od počátku školního roku 1916/1917.⁹⁵

Další změny v organizaci nastaly ve školním rokem 1918/1919. Výuka stavebního oddělení se konala od tohoto školního roku v samostatné budově pokračovací školy. O rok později se z důvodu neschopnosti udržet kázeň při velkém množství žáků změnil charakter školy a vyučování neprobíhalo večerně, ale denní formou. S tím přišla i změna názvu na Odbornou pokračovací školu kovoobornou. Od školního roku 1919/1920 byla zřízena dvouletá Hornická škola pokračovací pro dospělé, respektive pro zaměstnané v hornictví. Tento kurz byl vytvořen zejména proto, že na Kladensku bylo mnoho dolů.⁹⁶

Po osmi letech bylo ukončeno vyučování na Odborné škole pokračovací pro horníky z důvodu nedostatku žáků. Výnosem ministerstva školství a národní osvěty z 1. května 1928 bylo povoleno otevření tříleté Odborné školy pokračovací pro učně živnosti elektrotechnické, a to od 1. října 1928. Vyučování probíhalo denní formou. Zároveň bylo ustanoveno, že se musí z odbornit vzdělání klempířů a instalatérů navštěvujících oddělení pro kovy zpracujících. Ti školu začali navštěvovat od školního roku 1928/1929.⁹⁷

Od 1. září 1932 byl v platnosti výnos, kterým se zavedlo dvou a půlleté studium s desetiměsíčním školním rokem na odborných pokračovacích školách. Toto nařízení se vztahovalo na žáky prvních ročníků. Naposledy se podle dosavadních učebních osnov učilo ve školním roce 1934/1935, a to pouze ve třetím ročníku. Ministerstvo školství a národní osvěty zrušilo k září roku 1932 všeobecné živnostenské školy pokračovací ve městech nedaleko Kladna – například v Buštěhradě, Družci, Libušině a Pcherách. Poté již do školního roku 1937/1938 žádné změny v organizaci školy, změnách předmětů a výuky nenastaly.⁹⁸

⁹⁵ VZ 1915/1916, s. 5.

⁹⁶ VZ 1914/1915 - 1919/1920, s. 4-5.

⁹⁷ VZ 1927/1928, s. 2.

⁹⁸ VZ 1932/1933, s. 3-4.

5.2.3.3. Mistrovská škola

Nový dvouletý kurz byl otevřen poprvé ve školním roce 1914/1915 a zaměřoval se na strojnictví. Žáky byli především mistři a dílovedoucí, kteří se chtěli zdokonalit ve svém oboru a získat odborné vzdělání. Podmínkou bylo, že vykonávali zaměstnání nejméně tři roky v oboru strojnickém. Z větší části tvořili žactvo absolventi C. k. všeobecné řemeslnické školy v Kladně. Po dokončení stavby nové budovy mělo být otevřeno nové elektrotechnické oddělení. K realizaci tohoto plánu nedošlo.

Žáci prvního ročníku navštěvovali výuku těchto předmětů – čeština a písemnosti, občanská nauka, zeměpis, počty, algebra, měřictví a konstrukce, průmětnictví a rýsování, technické kreslení od ruky, fyzika, popisné strojnictví, mechanická technologie, hygiena a první pomoc, strojnické rýsování a cvičení v dílnách. Ve druhém ročníku se vyučovalo méně předmětům. Mezi nové patřilo účetnictví a kalkulace, elektrotechnika, měřické nástroje, měření a zkoušení v strojnictví, mechanika a speciální stroje. Z nižšího ročníku žáci pokračovali ve výuce češtiny a písemností, popisného strojnictví, mechanické technologie, strojnického rýsování a cvičení v dílnách. Dobrovolným předmětem pro žáky obou ročníků byla němčina a německé písemnosti. Jako osvědčení o úspěšném absolvování tohoto kurzu dostali žáci vysvědčení na odchodnou, které je opravňovalo vykonávat živnost zámečnickou, kovosoustružnickou, kovářskou či modelářskou.⁹⁹

Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze 14. dubna 1923 bylo ustanoveno, že bude zřízena dvouletá Mistrovská škola hutnická, jejíž první ročník byl otevřen na počátku školního roku 1923/1924. Přijímání byli žáci, kteří měli za sebou tři roky pracovního poměru v hutích, ocelárnách nebo slévárnách.¹⁰⁰

Změna v organizaci školy nastala až ve školním roce 1932/1933. K 25. dubnu 1932 vydalo ministerstvo školství a národní osvěty výnos o otevření prvního ročníku dvouleté Mistrovské školy slévárenské. Byla to jediná škola v Československu tohoto druhu. Přijímání byli žáci, kteří absolvovali minimálně

⁹⁹ VZ 1914/1915, s. 3-4.

¹⁰⁰ VZ 1922/1923, s. 1-3.

tři roky praxe v zaměstnání, tj. ve slévárnách nebo vzorkárnách. Na počátku školního roku byli vyučováni společně se žáky prvního ročníku Mistrovské školy hutnické. První absolventi opustili školu v červnu roku 1934.¹⁰¹

V září téhož roku ale nedošlo k otevření prvního ročníku, neboť se ke studiu hlásil malý počet uchazečů. Pro nedostatečný počet přihlášených nebyl v roce 1935 otevřen druhý ročník. Ovšem první ročník byl znovu naplněn. Rok 1937 se stal ale v historii školy významným mezníkem. V rámci zvyšování kvalifikací nestačily osnovy odborného studia, proto mělo být studium rozšířeno.¹⁰²

Pro absolventy Mistrovských škol byla zřízena od školního roku 1937/1938 Vyšší škola strojnická. Jednalo se o nástavbové studium, které bylo zakončeno maturitní zkouškou.¹⁰³

5.2.3.4. Speciální kurzy

Ve školním roce 1914/1915 se z důvodu právě probíhající války nekonalý speciální kurzy. Všechny kurzy z roku 1913 byly znovu obnoveny až od září 1915. První z nich byl určen pro elektromechaniky a druhý byl zaměřen na obsluhu parních kotlů a strojů. Kurzy sloužily mistrům a jejich pomocníkům k rozšíření odborného vzdělání. Přijati mohli být zaměstnaní v průmyslu a řemeslech starší 17 let. Vyučování probíhalo večerně od 18 do 20 hodin, v neděli se konaly přednášky o odborném rýsování. Studium v těchto kurzech bylo zakončeno závěrečnou zkouškou, která byla dobrovolná.¹⁰⁴

Elektromechanický kurz byl od počátku školního roku 1919/1920 rozdělen na dva, a to strojový a instalační. Přibýlo i několik nových kurzů, a to pro hutnictví železa a technickou mechaniku. V tomto roce se konalo i sedm odborných přednášek pro veřejnost. Učitelé přednášeli o parních turbínách, generátorech, elektrizaci Čech, vysoko napjatých proudech, o hutnictví železa a strojním vyvozování chladu. Nejvýznamnější přednášku pronesl ředitel Státní

¹⁰¹ VZ 1932/1933, s. 3-5.

¹⁰² VZ 1934/1935, s. 3-5.

¹⁰³ VZ 1936/1937, s. 3-4.

¹⁰⁴ VZ 1914/1915, s. 5.

průmyslové školy František Rössler. Ta byla věnována výročí 100 let od úmrtí Jamese Watta.

O prázdninách roku 1919 se konal kurz pro učitele ručních prací ze dřeva. Kromě teoretických přednášek byla součástí výuky i práce v truhlárně. Zhotovené výrobky účastníků kurzu byly věnovány Pedagogickému muzeu v Praze, Zemské živnostenské komisi v Brně a několika školám na Slovensku.¹⁰⁵

Nové kurzy pak probíhaly od roku 1921/1922. První z nich pojednával o spalovacích motorech. Druhý se týkal strojů užívaných v hornictví a v hutnictví. Tento kurz čítal velké množství posluchačů, proto vznikla dvě oddělení.¹⁰⁶

Z podnětu a na náklady ministerstva veřejných prací se ve školním roce 1922/1923 konal kurz pro strojníky a topiče o hospodárném využití paliv. Výuka obsahovala jak přednášky, tak i exkurze do průmyslových podniků, ve kterých žáci získali poznatky o technickém měření na strojích. Žáci navštěvovali tento kurz od počátku října do konce dubna. Na závěr získali jako absolventi vysvědčení o návštěvě. O rok později bylo nutno pro velký zájem otevřít ještě jedno oddělení kurzu s názvem O strojích užívaných v hornictví a v hutnictví.¹⁰⁷

Speciálním typem kurzů byla cvičení pro nezaměstnané, která započala v roce 1933 a která se od konce ledna do konce dubna. Výuka probíhala ve školních dílnách a účastnili se jich především mladí lidé. Od roku 1935 se délka trvání prodloužila a vyučování začínalo již na konci listopadu, nebo na začátku prosince.¹⁰⁸

Počet kurzů se od roku 1933 snížil, neboť probíhaly již jen dva - elektrotechnický a o strojích a zařízeních v hornictví. O rok později bylo přidáno jedno oddělení kurzu hutnického, který byl společně s kurzem elektrotechnickým vyučován až do roku 1937. O strojích a zařízeních v hornictví se přestalo učit na konci školního roku 1935/1936.¹⁰⁹

Pro žáky mistrovských škol byly určeny odborné přednášky, které se konaly v dubnu 1935. Vedoucí odboru Úrazové pojišťovny dělnické pro Čechy

¹⁰⁵ VZ 1915/1916 – 1919/1920, s. 5-6.

¹⁰⁶ VZ 1920/1921, s. 3.

¹⁰⁷ VZ 1922/1923, s. 8.

¹⁰⁸ VZ 1932/1933, s. 4.

¹⁰⁹ VZ 1934/35, s. 13-14.

přednesl poučení O úrazové zábraně. O měsíc později došlo ke spolupráci s československým rádiem Radiožurnál, který poskytl materiál k promítání filmů Rušení rozhlasu a Rozhlas ve filmu.¹¹⁰

5.3. Žáci

5.3.1. Řemeslnická škola, Oddělení pro žáky základních škol

5.3.1.1. Základní informace

C. k. všeobecná řemeslnická škola byla zřízena v červenci 1885. Její první ročník byl otevřen v listopadu následujícího roku. V letech 1888-1914 bylo studium na tomto oddělení tříleté. K dispozici máme Výroční zprávy, které počínají rokem 1888 a které obsahují zmínky o přijímacích zkouškách, chodu školního roku, uskutečněných exkurzích ad.

Uchazečům o studium byl určen jeden den na konci srpna, kdy probíhal zápis do Řemeslnické školy. Od roku 1903 žáci odváděli poplatek za zápisné, které činilo dvě koruny. Posluchači přicházeli k zápisu v doprovodu rodičů, nebo poručníka. Zájemci o studium se museli prokázat vysvědčením a studenti vyšších ročníků i výkresy z předchozího školního roku. Uchazeči přicházeli z obecných a měšťanských škol, či gymnázií. Většina žáků se hlásila na obor strojnictví. Den po zápisu se konaly přijímací zkoušky. Přijímání byli žáci ve věku od 12 let. V odpoledních hodinách byly zveřejněny výsledky, aby se odmítnutí mohli včas přihlásit na měšťanskou školu. Školné činilo 4 zlaté, od roku 1903 pak 8 korun. Nemajetní žáci od něj byli osvobozeni. Školní rok začal v polovině září a končil v polovině července výstavou žákovských prací. Žáci se účastnili nejen vyučování teoretického, ale i praktického. To probíhalo v dílnách, ve kterých mohlo pracovat maximálně 15 až 16 studentů, a bylo pro všechny žáky povinné.

Škola fungovala beze změny až do roku 1914, kdy došlo k reorganizaci školy a Řemeslnická škola se změnila na tzv. „oddělení pro hochy školou povinné“. Od 28. července 1914 probíhala první světová válka, proto byl termín přijímacích zkoušek a zápisu odložen. Obě tyto akce probíhaly v jeden den, ale až

¹¹⁰ VZ 1935/1936, s. 7.

v polovině září. Žáci již neplatili školné, ale museli uhradit výši zápisného, která byla stanovena na 3 koruny. Od roku 1920 žáci platili zápisné ve výši 10 korun, příspěvek na pomůcky 10 korun za pololetí a příspěvek na dílny 25 korun. Přijímání mohli být žáci ve věku od 12 let, kteří doložili vysvědčením z předchozích let, že navštěvovali obecnou, či měšťanskou školu. Studium na tomto oddělení bylo dvouleté. Školní rok trval od poloviny září do počátku července. V roce 1916 bylo vyučování na dva týdny přerušeno, neboť většina žáků se nakazila epidemií.¹¹¹ Do Oddělení pro žáky základních škol přestali být v roce 1920 přijímáni žáci do prvních ročníků, neboť od září 1921 bylo toto oddělení zrušeno.¹¹²

Na správný chod vyučování dohlíželi v průběhu školního roku inspektoři jako např. c. k. ministerský sekretář Dr. Fr. Rytíř Haymerle z Vídně, c. k. místodržící rada K. Herman nebo místodržící Království českého Karel hrabě Coudenhove. Školu svou návštěvou poctil i profesor pražské konzervatoře O. Šefčíka, který pořádal v prostorách školy koncert kvarteta Františka Suka, Novotného, Hromady a Karlíka. Vybraní žáci zde vystupovali jako pěvci. Výtěžek z této akce byl věnován na pořízení harmonia pro Řemeslnickou školu.¹¹³

Během školního roku žáci měli povinnost účastnit se významných školních akcí. Nejméně třikrát do roka se účastnili bohoslužeb. Stalo se tak vždy první školní den, dále na jmeniny Františka Josefa I. a císařovny Alžběty. Na škole se oslavovalo i každé desetiletí vlády císaře, počínaje výročním čtyřicátým. Žáci vyjadřovali poctu císaři vystavením jeho podobizen. V srpnu 1898, na císařovy narozeniny, se konaly oslavy u příležitosti nedávného povýšení města na královské horní město. Na dnešním náměstí Starosty Pavla byl položen základní kámen ke stavbě dnešního chrámu Panny Marie. V prosinci, k 50. výročí vlády císaře Františka Josefa I., se posluchači Řemeslnické školy shromáždili v rýsovně a učitel Adolf Kindl přednesl projev o císařově osobě a jeho činy pro blaho národa. Na závěr tohoto proslovu žáci zazpívali rakouskou hymnu a obdrželi tzv. „jubilejní list“, který vypovídal o jejich účasti na oslavách císařského

¹¹¹ VZ 1914/1915, s. 4.

¹¹² VZ 1915-1920, s. 4-5.

¹¹³ VZ 1892/1893, s. 10.

jubilea.¹¹⁴ Kromě jmenin a narozenin bylo sledováno i úmrtí členů královské rodiny. Když v září 1898 zemřela císařovna Alžběta, posluchači Řemeslnické školy projevíli soustrast vyvěšením černých smutečních praporů. Po vyhlášení Československa 28. října 1918 se již v listopadu žáci Státní průmyslové školy, obecných a měšťanských škol v Kladně se shromáždili, aby vzdali hold republice.¹¹⁵

Součástí výuky byly i exkurze do okolních měst a dolů. Žáci navštívili strojírny Pražské železárenské společnosti, cukrovar v Zákolanech, hrad Okoř, Městské muzeum ve Slaném, důl Thienfeld, Maxův a Libušínský důl. Jednou za rok se konala exkurze do Prahy, při níž žáci zavítali do Náprstkova muzea, chrámu sv. Jiří, Rudolfinu a Státní průmyslové školy.¹¹⁶ Od roku 1896 se žáci prvních ročníků účastnili vycházek do okolí za účelem měření v poli.

Žáci prezentovali školu i na výstavách. O prázdninách v roce 1890 se zúčastnili krajské výstavy v Poděbradech, na níž úspěšně představili své práce. Téhož roku se i v Kladně konala zemská výstava. Žáci speciálně pro tuto událost zhotovili v dílnách skříně a stoly. Stejně jako předchozí expozice, i tato se setkala s pozitivním ohlasem.¹¹⁷ Od 28. července do 4. září 1892 byla pořádána další výstava, tentokrát v Chebu. Práce žáků Řemeslnické školy v Kladně z předmětů kreslení daly podnět myšlence o zřízení Řemeslnické školy v Chebu.¹¹⁸ Řemeslnická škola v Kladně pořádala i vlastní výstavy, a to v roce 1902 v Kladně a v roce 1905 v Novém Strašecí.

Co se týče studia, někteří žáci se potýkali s nedostatkem finančních prostředků, které potřebovali na pořízení učebních pomůcek, kreslířských potřeb, sešitů, vypínačů či prken k rýsování. Proto byl v roce 1888 založen tzv. „fond ku podpoře chudých žáků“, jehož cílem bylo zapůjčit žákům již zmíněné pomůcky zdarma. Fond žákům hradil i vstupné do objektů, které navštívili žáci v rámci exkurzí. O tom, zda žák mohl příslušet k nemajetným, rozhodovalo

¹¹⁴ VZ 1898/1899, s. 4-5.

¹¹⁵ VZ 1915-1920, s. 4.

¹¹⁶ VZ 1888/1889, s. 9-14.

¹¹⁷ VZ 1890/1891, s. 4-6.

¹¹⁸ VZ 1892/1893, s. 8-9.

c. k. místodržitelství.¹¹⁹ Na Boží hod vánoční roku 1897 byly nemajetným žákům rozdány vánoční dary, které tvořily oděvy z řad stávajících žáků Řemeslnické školy.¹²⁰ Od roku 1903 poskytoval dámský odbor polévkového ústavu nemajetným žákům ze vzdálených míst 40 porcí polévky, a to čtyřikrát týdně.¹²¹ Po roce 1918 fond na podporu chudým neexistoval. Nemajetným žákům byly zapůjčeny učební pomůcky a bylo jim vyplaceno stipendium, které bylo stanoveno učitelským sborem a které poskytovalo Ministerstvo školství a národní osvěty na studijní podpory.¹²²

5.3.1.2. Žáci podle regionálního původu

Zajímavým faktorem, který můžeme sledovat je regionální původ žáků. Rodiště studentů se v některých případech neshodovalo s trvalým bydlištěm. Jsem si vědoma faktu, že v době, kdy žáci nastoupili do školy, bylo jejich místo narození odlišné od trvalého bydliště. Mezi zkoumané studenty jsem zahrnula i ty, jejichž místo narození nebylo v Hlavních katalozích uvedeno. Dále jsem sledovala zahraniční studenty, tj. žáky s místem narození mimo Rakousko-Uhersko (do roku 1918) a mimo Československo (po roce 1918). Tabulky (viz Přílohy č. 1 a 3) podávají obraz o počtu žáků v jednotlivých letech v daných krajích a zemích. Při určování místa narození užívám dnes existující kraje a dnešní označení zemí. V tabulkách uvádím také celkový počet žáků v jednotlivých letech a krajích v určitém časovém úseku.

V prvním roce trvání Řemeslnické školy bylo přijato do prvního ročníku 32 žáků, z nichž všichni se narodili v Kladně a okolních obcích. V dalších letech se počty žáků zvyšovaly zejména proto, že byly otevřeny i další dva navazující ročníky. Studium bylo tříleté a většina studentů pocházela z Kladna, jedna desítka pak z kladenského okresu. Ostatní žáci pocházeli z dnešního Středočeského, Pardubického, Královéhradeckého, či Plzeňského kraje a Prahy. Můžeme si povšimnout, že se počty žáků až do roku 1895 zvyšovaly, a poté zůstaly téměř konstantní.

¹¹⁹ VZ 1889/1890, s. 15-16.

¹²⁰ VZ1897/1898, s. 3.

¹²¹ VZ 1903/1904, s. 6.

¹²² VZ 1922/1923, s. 3.

Od poloviny let devadesátých navštěvovalo školu vždy cca. 90 žáků, z nichž většina byla místních. Kromě několika moravských studentů, jejichž počet se blížil dvaceti, byli na školu přijati i žáci narození v jiných zemích, tj. mimo Rakousko-Uhersko. V roce 1896 jsem zaznamenala jednoho posluchače z Německa, o tři roky později jej střídá jeden z Belgie. Domnívám se, že tito žáci se v zahraničí pouze narodili, neboť trvalé bydliště měli v Kladně. Vyučovacím jazykem byla po celou dobu trvání školy čeština a žáci ji ovládali bez problémů. Tito dva žáci z jiných zemí zřejmě studovali jen jeden rok, neboť jak si můžeme povšimnout v tabulce (viz Příloha č. 1), jsou evidováni jen jednou, nikoli po tři roky, což znamená, že školu museli z nějakého důvodu opustit.

Od přelomu století se počty žáků začaly opět zvyšovat a v září 1909 nastoupilo až 108 žáků. Tento počet vypovídá o tom, že škola se postupně během let stala přitažlivou a stoupal zájem žáků o studium na Řemeslnické škole. Každoročně bylo přijato kolem 60 místních žáků, dalších 30 dojíždělo z okolních měst a obcí, 2 pocházeli Moravy a ostatní ze západních a jižních Čech. Mezi zahraničními studenty přibyl jeden žák z Rumunska.

Pokud bych měla počty shrnout za 18 let, které jsem výše analyzovala, navštívilo školu 2 431 žáků¹²³ ze 14 krajů a 3 zahraničních zemí. Místní posluchači tvořili přes 50% všech žáků, dalších 597 se narodilo v kladenském okresu a 150 v dnešním Středočeském kraji. Za téměř dvacet let neměli zastoupení studenti z dnešního Východočeského a Zlínského kraje. U 28 žáků nebyl uveden záznam o místě jejich narození, proto jsem je zařadila do skupiny, kterou jsem nazvala „Není známo“.

V roce 1914 nastala reorganizace školy a Řemeslnická škola se změnila na Oddělení pro žáky základních škol. Po roce 1918 nastaly nové podmínky vzdělávacího systému a žáci museli dokončit základní školu v plném rozsahu, proto bylo toto oddělení v roce 1921 zrušeno. Studium bylo dvouleté a v každém ročníku bylo cca. 30-40 žáků. Ve válečných letech se počty žáků výrazně neměnily. Přibližně 45 žáků v každém roce pocházelo z Kladna, dalších 20 z kladenského okresu a ostatní převážně z dnešního Středočeského kraje. Jeden

¹²³ V tabulce o rozdělení žáků z hlediska jejich místa narození jsou celkovými součty myšleny počty žáků na konci školního roku, tj. bez žáků, kteří již během roku vystoupili.

student pocházel z dnešního Pardubického a Libereckého kraje, dva z Ústeckého a tři z Královéhradeckého. Ze zbylých krajů v Čechách a na Moravě nenastoupil do školy ani jeden žák. Výrazná změna nastala až v letech 1920/1921, kdy nebyli žáci přijímáni do prvního ročníku, a byl tedy otevřen pouze ročník druhý, aby žáci mohli dokončit studium. Od následujícího roku pak bylo studium na tomto oddělení ukončeno. V září 1920 nastoupilo pouze 34 žáků, což byl poloviční počet oproti předchozím rokům. Z tabulky vyplývá i skutečnost, že v posledních dvou letech navštěvovali oddělení pouze žáci narozeni v Kladně a blízkém okolí, kteří tvořili většinu, dále posluchači z dnešního Středočeského kraje a Prahy. Domnívám se, že se tak stalo, neboť bylo rozhodnuto, že toto oddělení bylo v následujícím roce 1921 zrušeno, proto se okruh zájemců zúžil pouze na místní a dojíždějící do cca. 50 kilometrů, pokud budu předpokládat, že jejich místo narození a místo bydliště je totožné.

5.3.1.3. Počty žáků v jednotlivých ročnících

Dalším údajem, který je možno sledovat jsou proměny počtu žáků v jednotlivých ročnících za určitá časová období. Tabulky (viz Přílohy č. 2 a 4) obsahují přehled, kolik bylo přijato v každém školním roce žáků, kolik jich vystoupilo a kolik zůstalo na konci školního roku. Z tabulky lze vyčíst i skutečnost, kolik ročníků mělo dané oddělení v jednotlivých letech. Zároveň můžeme pozorovat celkový počet žáků v daném školním roce. Tyto údaje vypovídají o zvýšení, či snížení zájmu žáků o studium na daném oddělení školy.

Počet přijatých uchazečů se od počátku fungování školy pohyboval kolem třiceti žáků. Na počátku 90. let 20. století tento počet vzrostl, neboť jsem zaznamenala v prvním ročníku roku 1891 téměř 40 žáků. Velkému množství studentů nestačily vyučovací prostory. Ve třetím ročníku byl také navýšen počet přijatých z 15 na 21. O rok později se postupně snižoval počet žáků ve třetím ročníku, což trvalo až do přelomu století. V průběhu každého školního roku vždy vystoupilo několik žáků z různých důvodů. V roce 1890 jsem zaznamenala úmrtí jednoho posluchače Řemeslnické školy. Ostatní odešli ze školy především z důvodu nástupu do zaměstnání. V roce 1891 jsem pozorovala tři žáky, kteří

nesplnili své školní povinnosti a museli opakovat ročník. Nejvíce žáků, tj. 10, odešlo ve školním roce 1891/1892.

Další výrazný pokles počtu žáků jsem zaznamenala ve školním roce 1897/1898, neboť do třetího ročníku nastoupilo pouze 9 posluchačů. Celkový počet žáků na škole byl nižší než v roce 1896 a 1898, ve kterých navštěvovalo školu přes 90 žáků. O rok později nastoupilo do prvního ročníku 40 žáků, což byl prozatím největší počet od vzniku školy.

Od přelomu století se počty žáků začaly opět zvyšovat a v září 1909 nastoupilo až 108 žáků, což vypovídá o tom, že škola se postupně během let stala významnější a stoupal zájem o studium na Řemeslnické škole. Do prvních ročníků bylo v prvním roce nového století přijato 40 posluchačů, do druhých přibližně 35 žáků. V roce 1905 dosáhl celkový počet přijatých uchazečů hranice sta žáků. Počty přijatých žáků se ustálily až v předválečném roce, v němž bylo do prvního a druhého ročníku přijato po 40 žácích, do třetího ročníku necelých 30 studentů. Tyto počty vypovídají o zvýšení návštěvnosti na mnou sledované škole. Nejvyšší počet přijatých uchazečů, tj. 108, jsem zaznamenala v roce 1909/1910.

V průběhu školního roku se ale počet žáků v jednotlivých ročnících měnil, neboť ne všichni žáci dokončili tříleté studium na Řemeslnické škole. Jeden z posluchačů během školního roku podlehl zápalu plic, druhý byl nakažen epidemií cholery v létě 1904. Dva žáci opustili školu z rodinných důvodů, neboť museli odjet do Spojených států amerických. Jeden jel na návštěvu za rodiči, druhý se tam odstěhoval nastálo. V letech 1886-1914 jsem zaznamenala, že nejvíce žáků, tj. 10, opustilo školu ve školním roce 1891/1892.

Při reorganizaci školy v roce 1914 se název Řemeslnické školy změnil na tzv. „oddělení pro hochy školou povinné“, jež nazýváme také Oddělení pro žáky základních škol. Tento kurz, na němž probíhalo dvouleté studium, byl po 7 letech trvání v roce 1921 zrušen. Do prvního ročníku bylo přijato vždy 40 žáků, vyjma roku 1914/15 a 1920/1921, a do druhých ročníků průměrně 35 posluchačů. Nejvyšší počet studentů, tj. 78, jsme zaznamenali v roce 1917/1918. Výrazná změna v počtu žáků nastala až v září 1920, kdy nastoupilo pouze 34 žáků, což byl poloviční počet oproti předchozím rokům. Uchazeči totiž nebyli

přijímání do prvního ročníku. Otevřen byl pouze ročník druhý, aby žáci mohli zakončit dvouleté studium. Od následujícího roku pak bylo studium na Oddělení pro žáky základních škol ukončeno, neboť žáci nemohli opustit základní školu o dva roky dříve, ale museli ji dokončit v plném rozsahu.

5.3.2. Průmyslová škola pokračovací, Pokračovací škola živnostenská

5.3.2.1. Základní informace

Průmyslová škola pokračovací byla založena v květnu 1880. Její fungování počalo od počátku února 1881, a tak se v prvním roce vyučovalo pouze jedno pololetí. První ucelený ročník započal v září roku 1881, ale nebyly stanoveny pevné osnovy, proto žáci navštěvovali předměty, o které měli zájem. Od roku 1884 byly zavedeny tzv. přípravky, na něž navazovaly dva postupné ročníky.¹²⁴ O dva roky později byla Pokračovací škola spojena s nově vzniklou Řemeslnickou školou. V roce 1888 byla přípravka zrušena a došlo k rozdělení ročníku na dvě paralelní třídy. V první probíhalo vyučování zámečníků a strojníků, ve druhé třídě se výuky účastnili žáci zaměstnaní ve stavebnictví nebo v oboru umělých a oděvných řemesel. Od roku 1890 bylo studium tříleté, neboť byl otevřen třetí ročník.¹²⁵ Podle nových osnov ministerstva veřejných prací byla v roce 1910 rozdělena Pokračovací škola na tři obory, a to pro zpracování kovu, pro stavební řemesla a na Pokračovací školu všeobecnou, do které řadíme řemesla umělá.¹²⁶ Od roku 1910 se škola zaměřovala na živnostníky, proto se nazývala Pokračovací škola živnostenská. O pět let později bylo její zaměření specifikováno podnázvem Odborná škola pokračovací pro učně oboru zpracování kovu. Výnosem ministerstva školství a národní osvěty z 1. května 1928 bylo povoleno otevření tříleté Odborné školy pokračovací pro učně oborů elektrotechnických od října 1928. Toto oddělení bylo určeno klempířům a instalatérům.¹²⁷ Výnosem ze srpna 1932, jež nabyl platnosti v září téhož roku,

¹²⁴ VEVERKOVÁ, *Vznik odborného*, s. 68.

¹²⁵ VZ 1890/1891, s. 13.

¹²⁶ VZ 1910/1911, s. 10.

¹²⁷ VZ 1927/1928, s. 2.

byla schválena reorganizace pokračovacího školství. V rámci ní došlo ke zrušení všeobecných živnostenských škol v Buštěhradě, Družci, Libušině a Pcherách. Žáci těchto škol byli přiděleni k Odborné škole pokračovací v Kladně.¹²⁸

Studia na Pokračovací škole živnostenské v Kladně se účastnili učni z různých profesí. Nejvíce žáků pracovalo v mechanicko-technických oborech, tj. strojnictví, zámečnictví, soustružnictví. Poměrně velké zastoupení měl i obor stavební, tedy truhláři, zedníci a tesaři. Nejmenší zastoupení měli uchazeči z oborů umělých a oděvných řemesel, tj. malíři, lakýrníci, sochaři, krejčí či obuvníci.¹²⁹ V průběhu 90. let se začal počet uchazečů o studium zvyšovat, proto musely být otevřeny další třídy. Škola se potýkala s nedostatkem místa v učebnách, neboť počet žáků ve třídě se pohyboval kolem čtyřiceti.¹³⁰ Podle novely živnostenského zákona z 11. března 1902 navštěvovali Pokračovací školy „všichni učňové v Kladně s výjimkou oněch, kteří pokračovací školu s prospěchem odbyli aneb kteří vykážou se, že osvojili si již vědomosti odpovídající učivu pokračovací školy.“¹³¹ Jednalo se především o učně a pomocníky živnostníků, kteří pracovali ve velkozávodech. Na konci července 1914 počala první světová válka, což mělo dopad i na námi sledovanou školu. Ve školním roce 1914/1915 se z důvodu nedostatku učitelů na škole nevyučovalo a nekonala se na konci školního roku ani výstava žákovských prací. Tím, že se výuka v prvním válečném roce nekonala, nastal dvojnásobný zájem o studium v roce následujícím. Muselo být proto otevřeno dvojnásobné množství tříd než v předchozích letech. Do konce války bylo vyučování přerušeno ještě jednou, a to v roce 1916. Tentokrát se výuka nekonala 14 dní z důvodu epidemie.¹³²

Aby mohli být uchazeči přijati ke studiu, museli přijít k zápisu. Ten se konal vždy v polovině září. Žáci se museli prokázat vysvědčením z předchozích let studia. Těm, kteří se chtěli přihlásit dodatečně po termínu zápisu, nebylo vyhověno. Stejně tak dostali negativní odpověď i ti, kteří žádali o soukromé studium. Den po zapsání žáků začalo vyučování, které trvalo až do konce dubna.

¹²⁸ VZ 1932/1933, s. 5.

¹²⁹ VZ 1888/1889, s. 17-18.

¹³⁰ VZ 1897/1898, s. 4.

¹³¹ VZ 1904/1905, s. 22.

¹³² VZ 1915-1920, s. 4.

Počátkem května se veřejně rozdávala nejen vysvědčení o návštěvě školy a prospěchu, ale i odměny pilným žákům. Ti byli určeni ministrem školství a od roku 1920 dostávali pamětní medaile s obrazem prezidenta republiky.¹³³ O prázdninách, tj. v červenci, se pak konala výstava žákovských prací.

Studenti Pokračovací školy neodváděli žádné poplatky za vyučování, neboť bylo bezplatné. Vyučovalo se ve všední dny od 18 do 20 hodin a v neděli dopoledne od 8 do 12 hodin. Nedělní výuka probíhala v rýsovně měšťanské školy z důvodu nedostatku místa v budově C. k. všeobecné řemeslnické školy.¹³⁴ Od roku 1920 bylo zavedeno několik poplatků. Především žáci museli platit zápisné 5 korun a vkladné 10 korun. Studenti, kteří byli v posledním ročníku studia přispívali ještě 15 korun na dílny a 7, 50 korun pojistné proti úrazu. O pět let později byla výše vkladného snížena o polovinu a pojistné činilo 4, 60 korun.¹³⁵ Od září 1932 došlo, počínaje prvním ročníkem, k zavedení dvou a půlletého studia a devítiměsíčního školního roku. Tudiž posluchači třetích ročníků končili studium již koncem ledna.¹³⁶

V průběhu školního roku se společně žáci Pokračovací a Řemeslnické školy účastnili několika školních akcí, mezi něž patřili bohoslužby, zemské výstavy a významné slavnosti. U příležitosti oslav 25. výročí od založení Pokračovací školy se žáci tohoto oddělení shromáždili v červnu v místní Sokolovně, kde uspořádali výstavu žákovských prací z dílen a kreslení. K této příležitosti se sjeli z různých oblastí i bývalí žáci této školy. Oslavy navštívili i odborníci, dělníci a živnostníci z Kladna a okolí.¹³⁷ Obdobně se v roce 1936 oslavovalo 50 let od založení Státní Řemeslnické školy. Žáci se shromáždili v Lidovém domě, kde probíhaly oslavy. Ostatním školám a širší veřejnosti byla zpřístupněna prohlídka školy. Každoročně se v říjnu se slavilo výročí prohlášení československé samostatnosti. Oslavovány byly také narozeniny prezidenta T. G. Masaryka, a poté i jeho nástupce Edvarda Beneše. V polovině třicátých let byly věnovány vzpomínky i významným spisovatelům. V listopadu 1936 byla

¹³³ VZ 1934/1935, s. 5.

¹³⁴ VZ 1899/1900, s. 5.

¹³⁵ VZ 1925/1926, s. 8.

¹³⁶ VZ 1932/1933, s. 5.

¹³⁷ VZ 1905/1906, s. 13.

uctěna památka 100. jubilea narozenin K. H. Máchy. Pro žáky byly pořádány přednášky o jeho tvorbě a recitace z jeho nejznámějších děl. V lednu roku následujícího si žáci připomněli úmrtí ruského básníka A. S. Puškina.¹³⁸

Žáci se kromě oslav účastnili také několika exkurzí, které pro ně zorganizovali učitelé. Posluchači navštívili například důl Theodor a Rhona, městskou elektrárnu, cukrovar v Zákolanech, Pražské vzorkové veletrhy, či Technické muzeum v Praze. Dohled nad vyučováním pravidelně kontrolovali inspektoři, kteří se účastnili zejména výuky počtů, písemností a obchodní nauky. V polovině třicátých let se 39 žáků dobrovolně zúčastnilo branné výchovy. V rámci této výuky bylo s žáky provedeno cvičení, při němž si nasadili plynové masky a strávili určitý čas v plynové komoře „FATRA“.¹³⁹

Někteří žáci neměli potřebné finanční prostředky k tomu, aby mohli jezdit na exkurze nebo si kupovat učební pomůcky. Pro žáky z chudých rodin byl proto k dispozici tzv. „fond na podporu nemajetných žáků“, jenž poskytoval těmto studentům školní potřeby, sešity nebo knihy. V případě potřeby nabízela škola také ubytování pro žáky ze vzdálených míst.¹⁴⁰ Pro zájemce existovala možnost ve volném čase využívat knihovnu, v níž se nacházely různé druhy příruček a učebnic, které by jim mohly posloužit k doplnění potřebných informací ke studiu, nebo pro jejich zaměstnání.¹⁴¹

5.3.2.2. Žáci podle regionálního původu

Ve vytvořených tabulkách (viz Příloha č. 5, 7 a 9) jsem vypracovala přehled počtu žáků z hlediska jejich regionálního původu za jednotlivá období. Údaje jsou seřazeny podle vzdálenosti krajů od školy. Při určování krajů užívám dnes existující kraje a dnešní označení zemí. Do tohoto přehledu jsem zahrnula i zahraniční studenty, tj. žáky z oblastí mimo Rakousko-Uhersko (do roku 1918) a mimo Československo (po roce 1918). Dále jsem do tabulky zařadila i žáky, u nichž nebyl znám jejich regionální původ. V tabulkách (viz Přílohy č. 6, 8 a 10) si zároveň můžeme povšimnout celkového počtu žáků v jednotlivých letech

¹³⁸ VZ 1936/1937, s. 4-5.

¹³⁹ VZ 1936/1937, s. 5.

¹⁴⁰ VZ 1914/1915, s. 6-7.

¹⁴¹ VZ 1906/1907, s. 11.

v daném období a celkového počtu žáků ve všech dnešních krajích v určitém časovém úseku.

Během prvních šesti let působení Průmyslové školy pokračovací měli největší zastoupení žáci z Kladna. V každém školním roce pocházelo mezi 40 až 50 žáků z dnešního Středočeského kraje¹⁴² a 30 z kladenského okresu. V ostatních krajích bylo kolem dvaceti žáků, kteří se narodili převážně v Čechách. Zaznamenala jsem, že moravští posluchači byli v každém roce 2 až 3. Co se původu týče, za prvních šest let navštěvoval školu i jeden student z Německa. Jelikož byla po celou dobu trvání školy vyučovacím jazykem čeština, domnívám se, že tento posluchač se v zahraničí jen narodil. Tuto domněnku provází i fakt, že v Hlavním katalogu Průmyslové školy pokračovací je uvedeno místo původu žáka, a u většiny žáků i místo bydliště. Tyto dvě informace se liší, neboť trvalé bydliště měl žák, který pocházel ze zahraničí, v Českém království. U desítky studentů v každém roce se mi nepodařilo zjistit jejich místo původu, neboť v Hlavních katalozích nebylo uvedeno.

Od roku 1886, kdy se Pokračovací škola spojila s nově vzniklou Řemeslnickou školou, až do poloviny let devadesátých se účastnilo výuky v průměru 210 žáků ročně. Největší počet žáků se narodil v Kladně a okolí. Tento počet se pohyboval většinou přes 170 žáků. Výjimkou byl rok 1888, kdy bylo přihlášeno pouze 60 místních zájemců, a rok 1889, kdy bylo přihlášeno 80 žáků. Důvodem bylo zrušení přípravy, čímž počet žáků klesl. Od roku 1890 jsem zaznamenala přes sto přijatých žáků z Kladna. Tento vzestup v počtu místních žáků byl dán i tím, že v tomto roce byl otevřen třetí ročník Pokračovací školy. Celkově měli tedy místní žáci převahu. Výuky se účastnili i žáci z nedaleké Prahy a dnešního Středočeského kraje. Pražští žáci tvořili menšinu z tohoto počtu, vždy kolem pěti žáků. Počet posluchačů s místem narození v dnešním Středočeském kraji se pohyboval v rozmezí 25 až 35 žáků. Nejméně žáků na přelomu 80. a 90. let 19. století se narodilo v dnešním Libereckém a Královéhradeckém kraji. Žáků z Moravy se na Pokračovací školu hlásilo poskrovnu. Největší počet žáků pocházel z dnešního Ústeckého a Jihočeského kraje. Dohromady z těchto dvou

¹⁴² Dle dnešního rozdělení krajů.

krajů pocházelo 47 studentů, což byl ještě větší počet než žáků z dnešního Středočeského kraje a Prahy dohromady. Co se týče zahraničních studentů, přijati byli 3 Němci. Domnívám se, že se v daných zemích jen narodili, neboť jako trvalé bydliště, stejně tak i praxi, měli zapsáno v okolních obcích nedaleko Kladna.

Od poloviny 90. let se počet žáků zvyšoval až dosáhl ve školním roce 1901/1902 téměř čtyř set. Během let bylo postupně otevíráno více oddělení, neboť počet zájemců stoupal rok od roku. Od září 1897 se v prvním ročníku otevřely 4 třídy, ve druhém 3 třídy a ve třetím ročníku 2 třídy. Zájemci z Kladna a kladenského okresu tvořili většinu, neboť se na přelomu století hlásilo téměř 300 zájemců. Přibývat začalo žáků z dnešního Středočeského kraje, kterých bylo přijato ročně v průměru 36, a z Prahy, kterých se hlásilo každoročně kolem deseti. Na Pokračovací školu přicházelo nejméně žáků z Moravy, neboť přeci jen bylo Kladno dosti vzdálené od této části země. Od poloviny 90. let do první desetiny nového století jsem zaznamenala celkem 50 žáků z Moravy, což bylo velmi málo. Stejný počet žáků de facto pocházel z dnešního Středočeského kraje ve školním roce 1902/1903, což byl v porovnání s moravskými žáky velký rozdíl. Nicméně po sečtení žáků z Čech, vyjma Středočeského kraje a Hlavního města Prahy, jsem se dobrala výsledku rovných 142 žáků. Tento počet nás přesvědčil o tom, že žáci, kteří se narodili ve městech a obcích ne příliš vzdálených od místa školy, se na Pokračovací školu hlásili v hojnějším počtu. U žáků, kteří pocházeli ze zahraničí, jsem zaznamenala nově i jednoho studenta z Polska. Dle výsledků našeho průzkumu zaznamenaného v tabulkách je jasné, že polský žák školu absolvoval v plném rozsahu tří let.

Do válečných let se počet žáků Pokračovací školy zvýšil a v předválečném roce dosáhl počtu 602 žáků, což znamenalo, že třídy byly přeplněné a přihlášek stále přibývalo. Z Kladna a okolí bylo přijato 511 žáků v září 1913. Z tohoto faktu vyplývá, že zájemci z ostatních krajů tvořili menšinu a z každého kraje se hlásilo cca. 6 žáků. Ze zahraničních studentů jsem zaznamenala účast na výuce i studenta z Itálie, Ukrajiny, či Spojených států amerických. Domnívám se, že uchazeči ze zahraničí se v zemi pouze narodili, nebo tam žili v mládí, a poté se přestěhovali do Čech. Výuku absolvovali v češtině, tudíž ji musel ovládat. Stále více

zahraničních studentů pocházelo z Německa. O jejich studiu se ale záznamy nedochovaly.

Do roku 1914 navštívilo školu celkem 4 858 žáků z Kladna, 2 428 z kladenského okresu a 877 posluchačů z dnešního Středočeského kraje. Obecně moravské kraje měli nejmenší zastoupení v počtu žáků podle místa narození. Kromě českých žáků jsem zaznamenala i zahraniční studenty, kterých bylo 66. U některých žáků, tj. 349, nebylo v Hlavních katalozích místo narození uvedeno, proto jsem je zařadila do tabulky pod názvem „Není známo“. Celkem bylo v letech 1886-1914 zapsáno do Pokračovací školy 9 383 studentů ze 14 krajů a 5 cizích zemí.

Při reorganizaci školy v roce 1914 se Průmyslová škola pokračovací změnila na Pokračovací školu živnostenskou. Jak sám název napovídá, učební osnova se zaměřovala na potřeby živnostníků. V prvním válečném roce se nevyučovalo, proto se nedochovaly záznamy o regionálním původu žáků. V roce 1916 a 1918 pak navštěvovalo školu přibližně 350 žáků, z nichž žádný nebyl zahraniční student. Země jako Německá říše, Rakousko-Uhersko, či Amerika se účastnily bojů v první světové válce, proto muži odcházeli bojovat na fronty jako posila pro svůj stát. I přesto se ale výuky zúčastnilo v letech 1916-1917 téměř 800 žáků z Kladna a 229 studentů z kladenského okresu. Z ostatních oblastí v Čechách pocházelo nejvíce z dnešního Středočeského kraje a Prahy. Z ostatních studentů bylo přijato 27 z moravských a 84 z českých krajů, vyjma Středočeského kraje a Prahy. Během válečných let bylo přijato do Pokračovací školy celkem 1860 žáků, což bylo vzhledem k situaci překvapivé. Jen z Kladna pocházelo celkem 1280 studentů a z okolních obcí 356 žáků. Nastal ale úbytek posluchačů ze zahraničí, což se projevilo na jejich počtu. Během čtyř válečných let jich navštívilo školu pouze 7. U 43 žáků se nedochovalo místo jejich narození, proto jsem je nemohla zařadit do konkrétního kraje a eviduji je v tabulce pod názvem „Není známo“.

Od poloviny 20. let zájem o studium stoupal. Nejvíce žáků navštěvovalo školu v roce 1929/1930, a to 496, což je podstatně vyšší počet než v předchozích letech. Největší zastoupení měli žáci pocházející z Kladna a blízkého okolí. Ti tvořili dohromady přes 400 žáků. Ostatní pocházeli z Prahy, dnešního

Středočeského, Ústeckého, Jihomoravského, či Zlínského kraje. Z těchto oblastí navštěvovalo školu vždy max. 15 žáků. Kromě českých studentů jsem zaznamenala i během 20. let účast zahraničních studentů na výuce. Přes tři desítky žáků pocházelo z Německa, kolem dvaceti z Rakouska, přes deset z Ruska a 4 až 5 z Polska, Slovenska, USA a Švýcarska. Domnívám se, že tito žáci se v zahraničí pouze narodili a trvalé bydliště měli v Československu. U devíti žáků nebylo uvedeno místo původu, proto jsem je nemohla zařadit do žádného kraje.

Další záznamy o regionálním původu žáků máme ze 30. let. V tomto období byla Pokračovací škola živnostenská vedena pod názvem Odborná škola pokračovací. Na této škole byli vzděláváni klempíři a instalatéři v oboru elektrotechnickém a ostatní zájemci v oboru zpracování kovu. Počet zájemců klesl v letech 1932-1934 na cca. 240 žáků. Nejvyšší počet sledujeme v posledním roce, kdy školu navštěvovalo 577 žáků. Nejvíce studentů pocházelo z Kladna a blízkého okolí. Tito žáci tvořili většinu, tj. 1 912 z celkového počtu 2 191 posluchačů. Ostatní studenti se narodili v dnešním kraji Plzeňském, Jihočeském a na Vysočině. Počet studentů z těchto krajů se pohyboval kolem dvaceti. Největší zastoupení mezi zahraničními posluchači mělo Německo, tj. 12, dále šest žáků pocházelo z Ruska. Pouze jeden rok navštěvoval školu jeden žák z Rakouska

Pokud shrnu celkové počty žáků z hlediska regionálního původu v letech 1915-1937, navštěvovalo školu 5 764 žáků z Kladna a 2 147 z blízkého okolí. Vzhledem k umístění školy se dalo předpokládat, že nejvíce žáků bude místních a z okolních měst a obcí. Ve sledovaných 22 letech měli tito žáci každoročně zastoupení mezi 300 a 511 studenty, což svědčí o jejich zájmu o odborné vzdělání. Celkem v letech 1915-1937 navštívilo školu 8916 žáků ze 14 krajů a 6 zahraničních zemí.

5.3.2.3. Počty žáků v jednotlivých ročnících

Ve vytvořených tabulkách o počtu žáků v jednotlivých ročnících v daném období (viz Přílohy č. 6, 8 a 10) zahrnují údaje o žácích na počátku a na konci roku. Rozdíl ukazuje, kolik žáků během roku vystoupilo. Z tabulky lze vyčíst, kolik ročníků čítalo dané oddělení v jednotlivých letech. Dále lze vyčíst i celkový

počet žáků v daném školním roce. Tyto údaje vypovídají o zvýšení, či snížení zájmu žáků o studium na daném oddělení školy.

V prvních letech trvání školy ji navštěvovalo kolem 215 žáků. Studium bylo dvouleté, ale v roce 1883 došlo ke spojení prvního a druhého ročníku. O rok později byly zavedeny, tzv. přípravy, které předcházely prvnímu ročníku. Po jejich otevření byla doba studia rozšířena na tři roky. Přípravku navštěvovalo vždy cca. 90 žáků, z nichž většina pokračovala ve studiu i v dalších dvou postupných ročnících. Posluchačů bylo vždy více, než se očekávalo, a proto byly třídy přeplněné. Největší počet přijatých posluchačů jsem zaznamenala ve školním roce 1885/1886. V tomto roce navštěvovalo školu 253 žáků, ale během roku vystoupilo téměř 30 žáků z důvodu neúspěšného zakončení ročníku, nástupu do zaměstnání, úmrtí, či přestěhování. Počty žáků, kteří vystoupili, nebyly tak výrazné. Především se jednalo většinou o 2 posluchače, kteří si chtěli přivydělat a odešli proto do zaměstnání.

V roce 1886 byla spojena Průmyslová škola pokračovací s nově vzniklou Řemeslnickou školou. Školu navštěvovalo 253 žáků, kteří byli rozděleni do dvou řádných ročníků a jednoho přípravného. Počty v každém z nich se pohybovaly mezi 75 až 95 žáky, což znamenalo téměř rovnoměrné zastoupení žáků v každém ročníku. V roce 1887 návštěvnost v přípravném ročníku klesla, neboť jej absolvovalo pouze 31 žáků. Od září 1888 byly tzv. přípravy zrušeny. Bylo opět zavedeno dvouleté a počty žáků v obou ročnících se pohybovaly kolem sta. Od roku 1890 byl zaveden i třetí ročník, do něhož bylo v prvním roce jeho trvání přihlášeno 54 žáků. Nejvíce zájemců jsem zaznamenala v prvních ročnících, do nichž se hlásilo vždy přes sto studentů. Žáků, kteří se hlásili do druhých ročníků, bylo podstatně méně. Přijato bylo na počátku let devadesátých přes 70 studentů, ale počty se postupně zvyšovaly. Do třetího ročníku se hlásil nejmenší počet uchazečů. Na konci roku jsem zaznamenala pouze 39 až 44 žáků.

Od poloviny 90. let 19. století se zvýšil zájem o studium na Pokračovací škole. Proto musel být rozšířen počet tříd v jednotlivých ročnících. V září 1897 byly otevřeny 4 třídy v prvním ročníku, 3 třídy v druhém a 2 třídy ve třetím ročníku. Celkem tedy devět tříd, do kterých v témže roce nastoupilo na počátku školního roku 397 studentů. Po deset následujících let navštěvovalo školu

přibližně stejné množství žáků, vyjma roku 1901/1902, kdy počet přijatých přesáhl hranici čtyř set žáků. Na konci školního roku jsem registrovala v prvním ročníku mezi 150 až 163 žáky, neboť právě pro tyto uchazeče bylo otevřeno nejvíce tříd. Druhý ročník čítal o třídu méně, což se projevilo zejména v počtech přijatých zájemců. Těch bylo mezi 119 a 146, což vypovídalo o tom, že kapacita jedné třídy byla 30 až 40 žáků. Podle živnostenského zákona z března 1902 měli povinnost přihlásit se ke studiu na Pokračovací škole v Kladně všichni místní učni s výjimkou těch, kteří již absolvovali některou z pokračovacích škol.

Prudký nárůst žáků nastal v roce 1907. Třídy byly přeplněné, neboť přijatých studentů do prvního ročníku bylo přes 230. Tento počet se v následujících letech neustále zvyšoval. Ve dvou předválečných letech jsem zaznamenala přes 300 přijatých žáků. Do druhého ročníku bylo v roce 1908 přijato přes 150 žáků. Tento počet se též zvyšoval a v září roku 1913 dosáhl až 233 studentů. Nejnižší počet zájemců byl do třetího ročníku, kam se hlásilo 85 až 95 studentů. V letech 1910 a 1911 bylo přijato téměř 115 studentů. Nejvíce přijatých žáků, tj. 657, jsem zaznamenala v předválečném roce. Každý rok opustilo školu, ať již pracovních, či osobních důvodů, několik žáků. V tomto období jsem zjistila, že ze školy odešel nadměrný počet žáků, který se pohyboval mezi 47 až 77. Nevím, čím mohl být způsoben tento úbytek studentů, neboť ještě neprobíhala válka a nedošlo k žádným změnám v organizaci školy. Nejvíce žáků, i přes tuto neblahou skutečnost, absolvovalo školu v dubnu 1914, kdy jsem zaznamenala na konci školního roku 601 studentů.

V následujícím školním roce, tj. v září 1914, se nekonal zápis do školy a po celý rok se z důvodu války nevyučovalo. Proto se dochovaly záznamy o počtu žáků až z roku 1915. V září tohoto roku nastoupilo do prvního ročníku 292 žáků, do druhého 119 a do třetího 40 žáků. Tyto počty vypovídají o tom, že v prvním ročníku byly otevřeny 4 třídy, ve druhém 3 a ve třetím 2 třídy. Počet přijatých vzrostl v následujícím roce, ač stále probíhala válka, zejména v prvním a druhém ročníku. Na počátku roku nastoupil téměř dvojnásobný počet žáků než v předchozím roce. Ovšem následující roky s sebou přinesly hluboký propad zájmu žáků o studium. Ve druhém ročníku roku 1917 absolvovalo výuku 273 posluchačů. Počet žáků třetího ročníku stoupl až třetím rokem, kdy jsem

zaznamenala na počátku roku až 130 žáků. V posledním válečném roce se počet žáků pohyboval v nejmenších hodnotách a ve všech ročnících bylo mezi 120 a 170 žáky. Pokles počtu žáků nastal z důvodu přidělení stavebního oddělení ke Všeobecné pokračovací škole v Kladně. Celkem bylo na počátku roku přijato v roce 1915 a 1918 kolem 440 žáků a v ostatních letech téměř 700 žáků. Nicméně úspěšného absolvování ročníku se dočkalo vždy o dost méně než se hlásilo na počátku. Během roku totiž žáci byli povoláni do války, v níž podlehli, nebo je skolila těžká nemoc, případně odešli do zaměstnání z důvodu potřeby výdělku. Nejmenší počet žáků, kteří vystoupili během roku, jsem zaznamenala v roce 1915/1916, kdy vystoupilo 81 žáků. Největší počet žáků, tj. 124, odešlo z různých důvodů během školního roku 1917/1918.

Ve 20. letech stoupal zájem o odborné vzdělání živnostníků, proto se počet žáků postupně zvyšoval. Nejmenší počet žáků, tj. 386, nastoupil do Pokračovací školy živnostenské v roce 1920. Žáků postupně přibývalo a každoročně bylo do tří ročníků přijato 460 až 482 žáků. Největší počet byl však dosažen v roce 1929, v němž bylo přijato až 511 žáků, což byl téměř dvojnásobný počet oproti žákům Řemeslnické školy. Do prvních ročníků bylo přijímáno téměř 200 žáků, do druhých ročníků o 50 žáků méně a do třetích ročníků přes 100 studentů. Během školního roku několik studentů vystoupilo zejména z důvodu potřeby výdělku. Nejméně žáků odešlo v roce 1929/1930, tj. 15. Protože bylo v tomto roce přijato nejvíce žáků, zaznamenala jsem největší počet absolventů – 496. Naopak největší počet studentů odešel v roce 1921, a to 64. Průměrně v ostatních letech odcházelo 25 až 40 žáků, což byl poměrně nízký počet ve srovnání s obdobím první světové války.

Další záznamy o počtu žáků pochází ze 30. let, kdy byla Pokračovací škola označována jako Odborná škola pokračovací pro obor elektrotechnický a zpracování kovů. Návštěvnost školy na počátku 30. let čítala 334 žáků a následující dva roky pak klesla o 75 a 76 žáků. V září 1931 přesáhl počet žáků ve druhém ročníku hranici sta a v ročníku třetím se výuky účastnilo téměř 150 žáků. V následujících dvou letech počet žáků v ročnících klesl a pohyboval se ve druhém ročníku mezi 80 a 85 žáky, ve třetím pak mezi 70 a 100 žáky. Výnosem ze srpna 1932 byla schválena reorganizace pokračovacích škol

na Kladensku. V září došlo k rušení všeobecných živnostenských škol v Buštěhradě, Družci, Libušíně a Pcherách. Všichni učni z těchto škol byli přiděleni na Kladno. Počet přijatých žáků do prvních ročníků se postupně zvyšoval a největší příliv žáků nastal v roce 1934, kdy školu navštěvovalo přes 200 studentů. Ve druhém ročníku se účastnilo výuky od září 1934 pouze 92 a následující rok o sto více. V posledním zkoumaném roce počet studentů překročil hranici dvou set. Účast ve třetím ročníku byla poněkud slabší oproti počtu studentů nižších ročníků. Absolventů třetího ročníku bylo v polovině let třicátých pouhých 60, ale jejich počet zvýšil téměř o sto žáků až v posledním sledovaném roce. Během školního roku opustilo školu i několik studentů z důvodu výdělku, přestěhování, či úmrtí žáka. Čtrnáct žáků opustilo školu během roku 1931/1932, což byl nejmenší počet. Naopak nejvíce žáků, tj. 29, vystoupilo v roce 1935/1936. Každoročně ukončilo studium průměrně 22 žáků. Nejmenší počet studentů jsem zaznamenala v letech 1932 a 1933, kdy ročník ukončilo cca. 240 studentů. Na konci školního roku 1936/1937 se počet žáků vyšplhal na 577, což bylo ve 30. letech nejvíce. Celkem v letech 1931-1937 školu navštívilo 2 191 žáků.

Počet žáků Pokračovací školy značně převyšoval počet posluchačů školy Řemeslnické. Vypovídá o tom i fakt, že Řemeslnická škola přijímala do každého ze tří ročníků maximálně 40 žáků, ale Pokračovací školu navštěvovalo až přes 100 posluchačů v ročníku.

5.3.3. Odborná pokračovací škola hornická

5.3.3.1. Základní informace

Po vzniku Československa v roce 1918 byl kladen důraz na odborné vzdělání horníků. Proto byla o rok později v Kladně otevřena Odborná pokračovací škola hornická, která poskytovala tzv. doplňující studium pro zaměstnané v hornictví. Studium na tomto oddělení bylo dvouleté. Výuka probíhala 9 hodin týdně v odpoledních hodinách. Ihned po práci se šli učit do školy, proto vyučování nijak nenarušovalo jejich pracovní dobu. Žáci se učili

zejména technickým předmětům a strojnictví. Toto oddělení nemělo dlouhé trvání, neboť již v roce 1928 zanikla z důvodu nedostatku žáků.¹⁴³

5.3.3.2. Žáci podle regionálního původu

V tabulkách (viz Příloha č. 11) jsem vypracovala přehled počtu žáků z hlediska jejich regionálního původu za jednotlivá časová období. Údaje jsou řazeny podle dnešních krajů a zemí. Zahrnula jsem do tohoto přehledu i žáky, u nichž nebyl znám regionální původ. Z tabulek lze vyčíst též celkový počet žáků v jednotlivých letech v daném období a celkový počet žáků ve všech současných krajích v určitém časovém úseku.

V prvním roce působení tohoto oddělení nastoupilo 11 žáků, z nichž 8 jich pocházelo z kladenského okresu a 3 z Kladna. Postupně se počty žáků zvyšovaly a největšího počtu dosáhly v roce 1921/1922, v němž školu navštěvovalo 29 žáků. Většina studentů pocházela každoročně z Kladna, nebo blízkého okolí. Dohromady tvořili 10 až 15 studentů. Domnívám se, že převaha těchto studentů byla dána tím, že pro Kladensko byla těžba uhlí významná a většina mužů byla zaměstnána právě v tomto oboru. Co se týče žáků z ostatních krajů, až do roku 1922 jsem nezaznamenala studenty z jiných krajů. V dalších letech pak mají po jednom, či dvou žácích zastoupení dnešní kraj Středočeský, Liberecký, Vysočina a Praha. U jednoho žáka nebylo uvedeno místo narození, proto jej nemohu zařadit ani k jedné ze skupin. Účast horníků na výuce byla velmi nízká oproti ostatním oddělením školy, zejména oproti Pokračovací škole, kterou navštěvovalo ve 20. letech přes 400 studentů. Nejvíce je tento fakt patrný v roce 1926/1927, v němž navštěvovalo školu pouze 9 žáků, z toho 6 jich pocházelo z Kladna. Tento nízký počet byl dán tím, že první ročník byl uzavřen a do druhého ročníku nastoupili žáci, aby ukončili studium v plném rozsahu dvou let. V následujícím roce se z důvodu nedostatku studentů nevyučovalo a v roce 1928 bylo toto oddělení ze stejného důvodu zrušeno.

Celkem navštěvovalo Odbornou školu pokračovací pro horníky 166 studentů ze šesti krajů. Nezaznamenala jsem však žádného zahraničního

¹⁴³ VZ 1915/1916 až 1919/1920, s. 3-6.

studenta, neboť toto oddělení vzniklo především pro potřeby odborného vzdělání horníků zejména na Kladensku.

5.3.3.3. Počty žáků v jednotlivých ročnících

V tabulkách o počtech žáků v jednotlivých ročnících v určitém časovém úseku (viz Příloha č. 12) najdeme údaje o tom, kolik ročníků mělo dané oddělení v jednotlivých letech, počty žáků na počátku a na konci roku, kolik jich vystoupilo. Z tabulky lze vyčíst i celkový počet žáků v daném školním roce. Tyto údaje vypovídají o zvýšení, či snížení zájmu žáků o studium na sledovaném oddělení školy.

V prvním roce působení Odborné školy pokračovací hornické byl otevřen pouze první ročník, proto nastoupilo jen 11 žáků. V dalších letech se počty žáků zvýšili, neboť byly otevřeny oba ročníky a v na konci roku 1921 zakončilo úspěšně studium prvních 8 žáků. V posledním roce byl počet přijatých žáků také nízký, neboť byl otevřen pouze druhý ročník, do něhož nastoupilo 12 žáků. Naopak nejvyšší počet žáků byl přijat v roce 1922, kdy ke studiu nastoupilo 56 žáků. Během tohoto roku ale polovina žáků vystoupila, což bylo nejvíce za celou dobu trvání tohoto oddělení. Nejvíce žáků dokončilo studium v roce 1921/1922, a to 29. Naopak nejnižší počet absolventů jsem zaznamenala v roce 1926/1927, neboť byl otevřen pouze druhý ročník, aby žáci mohli studium dokončit.

Po celou dobu trvání Odborné pokračovací školy hornické byl počet žáků ve srovnání s ostatními odděleními školy velmi nízký. S tím souvisí i počet přijímaných na studium. Do prvních ročníků bylo přijímáno průměrně 24 žáků a do druhých ročníků 13 studentů, což svědčí o nízkém zájmu horníků o odborné vzdělání. Protože tyto problémy dále přetrvávaly, byla Odborná škola pokračovací hornická v roce 1928 z důvodu nedostatku žáků zrušena.

5.3.4. Mistrovská škola strojnická, hutnická a slévárenská

5.3.4.1. Základní informace

První válečný rok přinesl změnu názvu školy. Z dosud stávající C. k. všeobecné řemeslnické školy se stala Státní průmyslová škola. S tím souvisela i úprava reorganizace školy, která sestávala z Oddělení pro chlapce základních škol, Pokračovací školy živnostenské a nově i Mistrovské školy strojnické. Studium na novém oddělení bylo dvouleté. Uchazeči o studium v prvním ročníku nemuseli vykonávat žádné přijímací zkoušky. Přijati mohli být uchazeči ve věku od 17 let, kteří předložili výuční list, nebo potvrzení o minimálně tříleté praxi v oboru strojnictví, zámečnictví, kovosoustružnictví, mechanika, kovářství, slévačství, modelářství, či instalatérství. Přihlášky musely být odevzdány do poloviny září ve formě písemné, nebo ústní. Od počátku 20. let končila doba podání přihlášek v polovině června. Ve výjimečných případech schválilo ministerstvo školství a národní osvěty žákům žádost o přijetí na Pokračovací školu v Kladně, ač nesplňovali podmínky k regulárnímu přijetí. Tito žáci měli potenciál k úspěšnému prospěchu ve studiu. Do druhého ročníku byli přijati pouze žáci z prvního ročníku Mistrovské školy. Nebyla-li kapacita tříd naplněna, mohli být přijati i žáci, kteří absolvovali první ročník Mistrovské školy stejného zaměření v jiném městě.

Od září 1922 byla otevřena Mistrovská škola hutnická a o 11 let později i Mistrovská škola slévárenská, které byly jediné svého druhu v Československu. V těchto školách byly podmínky přijetí stejné jako v Mistrovské škole strojnické a přijímací zkoušky do prvních ročníků se nekonaly. Do Mistrovské školy hutnické se ale nehlásilo v roce 1934 dostatečné množství zájemců, proto nebyl otevřen její první ročník a rok následující ročník druhý.¹⁴⁴

K zápisu se uchazeči dostavili v polovině září a žáci při něm museli uhradit několik poplatků. Za zápisné zaplatili 2 koruny, za příspěvek na pomůcky 4 koruny a školné 10 korun. Od poloviny 20. let výše poplatků za pomůcky stoupla na 20 korun a školné se zvýšilo na 12 korun. To byli povinni platit všichni žáci, vyjma nemajetných, kteří od něj mohli být osvobozeni. Od roku 1920 museli

¹⁴⁴ VZ 1934/1935, s. 5.

žáci odvádět částku 50 korun na dílny. O rok později na počátku roku škola vybírala tzv. „vkladné“, které činilo 50 korun. To sloužilo k uhrazení škod, které by žáci způsobili. Zbytek z této částky se jim vyplatil na konci školního roku. Zaveden byl od září 1923 příspěvek na laboratoř 25 korun a o dva roky později také pojistné proti úrazu, které činilo 4, 60 korun.¹⁴⁵ Při zápisu žáci museli předložit i úřední doklad o věku, potvrzení o lékařské prohlídce, tzv. „domovský list“, potvrzení o živnostenské, nebo tovární praxi, výuční list a vysvědčení z průmyslových, či živnostenských škol, které žák absolvoval.¹⁴⁶

Vyučování začalo den po zápisu a trvalo až do konce července, kdy bylo žákům rozdáno tzv. „vysvědčení na odchodnou“, které nahrazovalo učňovskou zkoušku a opravňovalo absolventy k provozování živnosti. Pokud žáci měli zájem vykonat topičské a strojnické zkoušky, museli absolvovat praxi. Díky vysvědčení o úspěšném absolvování školy jim byla doba praxe zkrácena o polovinu. Žáci prvních ročníků museli absolvovat tzv. „prázdninovou praxi“, kterou jim zajišťovala škola. Žáci praxi absolvovali v hutích, ocelárnách, či slévárnách.¹⁴⁷

V průběhu školního roku se žáci účastnili exkurzí do blízkého okolí, při nichž navštívili například strojírny ve Slaném. Škola pořádala i několikadenní výlety do vzdálenějších měst v Československu. Posluchači druhého ročníku absolvovali třídní zájezd do pivovaru Světovar a Škodových závodů v Plzni. V roce 1927 pak bylo vybráno 82 žáků Mistrovské školy, kteří pod dohledem několika učitelů odjeli na expozici soudobé kultury v Brně, která se konala na konci května 1928. Žáci zde vystavili své práce z laboratoří, obráběcí stroje, nářadí a plány zobrazující postupy výroby některých strojů.¹⁴⁸ Na přelomu dvacátých a třicátých let se žáci účastnili mezinárodní výstavy v Lutychu. Ukázky laboratorních prací žáků Mistrovské školy hutnické v Kladně se setkaly s úspěchem a byly oceněny čestným diplomem. Kromě kladenské Mistrovské školy byli na výstavě přítomni i zástupci jiných československých průmyslových

¹⁴⁵ VZ 1915 - 1920, s. 9.

¹⁴⁶ VZ 1922/1923, s. 6.

¹⁴⁷ VZ 1914/1915, s. 4.

¹⁴⁸ VZ 1927/1928, s. 3.

škol.¹⁴⁹ Některé exkurze se hradily z částky, kterou žáci vybrali ve formě vstupného na školní ples. Ten se od roku 1927 konal každoročně.

Ve škole bylo i několik dílen, které žáci využívali. Mezi ně patřila dílna zámečnická, soustružna a nástrojovna, slévárna, kovárna a laboratoře. Ty žákům sloužily k technickému a kalorimetrickému¹⁵⁰ měření a mikroskopickým pracím. Žáci mohli využívat laboratoř chemickou, hutnickou, metalografickou¹⁵¹, strojnickou a elektrotechnickou.

Pro žáky Mistrovských škol byly pořádány mimořádně i přednášky. Nejvýznamnější z nich proběhla v dubnu 1935. Předseda odboru Úrazové pojišťovny dělnické pro Čechy Ing. Dr. P. Otásek přednášel „O úrazové zábraně“. Součástí vyučování bylo mimořádně též promítání filmů, v rámci něhož žáci zhlédli filmy Naši vojáci, Rušení rozhlasu nebo Rozhlas ve filmu.¹⁵²

U příležitosti 15. výročí založení Mistrovské školy vydalo ministerstvo školství a národní osvěty souhlas k tomu, aby byla uskutečněna v polovině dubna 1930 veřejná prohlídka školy. Obyvatelé města a lidé z okolních obcí si prohlédli školní sbírky, laboratoře a dílny. Zájem veřejnosti o průmyslové školství byl velký, proto se zde vystřídalo kolem 1 400 osob.¹⁵³

5.3.4.2. Žáci podle regionálního původu

Ve vytvořených tabulkách (viz Přílohy č. 13, 15 a 17) jsem uvedla regionální původ žáků v jednotlivých letech. Údaje jsou uvedeny dle dnešního rozdělení krajů a zemí. Co se týče zahraničních studentů, mezi ně řadím ty, jejichž rodiště se nacházelo mimo Rakousko-Uhersko (do roku 1918) a mimo Československo (po roce 1918). Údaje v tabulce vypovídají o tom, kolik žáků v jednotlivých letech pocházelo z kterého kraje.¹⁵⁴ V tabulce si zároveň můžeme povšimnout celkového počtu žáků v jednotlivých letech a celkového počtu žáků v jednotlivých krajích v daném období.

¹⁴⁹ VZ 1929/1930, s. 4.

¹⁵⁰ Kalorimetrie je věda zabývající se měřením tepla.

¹⁵¹ Metalografie je nauka o struktuře kovů a slitin.

¹⁵² VZ 1935/1936, s. 5.

¹⁵³ VZ 1929/1930, s. 3.

¹⁵⁴ Dle dnešního rozdělení krajů.

S počátkem školního roku 1914 se C. k. všeobecná řemeslnická škola stala Státní průmyslovou školou. S touto změnou souvisela reorganizace školy. Ta se skládala z několika oddělení, mezi které patřila i Mistrovská škola strojnická. Studium na tomto oddělení bylo dvouleté. Na konci července 1914 začala první světová válka, většina mužů odešla do války, a proto zájem o studium ve válečných letech nebyl velký. V průběhu těchto čtyř let navštěvovalo školu max. 14 žáků, kteří se narodili zejména v Kladně a okolních obcích. Výjimečně po jednom žák z dnešního Plzeňského, Libereckého, či Jihočeského kraje. Dva žáci, kteří navštěvovali Mistrovskou školu v prvních dvou letech jejího trvání, se narodili v dnešním kraji Středočeském. Jako místo narození jednoho žáka, který dvouleté studium na Mistrovské škole absolvoval v roce 1916, byly v Hlavních katalogích Mistrovské školy uvedeny Spojené státy americké. Domnívám se, že tento žák se tam pouze narodil, neboť místo jeho zaměstnání a trvalého bydliště bylo uvedeno Kladno.

V poválečných letech se zájem o školu opět zvýšil. Kromě místních mužů, kteří tvořili většinu z celkového počtu žáků, se do Kladna sjíždělo několik zájemců z dnešního Ústeckého kraje a jeden z dnešního kraje Plzeňského. Z kladenského okresu a dnešního Středočeského kraje pocházelo 15 až 38 žáků, což bylo poměrně mnoho. Pro tyto žáky bylo výhodou, že se škola nenacházela daleko od jejich trvalého bydliště, proto si mohli dovolit zde studovat. Obtížnější to bylo pro žáky ze vzdálenějších míst, proto jsem v poválečných letech nezaznamenala žádné studenty z moravských oblastí. Co se týče zahraničních studentů, školu absolvoval v roce 1921 po jednom Němci a Rakušanovi. Místo bydliště měli uvedeno v obcích nedaleko Kladna. Ovládali tedy český jazyk, proto mohli absolvovat výuku bez potíží.

Od roku 1923 mohli žáci navštěvovat i nové oddělení Mistrovské školy se zaměřením na hutnictví. To přimělo uchazeče i z jiných krajů, aby se hlásili na tuto školu, neboť byla jedinou svého druhu na území Československa. Na obou odděleních Mistrovské školy měli zastoupení i žáci z Moravy, především z dnešního kraje Vysočina, Jihomoravského, Moravsko-Slezského. Ti tvořili do roku 1928 menšinu o 7 do 15 žácích. Školu začali navštěvovat i uchazeči z Prahy, kterých bylo 18 za pět let fungování dvou oborů na Mistrovské škole.

Největší zastoupení v těchto letech měli místní žáci, jejich počet čítal až 112 přijatých studentů. Druhou nejpočetnější skupinu pak tvořili žáci z dnešního Středočeského kraje, jejichž počet dosáhl v letech 1923-1928 výše 94 žáků. Ti, kteří pocházeli z kladenského okresu, tj. z okolních obcí, tvořili na škole ve výše uvedených letech skupinu 65 žáků. I v těchto letech se výuky účastnilo i několik zahraničních studentů, jejichž místo původu bylo Polsko, Německo, Rakousko, Spojené státy americké, či Ukrajina. Do roku 1928 jsem zaznamenala 1 až 6 žáků z jiných zemí. Tito žáci se tam jen narodili, neboť zaměstnání vykonávali ve strojárnách, či hutích na Kladně a v blízkém okolí.

V následujících čtyřech letech, tj. až do roku 1932, se počet žáků přehoupł přes hranici sta. Do Mistrovských škol dojíždělo nejméně žáků z moravských oblastí, konkrétně z dnešního kraje Zlínského, odkud pocházeli pouze tři studenti. Nejvíce zástupců z Moravy, tj. 28, mělo původ v dnešním kraji Moravsko-Slezském. Stále na škole převládali učni místní, z kladenského okresu a z dnešního Středočeského kraje. Z celkového počtu žáků v daných letech tvořili více než polovinu.

Od otevření druhého oboru na Mistrovské škole až do roku 1932 se na škole vystřídalo 894 studentů ze 14 krajů a 3 cizích zemí. U 46 žáků nebylo možné určit jejich místo narození, neboť nebylo v Hlavních katalogích uvedeno. Přes 200 žáků pocházelo z dnešního Středočeského kraje a z Kladna, přes 100 pak z kladenského okresu. Nejmenší zastoupení žáků na škole čítal dnešní kraj Karlovarský, Zlínský, Pardubický, Liberecký, Královéhradecký a Jihočeský. Z těchto oblastí dojíždělo celkem za dané období do deseti žáků. Z cizích zemí mělo největší zastoupení Polsko s 6 žáky. Naopak nejméně, tj. dva žáci, pocházeli z Ukrajiny a ze Spojených států.

K dosud stávajícímu oboru strojnickému a hutnickému na Mistrovské škole se v roce 1932 otevřelo další odvětví, a to slévárenské. Protože se škola skládala již ze tří oddělení, počet žáků v prvních dvou letech přesáhl hranici sta. Nejvíce žáků se hlásilo z Kladna, kladenského okresu a dnešního Středočeského kraje. V následujících letech prvenství získali Středočeši, kteří tvořili téměř tři desítky z celkového počtu žáků. Z ostatních oblastí dojíždělo do deseti žáků z dnešního Ústeckého, Plzeňského, či Moravsko-Slezského kraje.

V září 1934 nebyl z důvodu nízkého počtu uchazečů otevřen první ročník hutnické školy. O rok později se tato situace opakovala nikoli v ročníku prvním, ale druhém. Počet žáků proto klesl a většina krajů na škole neměla své zástupce. Tato skutečnost se týkala dnešního kraje Karlovarského, Královéhradeckého, Pardubického, Libereckého, Jihomoravského, Zlínského a Prahy. Z celkového počtu 14 krajů dojížděli žáci pouze ze sedmi z nich.

V posledním sledovaném roce se počet posluchačů, i přesto že již fungovala všechna oddělení v plném rozsahu, znatelně nezvýšil. Z celkového počtu 77 studentů pocházelo 39 studentů z Kladna, nedalekých obcí a z dnešního Středočeského kraje. Sedm přespolečných žáků dojíždělo z dnešního Plzeňského a devět z Moravsko-Slezského kraje. Ti byli ve škole zastoupení největší, oproti jednomu studentovi z dnešního Pardubického, Ústeckého a Libereckého kraje. Za 5 let působení třech oddělení školy se výuky účastnilo i několik žáků z jiných zemí. Domnívám se, že se tam pouze narodili, neboť jejich trvalé bydliště a místo zaměstnání bylo uvedeno Kladno, či okolní obce. Nejvíce studentů, tj. 10, pocházelo z Rakouska. Z dalších zemí jsem upozorovala jednoho studenta z Německa a dva z Maďarska. Celkem během let 1932-1937 navštívilo všechna tři oddělení Mistrovské školy 471 žáků, z nichž 128 pocházelo z Kladna a 125 ze Středočeského kraje. Žádné zastoupení neměli žáci Karlovarského a Královéhradeckého kraje. V dalších letech jsem již Mistrovskou školu nezkoumala, neboť počínaje zářím 1937 byla zřízena Vyšší škola strojnická pro absolventy Mistrovských škol. Dvouleté nástavbové studium na této škole bylo zakončené maturitní zkouškou.

5.3.4.3. Počet žáků v jednotlivých ročnících

Tabulky (viz Přílohy č. 14, 16 a 18) s údaji o počtu žáků v jednotlivých ročnících vypovídají o tom, kolik v každém školním roce bylo přijato žáků, kolik vystoupilo a kolik jich zůstalo na konci školního roku. Z tabulky je zřetelné, kolik ročníků mělo dané oddělení v jednotlivých letech a oborech. Zároveň si můžeme povšimnout celkového počtu žáků v daném školním roce. Tyto údaje vypovídají o zvýšení, či snížení zájmu žáků o studium na dané oddělení školy.

Ve válečných letech byl počet žáků na Mistrovské škole strojnické velice nízký. První ročník byl otevřen v září 1914, tedy po začátku první světové války. Tento fakt se odrazil na počtu přijatých žáků, jejichž počet činil 11 studentů. Ve válečných letech absolvovalo každý ročník od 4 do 10 žáků. Bylo tomu tak zejména z důvodu odchodu mužů na fronty. Během školního roku ale mnoho studentů neopustilo školu. Největší počet jsem zaznamenala v prvním válečném roce, neboť všichni čtyři evidovaní žáci zemřeli ve válce. Stejně tak tomu bylo i o rok později, kdy život dvou žáků vzala válka.

Po skončení první světové války v roce 1918 se počet žáků výrazně zvýšil. Do prvních ročníků bylo v následujících letech přijímáno přes 40 zájemců a do ročníku druhého nastoupilo mezi 30 a 40 uchazeči. Během školních let vystoupili nejvýše tři žáci, jejichž důvody odchodu byli neznámé. Nejvíce žáků jsem zaregistrovala v roce 1920/1921, v němž školu navštěvovalo přes 80 žáků. Nejmenší počet absolventů jsem zaznamenala v roce 1918, neboť žáci se hlásili zejména do prvního ročníku, ale ve druhém se výuky účastnilo pouze 9 posluchačů.

Od září 1923 byli přijímáni žáci také do nového oboru Mistrovské školy, jímž bylo hutnictví. Na toto oddělení bylo přijato do prvního ročníku, v prvním roce fungování tohoto oboru, 13 žáků. Tento počet se postupně zvyšoval až dosáhl v roce 1927 výše 24 žáků. Ve druhém ročníku zůstal počet žáků téměř konstantní po celou dobu. Poprvé byli žáci do druhého ročníku přijímáni v roce 1924. Na počátku školního roku nastoupilo 12 žáků. Tento počet se v dalších letech snížil na 10, a poté 11 studentů. Na konci 20. a počátku 30. bylo přijato přibližně stejné množství žáků do prvního i druhého ročníku. Výuky se účastnilo 19 až 26 studentů, což byla běžná kapacita míst ve třídě. Během školního roku vystoupili někteří žáci z různých důvodů, nejčastěji kvůli upřednostnění možnosti výdělků oproti vzdělání. Těchto studentů v letech 1923-1932 nebylo velké množství, neboť nejvíce žáků opustilo školu v letech 1923-1926. Jednalo se o 6-7 studentů. V následujících letech tento počet klesl a žáci, kteří vystoupili v průběhu školního roku, byli 2 až 3. Celkem tedy obor hutnický v roce 1932 navštěvovalo 46 studentů.

Stále žáci mohli navštěvovat i obor strojnický. Maximální kapacita třídy byla 40 žáků. Tento počet byl přesažen v roce 1930 a 1931 v prvním ročníku, do něhož bylo přijato 43 uchazečů. Mezi roky 1923 a 1932 bylo přijato do prvních ročníků 31 až 43 žáků. Nejnižší počet jsem zaznamenala v září 1926, kdy nastoupilo 31 žáků. Kapacity tříd nestačily nejen v letech 1923 a 1929, kdy bylo přijato po 40 žácích, ale i v roce 1930 a 1931, do kterých nastoupilo na počátku školního roku 43 studentů. Ve druhém ročníku se počet přijatých studentů pohyboval od 23 do 42. Během 20. let navštěvovalo školu mezi 20 a 30 žáky, ale nejmenší účast na výuce jsem zaznamenala v roce 1927/1928, neboť bylo přijato pouhých 23 studentů. Naopak v prvním roce otevření hutnického oboru Mistrovské školy, v roce 1923, bylo přijato na strojnictví 37 žáků, což vypovídalo o tom, že kapacita třídy byla téměř naplněna. V září 1931 nastoupilo 42 žáků, tedy počet, který přesáhl dostupná místa v učebně. Je tedy zřejmé, že zájem o strojnictví nadále přetrvával. Během školního roku vystoupilo z prvního ročníku 2-7 studentů z důvodu neúspěšného absolvování ročníku, či upřednostnění výdělků oproti vzdělání. V letech 1923-1932 jsem neregistrovala jediného žáka druhého ročníku oboru strojnického, který by vystoupil během školního roku. Tato skutečnost se stala poprvé v historii školy.

Od září 1932 byl otevřen první ročník slévárenského oboru na Mistrovské škole. Žáci proto mohli od výše zmíněného roku navštěvovat tři oddělení – strojnictví, hutnictví, či slévárenství. Do nově otevřeného oboru se hlásil nejmenší počet uchazečů, který za prvních pět let nepřesáhl hranici 10 žáků. V prvním ročníku nastoupilo pouze 5 žáků v září 1933, ale naopak po osmi studentech v letech 1935 a 1936. Druhý ročník byl otevřen až na počátku září 1933 a nastoupilo do něj 5 žáků, což byl nejmenší počet. Velmi nízký počet přijatých studentů jsem zaznamenala také v roce 1935. V posledním sledovaném roce bylo přijato 7 žáků, což bylo největší množství žáků v druhém ročníku. Během těchto školních let vystoupili pouze dva žáci z prvního a jeden z druhého ročníku. Jednalo se o výjimečné případy studentů, kteří opustili školu z důvodu potřeby výdělků.

V hutnickém oboru v letech 1932-1937 byla účast o polovinu vyšší než ve slévárenství. První ročník navštěvovalo 8 až 14 studentů. Nejméně přijatých žáků

jsem zaznamenala v roce 1936/1937, nejvíce naopak v roce předcházejícím. Ve druhém ročníku bylo na začátku školního roku zapsáno 24 posluchačů, což byl největší počet za dané období. Nejméně žáků navštěvovalo školu v roce 1934. V té době navštěvovalo školu pouze 10 studentů. Z tabulky je zřejmé, že žádné hodnoty nebyly vykazovány v prvním ročníku roku 1934/1935 a v roce následujícím i v ročníku druhém. Jelikož se přihlásil nízký počet uchazečů, nebylo možné otevřít dané ročníky, proto byla výuka v těchto ročnících v daných letech zrušena. Během těchto pěti let vystoupili pouze dva žáci prvního ročníku z důvodu potřeby výdělku.

Jak jsem již poznamenala, na počátku 30. let byl o strojnictví velký zájem. Jinak tomu nebylo ani v letech 1932-1937, ač v posledním roce byl počet přijatých žáků téměř poloviční. Do prvních ročníků bylo přijato zpočátku 42 uchazečů. Tento počet se postupně snižoval. Největší úbytek žáků ale nastal v roce 1935/1936, kdy nastoupilo pouhých 17 žáků. Ve druhém ročníku byly počty téměř konstantní. Do poloviny 30. let se počet žáků pohyboval kolem 40. Nejvíce přijatých studentů bylo 39, nejméně nastoupilo 20 žáků. Tak tomu bylo v posledním sledovaném roce. V letech 1932-1937 vystoupilo během školního roku 5 žáků z prvního a 3 studenti z druhého ročníku. Ti odcházeli zejména z důvodu upřednostnění zaměstnání před vzděláním.

V dalších letech jsme již nesledovali změny počtu žáků v Mistrovské škole, neboť v září 1937 došlo ke zřízení Vyšší školy strojnické, kterou navštěvovali absolventi Mistrovských škol. Dvouleté nástavbové studium na této škole bylo zakončené maturitní zkouškou.

5.3.5. Veřejná kreslárna

5.3.5.1. Základní informace

Oddělení Veřejné kreslárny bylo poprvé otevřeno v roce 1887. Studium na tomto oddělení bylo určeno mistrům a jejich pomocníkům, aby získali odborné vzdělání ve svých oborech, a učitelům, aby si zde zhotovili potřebné výkresy. Návštěva Veřejné kreslárny byla volně přístupná a bezplatná. Zápis se konal na konci září. Pokud byla ještě volná místa, mohli se žáci ještě dodatečně zapsat

během školního roku, který trval od počátku října do konce dubna. První žáci se na tomto oddělení začali vzdělávat od října 1888, a to v úterý a pátek od 19 do 21 hodin. O víkendu probíhala výuka v neděli od 8 do 12 hodin. Posluchači se účastnili výuky společně se studenty třetího ročníku Průmyslové školy pokračovací.¹⁵⁵ V případě domluvy bylo možné zapůjčit domů předlohy z truhlářství, malířství či zlatnictví. Od listopadu 1889 byla otevřena tzv. „kreslárna pro dámy“, kterou navštěvovaly zejména učitelky z místních obecných a dívčích škol. Vyučování probíhalo ve středu a v sobotu od 12 do 16 hodin. V roce 1893 bylo toto oddělení zrušeno.¹⁵⁶

Posluchači Veřejné kreslárny měli různá zaměstnání. Ti, kteří byli přijati na stavební obor pracovali jako truhláři a zedníci. Studenti umělých oborů byli zaměstnání jako učitelé, sochaři, malíři, či lakýrníci. Mechanický obor studovali modeláři, strojníci, soustružníci kovu, horníci a klempíři.¹⁵⁷

5.3.5.2. Počty žáků v letech 1887-1914

V tabulce obsahující údaje o zájmu žáků o studium (viz Příloha č. 19) na oddělení Veřejné kreslárny jsou uvedeny pouze počty žáků v jednotlivých letech, neboť nemám záznamy o regionálním původu posluchačů Veřejné kreslárny. První studenti se začali vzdělávat na počátku roku 1887. Výuku navštěvovalo pouze 9 studentů, což byl nejmenší počet žáků po celou dobu trvání tohoto oddělení. První ucelený běh fungoval od září 1887 a zapsalo se do něj 16 mistrů a jejich pomocníků. Od září 1889 byla k Veřejné kreslárně připojena ještě tzv. „kreslárna pro dámy“. Tato dvě oddělení byla spojena, proto se počet studentů zvýšil téměř o polovinu. V letech fungování tzv. „dámského oddělení“, tj. až do června 1893, navštěvovalo školu v průměru 50 posluchačů, z nichž zhruba třetinu tvořily ženy. Ty byly jediné, které navštěvovaly školu od počátku svého trvání až do roku 1937. Po zrušení „dámského oddělení“ se počet žáků pohyboval mezi dvaceti až třiceti. Až do roku 1914 se výuky účastnilo 710 posluchačů, z nichž 27 muselo oddělení opustit z různých důvodů. Z Výročních zpráv jsem zjistili, že tři

¹⁵⁵ VZ 1888/1889, s. 21.

¹⁵⁶ VZ 1890/1891, s. 23-24.

¹⁵⁷ VZ 1903/1904, s. 7.

žáci zemřeli, z nich jeden na plicní chorobu. Ve školním roce 1909/1910 navštěvovali Veřejnou kreslírnu i dva hluchoněmí mistři, jimž musela být výuka přizpůsobena.

5.3.6. Kurzy

5.3.6.1. Základní informace

C. k. všeobecná řemeslnická škola sestávala od roku 1887 z oddělení Řemeslnické školy, Pokračovací školy a Veřejné kreslírny. Protože stoupal význam průmyslu v Kladně, bylo nutné poskytnout odborné vzdělání dělníkům zaměstnaným v hornictví, hutnictví, strojírenství, či elektromechanickém oboru. Řemeslnická škola proto poskytla prostory pro vyučování a od roku 1901 byly na námi sledované škole otevřeny kurzy pro obsluhu parních kotlů, strojů a elektromechanický kurz. Do té doby se na námi sledované škole konaly kurzy pro učitele, kterými se budeme zabývat v kapitole, která se věnuje učitelům.¹⁵⁸

Tyto kurzy byly určeny k rozšíření odborného vzdělání mistrům a jejich pomocníkům straším 18 let. Žáci se zde učili montáži, instalaci a správnému chodu parních kotlů a elektrických zařízení. Vyučovalo se od počátku října do konce dubna, a to jednou týdně od 19 do 21 hodin. V průběhu roku se žáci každoročně účastnili exkurze do městské elektrické centrály. Kurz byl zakončen zkouškou, která nebyla povinná. Záleželo na každém studentovi, zda ji chtěl složit, či nikoli. Ti, kteří neměli zájem absolvovat zkoušku, obdrželi vysvědčení o návštěvě kurzu se slovním ohodnocením.

Charakter kurzů zůstal stejný až do počátku první světové války. Ač v roce 1914 nebyly kurzy z důvodu právě probíhající války a nedostatku učitelů otevřeny, došlo k několika změnám. Věková hranice přijímaných zájemců byla snížena o rok, tj. na 17 let. K zapsání uchazečů byl vyhrazen jeden den na konci září. Uchazeči museli předložit výuční, nebo tovaryšský list, úřední doklad o stáří a vyplněný popisný list.

Nově museli od roku 1914 žáci odvádět i několik poplatků. Za zápisné odváděli v prvním válečném roce pouze 1 korunu, ale pak se jeho výše vyšplhala

¹⁵⁸ RÖSSLER, 25 let, s. 9.

až na 20 korun. Kromě zápisného museli účastníci kurzu platit od počátku 20. let ještě tzv. „vkladné“, které činilo prvním rokem 25 korun, v dalších letech pak střídavě 5 a 10 korun a od roku 1932 zůstala jeho výše konstantní – 20 korun. Z tohoto poplatku se hradili škody na školním zařízení. Pokud žákovi na konci školního roku zbyly nějaké peníze z původní částky, byly mu po skončení kurzu vyplaceny. Co se vyučování týče, to probíhalo večerně od 18 do 20 hodin a v neděli žáci navštěvovali přednášky o odborném rýsování. Výuka probíhala od počátku října až do Velikonoc.

Od roku 1920 byla nabídka kurzů rozšířena a žáci si mohli vybírat až z pěti kurzů. Každoročně se výběr trochu obměnil. Uchazeči mohli v letech 1920-1937 navštěvovat některý z těchto kurzů - o hutnictví a železa, mechanice, o hornických nástrojích, elektromontáži, o strojích a zařízení v hornictví, o strojích a zařízení v hutnictví, o strojnickém rýsování, o hospodárném využití paliv, o spalovacích motorech ad.

Od 30. let probíhal také speciální druh kurzu, kterým bylo tzv. „cvičení nezaměstnaných“. Účastníci kurzu byli přiděleni Kuratoriem útulku pro nezaměstnané v Kladně. Kurz trval v prvním roce jeho fungování, tj. v 1933, pouze dva měsíce. V dalších letech probíhalo vyučování celoročně od konce listopadu, případně začátku prosince, do konce dubna.

V rámci školy byly ovšem pořádány nejen celoroční, ale i jednorázové kurzy, které měly krátkodobý charakter. Tyto kurzy byly určeny mistrům a jejich pomocníkům. Jednalo se o kurzy pro moření a zdobení dřeva, pro zdobení kovu galvanizováním, pro obuvníky, pro kovosoustružníky a o účetnický kurz živnostenský. Některé z vyjmenovaných kurzů se konaly čtyři dny, jiné až 10 týdnů.

Řemeslnická škola se svými kurzy nezaměřovala jen na mistry a jejich pomocníky, ale i na učitele. Těm byl určen Feriální kurz, jehož se účastnili především místní učitelé. Ti po úspěšném absolvování tohoto prázdninového kurzu, který se zaměřoval zvláště na ruční práce, obdrželi vysvědčení o návštěvě. Druhý kurz pro pedagogy byl určen učitelům měšťanských škol, neboť se stále zvyšovaly požadavky na jejich odbornou kvalifikaci. Vyučování v rámci tohoto

kurzu probíhalo celoročně, tj. od poloviny září do poloviny července, a to v pondělí, středu a sobotu odpoledne.

5.3.6.2. Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1901-1920

Nejdůležitějším odvětvím pro Kladno byl průmysl. Jeho význam od přelomu století stále stoupal, s čímž souvisela potřeba z odbornění vzdělání zaměstnaných v hornictví, hutnictví, strojnictví a elektromechanickém oboru. Na C. k. všeobecné řemeslnické škole byly pro tyto potřeby od roku 1901 otevírány tzv. „speciální kurzy“. V tabulce (viz Příloha č. 20) nalezneme počty žáků v jednotlivých kurzech v daném školním roce. Zaznamenané údaje vypovídají o tom, kolik uchazečů nastoupilo k výuce, kolik žáků opustilo kurz v průběhu školního roku a kolik studentů kurz dokončilo.

V prvních pěti letech se uchazeči mohli hlásit do dvou kurzů – strojnického a elektromechanického. V počátečním roce byla účast nejvyšší, neboť se do každého z nich přihlásilo přes 60 uchazečů. Během roku vystoupili ze strojnického kurzu pouze dva žáci, což vypovídá o tom, že oba kurzy dokončilo 128 žáků. Pokud porovnáme ostatní počty v letech 1901-1920, jednalo se o nejvyšší počet studentů, kteří dokončili studium. Téměř stejný počet uchazečů do obou kurzů jsem zaznamenala v roce 1904/1905, v němž nastoupilo 127 žáků. V prvních pěti letech bylo přijato nejméně uchazečů v roce 1905, a to 67. Průměrně dokončilo strojnický kurz 42 žáků a elektromechanický kurz 40 studentů. V průběhu roku několik žáků vystoupilo ať již z rodinných, či pracovních důvodů. Nejvíce žáků opustilo kurzy v roce 1904/1905. Jednalo se o 26 strojníků a 16 účastníků elektromechanického kurzu. Naopak všichni přijatí žáci obou kurzů zakončili v roce 1902/1903 úspěšně roční studium.

Počínaje rokem 1906 byl dočasně zrušen strojnický kurz a místo něj byl otevřen nově kurz obsluhy parních kotlů. Společně s elektromechanickým fungovaly do roku 1911 jako jediné dva kurzy na škole. Do nového kurzu bylo na počátku roku zapsáno každoročně v průměru 42 uchazečů. Největší počet jsem zaznamenala v roce 1909, kdy do kurzu bylo přijato 46 žáků. Nejméně zájemců nastoupilo v roce 1907, a to 33 studentů. V průběhu školního roku vystoupilo ze studia většinou mezi 14 až 23 žáky, vyjma roku 1907, neboť v tu dobu kurz

opustili pouze dva studenti. Co se týče kurzu elektromechanického, ten byl obsazen nižším počtem zájemců. V průměru se do něj každoročně hlásilo 30 žáků, což bylo o 12 méně než do kurzu obsluhy parních kotlů. Stejně tak vystoupilo během školního roku 6 až 18 žáků, což bylo v porovnání s novým kurzem téměř o polovinu méně. Nejnižší počet absolventů, počítám-li oba kurzy dohromady, jsem zaznamenala v roce 1907/1908, a to 39 žáků. Naopak v roce následujícím se počet absolventů o 20 žáků zvýšil, což znamenalo nejvyšší počet žáků za období 1906-1911.

Zájemci o absolvování kurzu obsluhy parních kotlů byli nuceni v roce 1911 studovat znovuotevřený strojnický kurz, nebo rok vyčkat. Kurz obsluhy parních kotlů totiž nebyl v roce 1911 otevřen. Znovuobnovení se dočkal až v roce 1912 a společně s dalšími dvěma kurzy, tj. strojnickým a elektromechanickým, si žáci mohli poprvé zvolit ze tří nabízených kurzů. Tato situace však přetrvala pouze rok, neboť od roku 1913 do konce válečných let přestal strojnický kurz opět fungovat. Není divu, neboť v průběhu válečných let nebyl dostatek finančních prostředků a muži byli odváděni do bojů na frontě. Ve školním roce 1918/1919 byla na rok přerušena výuka kurzu obsluhy parních kotlů, místo něhož byl otevřen pouze na rok opět kurz strojnický. V následujícím roce se ale situace opět vrátila do podoby, jak tomu bylo v letech válečných.

V letech 1911-1920, které jsem výše analyzovala, navštívilo kurzy nejméně zájemců v roce 1911, a to 52 žáků. Ovšem během téhož školního roku jich opustilo kurz pouze kolem 20, což byl také nejmenší počet vystoupivších žáků. Nejvíce přijatých žáků nastoupilo v roce 1919/1920, a to 155. Na elektromechanický kurz bylo přijato 85 zájemců, na kurz obsluhy parních kotlů 70 uchazečů. V průběhu roku ale vystoupilo téměř 100 žáků, což bylo vysoké množství a my se jen můžeme domnívat, že se tak stalo z rodinných, či finančních důvodů. Průměrný počet žáků v kurzech se pohyboval kolem třiceti. Do strojnického kurzu bylo přijato v letech 1911 a 1912 třicet dva žáků, v roce 1918 pak až 49 žáků. Do elektromechanického kurzu bylo přijímáno průměrně 38 zájemců každý rok, do kurzu pro obsluhu parních kotlů pak 49 uchazečů.

Celkově lze shrnout, že největší zájem měli uchazeči o kurz obsluhy parních kotlů. Po celé období 1901-1920 fungoval nepřetržitě Elektromechanický

kurz, který byl vždy zastoupen minimálně 20 žáky a svého největšího obsazení se dočkal v roce 1919, kdy se do něj přihlásilo přes 80 zájemců. Třetí ze sledovaných kurzů, strojnický, se v prvních pěti letech svého působení dočkal hojného zastoupení studentů, kterých bylo vždy mezi 35 a 69. Od roku 1906 byl zavřen a obnoven pouze v letech 1911, 1912 a 1918. Lze také říci, že návštěva všech kurzů, byla velice hojná a během sledovaného 18letého období opustilo školu v průměru 28 žáků. Jejich nejnižší počet jsem zaznamenala v roce 1902, naopak nejvíce žáků opustilo školu v roce 1919.

5.3.6.3. Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1920-1937

Na počátku 20. let bylo rozšířeno množství nabízených kurzů. Dosud probíhaly 2 až 3 kurzy v rámci sledované školy. V letech 1920-1930 bylo otevíráno 3 až 6 kurzů. Ve vytvořené tabulce (viz Příloha č. 21) sleduji, kolik kurzů bylo otevřeno a kolik žáků do nich bylo zapsáno, kolik jich vystoupilo a kolik jich kurz dokončilo. Věnuji pozornost také faktu, kolik žáků celkem navštěvovalo Speciální kurzy v jednotlivých letech.

Z předchozích let stále pokračovalo vyučování v kurzu elektromechaniky, u něhož došlo v roce 1923 k úpravě názvu na kurz elektrotechnický. Tento kurz byl pořádán od 20. let nepřetržitě do roku 1937, vyjma let 1928, 1934 a 1935. V roce 1927 jsem pak zaznamenala účast až 102 žáků při výuce se zaměřením na elektrotechniku.

Z předchozích let byl pořádán i kurz obsluhy parních kotlů, který byl poprvé zaveden v roce 1906. Ten byl ale v roce 1920 sloučen a vyučovalo se v něm nejen obsluze parních kotlů, ale i strojů. Tak fungoval až do roku 1922, kdy byl opět rozdělen a z jednoho kurzu se staly dva – jeden zaměřený na parní kotle, druhý na parní stroje. Od roku 1928 bylo jejich fungování omezeno, neboť se vyučovalo pouze o parních strojích a v roce následujícím byl i tento kurz zrušen. Výuku o parních kotlích navštěvovalo v průměru 22 studentů a o parních strojích 22 žáků. Oba kurzy pak opustilo v průběhu roku 2 až 21 posluchačů. V porovnání s ostatními pořádanými kurzy se jednalo o jeden z nejméně obsazených kurzů, proto se domnívám, že to byl jeden z důvodů, proč došlo k jeho zrušení.

Nově byly od 20. let otevírány kurzy mechaniky, hutnictví a železa, strojů a zařízení v hutnictví a v hornictví, elektromontáže, strojnického rýsování, o hospodárném využití paliv, o spalovacích motorech a o hutnictví. Většina z nich se konala po celá 20. léta. Pouze v roce 1920/1921 se konal kurz mechaniky, který na konci školního roku absolvovalo 14 žáků. Ve stejný rok probíhal i kurz hutnictví a železa, který nebyl v pozdějších letech již otevřen. Tento kurz navštěvovalo pouze 12 zájemců, je tedy možné, že byl ukončen z důvodu nedostatečného množství žáků. Mezi další kurzy, které byly otevřeny pouze jeden rok, patřily – kurz o hospodárném využití paliv s 92 účastníky a o strojích a zařízení v hutnictví se 128 žáky. Ten byl roku 1928 znovuotevřen jako kurz o hutnictví. Tak fungoval až do roku 1937, vyjma let 1932 a 1933, kdy nebyl otevřen. Pro zaměstnané v oboru elektro byl určen kurz elektromontáže, který fungoval v letech 1921-1923 a celkem ho navštívilo 66 studentů, z nichž úspěšně jej zakončilo 40 studentů. Zájem byl i o kurz o spalovacích motorech, který se konal pouze v letech 1925, 1930 a 1931. Účastníků bylo pouze 15 až 16, což je podstatně méně, než například v kurzu pro stroje a zařízení v hutnictví.

V rámci potřeby odborného vzdělání zaměstnaných v průmyslových oborech byly otevřeny i kurzy, které probíhaly po celá 20. léta a na počátku let třicátých. Nevýznamnější byl kurz hornických strojů, který fungoval pouze v roce 1920, a poté se jeho název změnil na kurz o strojích a zařízeních v hornictví. Ten se konal v roce 1921, 1923 a poté nepřetržitě až do roku 1935. O tento kurz byl největší zájem a v roce 1923/1924 ho navštěvovalo až 183 žáků. V dalších letech se jejich počet pohyboval mezi 42 až 108 studenty. Dalším stálý kurz se věnoval strojnickému rýsování a konal se v letech 1922-1932, vyjma roku 1929. Nejvíce žáků, tj. 23, jej absolvovalo v prvním roce jeho fungování – v roce 1922.

Žáci měli možnost v letech 1920-1937 zvolit si až ze šesti kurzů, což byl největší možný výběr. Ty se konaly v roce 1922, 1923 a 1925. Celkem je absolvovalo 117 až 244 žáků. Naopak v letech 1932-1937, vyjma roku 1935, si žáci mohli zvolit ze dvou kurzů. Ovšem v roce 1935 mohli nastoupit pouze do jednoho kurzu, což byl nejmenší počet otevřených kurzů od roku 1920.

Pokud bych měla vyhodnotit ještě účast na kurzech, nejvíce žáků je navštěvovalo v roce 1923/1924, a to 244 studentů v šesti kurzech. Nejméně

zájemců se účastnilo kurzů v roce 1935, neboť byl otevřen pouze jeden. Žáci se zajímali především o kurzy strojů a zařízení v hornictví a o kurzy hutnické. Ty navštěvovalo v roce 1921 až přes sto posluchačů. Naopak nejmenší počty žáků, tj. převážně do dvaceti, sledujeme v kurzu mechanickém, o parních strojích a o parních kotlích.

5.4 Učitelé

5.4.1. Základní informace

Učitelský sbor na Průmyslové škole v Kladně v letech 1882-1937 tvořilo 137 pedagogů. Ti vyučovali jak na oddělení Řemeslnické, tak i Pokračovací školy. Po vzniku Veřejné kreslírny v roce 1887 museli vybraní učitelé vykonávat přednášky i pro tyto žáky. Předmětem našeho zkoumání ale nejsou pedagogové, kteří se podíleli na vyučování v Pokračovací škole pro horníky, neboť o nich nemám žádné dostupné informace.

Učitele a jeho funkci jmenovalo c. k. ministerstvo školství a národní osvěty. Ti byli povoláni z různých koutů monarchie k výkonu jejich povolání na Průmyslové škole v Kladně. Valná část učitelů byla povolána z jiných odborných škol, např. z Plzně, Prahy, Brna, Chrudimi, či Bratislavy. Někteří učitelé dříve pracovali v průmyslových závodech, nebo v oboru stavitelském jako architekti. Ovšem někteří učitelé působili i jako lékaři v nemocnicích. O vzdělání učitelů jsem žádné informace nenašla.

V některých případech museli pedagogové ale školu opustit. Z valné části bylo důvodem přeložení učitele na jinou odbornou školu. Ojediněle odcházeli do výslužby na vlastní žádost, zejména z důvodu dlouhodobé nemoci. Někteří učitelé během sledovaného období zemřeli, proto o nich v dalších letech nejsou zmínky.

Pedagogové se s žáky v průběhu školního roku účastnili několika exkurzí do průmyslových závodů nedaleko Kladna. Kromě výletů se společně se žáky účastnili také bohoslužeb a slavností. Nejvýznamnější byla jejich účast na oslavách udělení titulu královského horního města v roce 1898. Při této

příležitosti byly šesti učitelům C. k. všeobecné řemeslnické školy v Kladně uděleny ministerstvem školství a národní osvěty jubilejní pamětní medaile.

O prázdninách v roce 1889 se dílovedoucí František Dus a Josef Pejskar, učitel stavitelství Václav Krotký a ředitel František Rössler účastnili světové výstavy v Paříži. Jako vyjádření díky obdrželi 100 zlatých jako cestovné.¹⁵⁹ Kromě zahraničních cest se podíleli také na prezentaci žákovských prací na výstavě v Poděbradech roku 1891, na níž dostali dílovedoucí uznání za dobře odvedenou práci. Účastí na jubilejní zemské výstavě v Praze v roce 1891 a na dalších krajinských výstavách v Chebu 1892 a Příbrami 1894 byl podpořen zájem o průmyslové školství.¹⁶⁰ Na konci 20. let se pak doprovázeli žáky na výstavu soudobé kultury v Brně v roce 1928. O dva roky později na mezinárodní výstavě v Lutychu reprezentoval Státní průmyslovou školu v Kladně profesor Josef Otásek. Na této výstavě získal čestný diplom za vystavené laboratorní práce žáků Mistrovské školy hutnické, které se setkaly s velkým úspěchem.

Ve školním roce 1890/1891 došlo k přerušení vyučování němčiny a na místo učitele Nejedlého, byli povoláni tři výpomocní učitelé. Vyučování němčiny bylo obnoveno s následujícím školním rokem.¹⁶¹ V roce 1892 byl pak zaveden nový předmět, kterým byl zpěv, jemuž vyučoval František Karlík a od roku 1896 pak Josef Jankovec. Učitel Adolf Kindl, který se specializoval na měřictví a měřické rýsování, pořádal pro žáky dva půldny v roce praktická cvičení v terénu – tzv. „měření v poli“.

Na námi sledované škole probíhaly též kurzy pro učitele obecných a měšťanských škol, kterým vyučoval ředitel a oba dílovedoucí, a další jednorázové živnostenské kurzy, na jejichž výuce se podíleli též pedagogové místního učitelského sboru. Konaly se též nedělení přednášky pro širší okruh veřejnosti, které se setkaly s pozitivním ohlasem.¹⁶²

Po vypuknutí první světové války v červenci 1914 nastal nedostatek učitelů, neboť někteří z nich museli opustit školu a nastoupit vojenskou službu.

¹⁵⁹ VZ 1889/1890, s. 15.

¹⁶⁰ VZ 1895/1896, s. 7.

¹⁶¹ VZ 1890/1891, s. 10.

¹⁶² VZ 1892/1893, s. 7-9.

Tyto události zasáhly Jaroslava Smrže, jenž působil rok u vojska jako poručík, a poté byl povýšen na nadporučíka. Stejně tak byl k vojenské službě povolán i Bohumil Votrubec, který pracoval od července 1915 jako strojnický mistr u námořnictva. Válka však postihla nejen samotné učitele, ale i jejich rodiny, neboť i synové tří učitelů byly ve válce.

Členové učitelského sboru se účastnili příležitostných sbírek na pomoc lidem ve válce. Škola tak přispěla k válečné sbírce kovů nebo ke sbírce prádla, kterou pořádala jednota Sokol. Válka si vyžádala mnoho obětí, proto bylo nutné využít každého volného prostoru, kam by mohli být zranění odvezeni. Pro tyto účely byla reálná škola v Kladně upravena na vojenský lazaret.¹⁶³

Na místa učitelů byly v průběhu války vypisovány konkurzy, ale obsazování učitelských pozic bylo zastaveno. Po skončení války a vyhlášení republiky se již v listopadu 1918 učitelé dostavili na národní výbor v Kladně, kde složili slib věrnosti Československu.¹⁶⁴

5.4.2 Mimoškolní činnost učitelů

Pedagogové se věnovali ale mimo školu i jiným činnostem. Například Václav Krotký působil jako odborný znalec u soudu a zaměřoval se na samosprávné záležitosti. Zaujímal také místo člena poroty při hlasování o nejlepší návrh školní budovy v Unhošti.¹⁶⁵ Specializoval se zejména na stavitelství, s čímž souvisí i vytvoření návrhu kaple pro obec Svojšice nedaleko Příbrami a radnice pro obec Dubí, která byla později připojena ke Kladnu jako její městská čtvrť.

Učitel Albert Pokorný, který se specializoval na kreslení a modelování, nakreslil několik diplomů pro Ústřední matici školskou v Praze. Dále zpracovával rostliny a připravoval z vzory pro kreslení. Působil také jako učitel kreslení na soukromé škole pro vzdělávání učitelek v Kladně a vyučoval na kreslířském feriálním kurzu ve Slaném.¹⁶⁶

¹⁶³ VZ 1914/1915, s. 6-9.

¹⁶⁴ VZ 1915 - 1920, s. 2-4.

¹⁶⁵ VZ 1903/1904, s. 4.

¹⁶⁶ VZ 1905/1906, s. 4.

Cyril Káš, učitel převážně strojnických předmětů, zasahoval jako znalec a posuzoval viníky při vážné nehodě v Poldině huti.¹⁶⁷

Josef Smazal, jehož specializací byla čeština a němčina, působil stejně jako Albert Pokorný na soukromé škole pro vzdělávání učitele v Kladně, na níž vyučoval německý jazyk. Stejnému předmětu přednášel i v půlročním kurzu, který pořádali bývalí žáci C. k. všeobecné řemeslnické školy.¹⁶⁸ Jako zodpovědný pracovník byl pověřen spravováním žákovské knihovny.

Dílovedoucí Karel Seidl, který se zabýval zpracováním kovu, a Josef Pejskar, zaměřující se na zpracování dřeva, působili také u Společenství stavebních řemesel. To pořádalo tovaryšské zkoušky a oba dílovedoucí při nich zastávali funkci předsedy komise. Josef Pejskar na doporučení dvorního rady Černého působil též jako učitel ve třídním kurzu pro intarzování dřev, který se konal v Telči.¹⁶⁹ Činil se též jako zodpovědný stavbyvedoucí při úpravách reálné školy na vojenský lazaret. Naopak Karel Seidl působil spíše ve vyšších úředních funkcích, neboť zasedal v obecním a okresním zastupitelství.

Bohumil Votrubec, specializující se na strojnické předměty, přispěl k výzkumu v jeho oboru vypracováním diagramů obráběcích strojů. Stejnému oboru se věnoval i Jaroslav Smrž, který vytvořil návrhy umělého chlazení.¹⁷⁰

5.4.3. Ředitelé

V průběhu 55 let, tj. v námi sledovaném období 1882-1937, se ve funkci ředitele školy vystříдалo šest mužů. Od vzniku Průmyslové školy pokračovací v roce 1881 byl správcem školy jmenován Antonín Söhnler. Ten zastával úřad až do 20. března 1883, kdy byl místní školní radou povolán jako školní dozorce mimo Kladno. Do funkce ředitele byl prozatímně jmenován Adolf Kindl, který zde setrval až do roku 1886 a později vyučoval na této škole. V tomto roce vznikla C. k. všeobecná řemeslnická škola, jejímž správcem byl jmenován Vilém Čapek, který nahradil ve funkci Adolfa Kindla. Čapek byl povolán z Chrudimi, kde působil jako odborný učitel. Svůj úřad však dlouho nezastával, neboť v říjnu

¹⁶⁷ VZ 1904/1905, s. 4.

¹⁶⁸ VZ 1905/1906, s. 4.

¹⁶⁹ VZ 1909/1910, s. 13.

¹⁷⁰ VZ 1913/1914, s. 6.

1887 nastupuje éra Františka Rösslera, který vykonával funkci ředitele školy až do roku 1920.¹⁷¹

Rössler byl rodák z Čáslavi, absolvoval reálku v Písku, a poté vystudoval strojní inženýrství na Vysoké škole technické v Praze a v Curychu. Od roku 1877 pracoval ve strojnických závodech a od roku 1885 působil jako profesor na průmyslové škole v Plzni. V září 1887 byl povolán do Kladna, aby vykonával funkci ředitele místní C. k. všeobecné řemeslnické školy. Jeho povinností bylo předkládat školním inspektorům výroční zprávy, třídní a evidenční knihy. Na konci školního roku měl tu čest udělit odměny pilným žáků na Pokračovací škole. Zasloužil se o poskytnutí prostor k exkurzím v průmyslových závodech a dolech, neboť obesílal majitele dopisy žádostmi o možnost přístupu studentům k prohlédnutí závodů, popř. dolů. Ředitel zastupoval školu také ve školním, výboru, jemuž předsedal starosta města. Na námi sledované škole ale působil též jako pedagog, neboť vyučoval mechanice, technologii, odbornému a strojnímu rýsování, nauce o zákonech, počtům, fyzice, práci v dílnách, deskriptivě, geometrii, strojnictví a kurzu pro elektromechaniky. Vykonával také nedělní přednášky a v rámci kočovného vyučování přednášel i v okolních městech a obcích pro potřeby živnostníků, zejména truhlářů, neboť většina přednášek byla zaměřena na dřevo, plyn a elektřinu.¹⁷²

Kromě činnosti pro školu se angažoval také v dalších odvětvích. Pořádal přednášky v technickém muzeu v Praze o bleskosvodech, při slavnostech kladenských společenství a živnostenských družstvech, v národohospodářské společnosti v Praze, či v dělnické jednotě v Slaném. Působil také jako komisař ve společenství stavebních řemesel a jako předseda dozorčí rady v živnostenském úvěrním družstvu. V komisi c. k. okresního hejtmanství kladenského pracoval jako odborný znalec ve věcech živnostenských a u c. k. okresního soudu v Kladně vykonával funkci soudního znalce.¹⁷³

Jelikož František Rössler působil jako zástupce c. k. ministra kultu a vyučování, musel dle jeho rozkazu na žádost obchodní a živnostenské komory

¹⁷¹ RÖSSLER, 25 let, s. 4-5.

¹⁷² VZ 1928/1929, s. 1.

¹⁷³ VZ 1903/1904, s. 3-4.

v Praze nastoupit od 1. září 1898 roční úřad ředitele Technologického průmyslového muzea v Praze. Správa C. k. všeobecné řemeslnické školy byla pro tento rok opět svěřena do rukou Adolfa Kindla, který úřad zastával v letech 1883-1886. Suplujícím učitelem mechanických technologií se stal strojní inženýr Karel Pavlík, který byl povolán ze státních drah v Lounech. Strojnické rýsování na Pokračovací škole zastával technický asistent místní železáren Vilém Bittnar.¹⁷⁴ Adolf Kindl vykonával stejně jako Rössler povolání ředitele, ale i učitele. Specializoval se na počty, měřictví, měřické rýsování, fyzika, zeměpis, účetnictví, deskriptiva, geometrie, průmětnické rýsování, průmětnictví, deskriptivní geometrie, kreslení a na práci v dílnách. Později učil i v matematickém kurzu, který požádal spolek absolventů C. k. všeobecné řemeslnické školy dvakrát v týdnu po tři měsíce. Kromě učitelství také zasedal v obecním zastupitelstvu královského horního města Kladna a v okresní školní radě. Na konci školního roku 1908/1909 odešel na vlastní žádost do výslužby.¹⁷⁵

Po návratu Františka Rösslera zpět do úřadu se věnoval dál své úřední i mimoúřední činnosti a na počátku školního roku 1920 odešel do výslužby. Místo něj byl prozatímně jmenován ředitelem školy Jaroslav Smrž. Ten zastával funkci až do března 1921, kdy byl ze Státní průmyslové školy v Brně do Kladna přeložen Václav Mayer, který spravoval školu až do roku 1935. Po něm přejal tuto funkci Jaroslav Smrž, neboť byl k 1. září 1935 Mayer přeložen na Státní průmyslovou školu v Praze.¹⁷⁶

5.4.4. Počty učitelů na Průmyslové škole v letech 1888-1937

Předmětem mého zájmu byli i učitelé na Průmyslové škole v Kladně, vyjma pedagogů Pokračovací školy pro horníky, neboť o nich nemám žádné informace. Většina učitelů na Průmyslové škole vyučovala ve všech odděleních školy. Kantory jsem sledovala až od roku 1888, neboť jsem čerpala informace z Výročních zpráv, z nichž první je k dispozici z tohoto roku.

¹⁷⁴ VZ 1898/1899, s. 6-7.

¹⁷⁵ VZ 1906/1907, s. 4-5.

¹⁷⁶ VZ 1934/1935, s. 5.

Každý z pedagogů měl určitou funkci, kterou na škole zastával. Členy učitelského sboru byli ředitel, katecheta, dílovedoucí, výpomocný dílovedoucí, smluvní dílovedoucí, učitelé, suplující učitelé, asistenti, profesori a výpomocní učitelé. Celkem se ve sledovaném období na škole vystříдалo 137 učitelů. Každý z nich se specializoval na určité obory. U některých učitelů ale nebylo možné dohledat, kterými obory se zabývali, proto je v tabulkách neuvádím (viz Příloha č. 22). Pedagogové mohli získat i vyšší funkci, kterou jim přidělilo ministerstvo školství a národní osvěty.

V postu ředitele školy se vystřídali tři muži, z nichž František Rössler působil na škole nejdéle a zároveň jako jediný z nich vyučoval i některým předmětům z oboru strojnického. Nejméně učitelů, tj. dva, se pak vystřídalo na postu učitele náboženství. Naopak nejvíce se střídali dílovedoucí, kteří se zaměřovali na zpracování dřeva, nebo kovu. De facto nejdéle na škole působili Josef Pejskar a Karel Seidl, a to téměř 30 let. Pedagogů, kteří zastávali prvotní funkci dílovedoucích, jsme zaznamenali v námi sledovaném období 12. Do tohoto počtu řadíme i smluvní a výpomocné učitele v dílnách. U těchto pedagogů nemám žádné informace o oboru, na který se zaměřovali.

Těch, kteří zastávali funkci učitele bylo 11. Někteří z nich působili ve škole přes 10 let a tvořili stálou část učitelského sboru. Mezi tyto pedagogy patřili – Adolf Kindl, Václav Krotký, Jaroslav Vejdělek a Cyril Káš. Nejdéle však na škole působili Josef Smazal a Albert Pokorný, kteří zde vyučovali téměř 30 let. Zaznamenali jsme ovšem pouze jednoho suplujícího učitele, Karla Pavlíka, který přišel pouze na rok, a to v roce 1898. Učitelé se specializovali na různé předměty, od modelování a kreslení až po zeměpis, počty, či strojnické předměty.

Kromě kantorů na škole působili i asistenti, kteří byli pomocnými silami při vyučování. Zaměřovali se především na strojnické předměty, nauku o látkách, či technologie. V námi sledovaném období se na škole vystřídalo 18 asistentů, z nichž dva byli ve 20. letech povýšeni – Ladislav Hovorka získal funkci profesora a Antonín Krob funkci výpomocného externího učitele. U třech asistentů jsem si povšimla, že působili na škole jen přechodnou dobu, tj. několik měsíců. Zřejmě byli přijati, aby nahradili dosavadní asistenty po dobu jejich

nemoci. Nemám však žádné dochované informace o tom, jakým oborům se věnovali, nemůžu proto přesněji určit, koho konkrétně nahrazovali.

Součástí učitelského sboru byli také pedagogové s prvotní funkcí profesora. Těch bylo v daném období 19 a nejvíce se zaměřovali na předměty strojnické, češtinu, němčinu a chemii. Nejdéle na škole působil Josef Vlk, který tuto funkci zastával 19 let. O rok méně vyučovali v rámci školy též František Pešek a Miloslav Šefl. Neucelené informace pak máme o Karlu Kořínkovi, neboť nastoupil v roce 1937 a dále jsem jeho činnost nesledovala, protože další roky nejsou předmětem mého zájmu.

Největší část učitelského sboru tvořili výpomocní učitelé, kterých na škole ve sledovaném období vyučovalo 70. Tři z nich získali funkci vyšší – Josef Líska se v roce 1915 stal učitelem, Josef Červášek byl od roku 1929 odborným učitelem a Adolfu Janáčkovi udělena v roce 1927 funkce profesora. Někteří z výpomocných učitelů měli ještě druhotnou funkci. Například Bohuslav Beránek a Alois Žáček byli mistry v oboru instalatérství, František Valter byl zaměstnán ještě jako klempíř. Nejdéle vyučoval na škole Antonín Sládeček, který zde vyučoval 25 let. Někteří učitelé přestali vyučovat v průběhu první světové války. Domnívám se, že se tak stalo z důvodu nastoupení do bojů tohoto celosvětového válečného konfliktu. Tento stav se týkal Karla Veselského, J. Tyrny a Františka Volka. Co se týče specializací, výpomocní učitelé se zaměřovali především na předměty živnostenské účetnictví, němčina, písemnosti, nebo rýsování oborů strojnických a stavitelských. Ovšem u 28 učitelů, působících v letech 1920-1937, nemám žádné informace o tom, kterým oborem se zabývali.

Předmětem mého zkoumání byly také informace o tom, v kterých letech byl celkový počet učitelů na námi sledované škole nejmenší a ve kterých největší, pokud tedy nepočítáme učitele na Pokračovací škole pro horníky, o nichž nemám dostatečné informace. Za sledované období na škole vyučovalo vždy přes 10 učitelů, až na rok 1914/1915. S počátkem války souvisely odvody učitelů na fronty. Navíc bylo otevřeno pouze oddělení Řemeslnické školy a v ostatních se nevyučovalo, proto došlo k nedostatku učitelských sil. To se podepsalo i na obsazení učitelského sboru, neboť v prvním válečném roce vyučovalo na Státní průmyslové škole pouze 9 učitelů. I na konci 80. let 19. století vyučoval na

Průmyslové škole v Kladně malý počet učitelů, kterých bylo v roce 1888 a 1889 pouze 13. Zde se domnívám, že se jednalo o počátky působení školy, neboť škola začala stoupat na významu až od let devadesátých. Proto byl počet učitelů tak malý.

V průběhu ostatních let se počet učitelů pohyboval většinou kolem 25. Nejvíce jsme jich zaznamenali v roce 1915/1916, a to 27. Jde o jakýsi paradox, neboť v předchozím roce bylo učitelů nejméně. Pokud bych analyzovala hlouběji rok 1915, zjistila bych, že učitelů na Řemeslnické škole bylo 12, což není mnoho. A zřejmě právě proto bylo přijato 19 výpomocných učitelů, kteří tvořili v tomto roce převahu učitelského sboru.

Celkem tedy působilo na Průmyslové škole v Kladně 137 učitelů v letech 1882-1937. Zastávali různé funkce od ředitele až po výpomocné učitele. Někteří učitelé se i mimo školu věnovali jiným činnostem, například někteří z nich byli lékaři, znalci u soudu a jiní navrhovali budovy.

6. ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se pokusila popsat vývoj Průmyslové školy v Kladně. Organizace školy byla ovlivněna rozvojem místního průmyslu a potřebou odborného vzdělání pracujících v tomto odvětví, ve 20. letech pak zejména v hornictví.

S rozvojem průmyslu souvisí i stoupající počet obyvatel Kladna, který nastal na konci 19. a na počátku 20. století. Ten ovlivnil i počet žáků v daných letech i jejich počty z hlediska regionálního původu. Na zdejší škole měli zastoupení žáci z různých oblastí. Muži získali práci v místních strojírnách Poldi, a tak se sem s celou svojí rodinou přestěhovali. Syn pak musel většinou pokračovat ve slépečích svého otce, a proto navštěvoval školu, která je předmětem mého zájmu.

Největší pozornost byla věnována žákům a učitelům na všech typech školy. U kantorů to pak konkrétně byla jejich funkce a doba působnosti na Průmyslové škole v Kladně. Zatímco prameny umožňovaly odpovědět na otázky o regionálním původu žáků, poměrně málo informací přinášejí o učitelích a jejich působení předtím než přišli na tuto školu. Žáky jsem sledovala v jednotlivých odděleních a zaměřila jsem se na jejich zájem o typy výuky a na jejich regionální původ. Nejvíce žáků navštěvovalo Pokračovací školu, jejíž úlohou bylo prohloubit znalosti pracovníků, zejména v průmyslovém odvětví. O studium na tomto oddělení byl velký zájem, neboť potřeba doplnit vzdělání byla stále aktuálnější. Škola v prvních letech zápasila s prostorovými nedostatky a výuka často probíhala i v místních restauracích. Před první světovou válkou bylo na Pokračovací škole ve třech ročnících soustředěno až 600 studentů.

Významnou část školy tvořilo též oddělení Řemeslnické školy, na níž mohli být přijati žáci již ve věku od 12 let, neboť vzdělání na tomto oddělení nahrazovalo poslední dva roky základní školy. Po reorganizaci školy v roce 1914 byla Řemeslnická škola vedena pod názvem Oddělení pro chlapce základních škol. Po vzniku samostatného Československa nastaly nové podmínky vzdělávacího systému a žáci museli dokončit osmiletou základní školu v plném

rozsahu. Z tohoto důvodu začal počet uchazečů o studium na Řemeslnické škole klesat a v roce 1921 bylo toto oddělení zrušeno.

Pro absolventy Řemeslnických škol byla určena Mistrovská škola. V Kladně vznikla v roce 1914 a zaměřovala se na strojnictví. V roce 1923 vznikla Mistrovská škola hutnická a v roce 1932 i slévárenská. Obě tyto školy byly jediné svého druhu v Československu, proto o ně byl velký zájem.

Potřeba odborného vzdělání pracovníků zaměstnaných v hornictví, které bylo na Kladensku velmi rozšířené, dala podnět k založení Odborné školy pokračovací pro horníky, která fungovala v letech 1919-1928. Činnost tohoto oddělení nemělo dlouhého trvání, neboť se potýkalo s nedostatkem žáků. Zájem se totiž přesouval k oborům elektrotechnickým a kov zpracujícím.

Z poznatků o počtech žáků v jednotlivých letech jsem konstatovala, že z hlediska celkového počtu žáků byla škola na vrcholu v období před první světovou válkou, kdy ji navštěvovalo přes 700 studentů. Domnívám se, že důvodem snížení počtu žáků po první světové válce nebyl nižší zájem o toto studium, ale že po vzniku Československa v roce 1918 začaly vznikat i další školy tohoto typu na celém území republiky. To vedlo k úbytku žáků na Průmyslové škole v Kladně a k rušení některých oddělení v rámci této školy.

Tuto práci bych zakončila citátem Jana Amose Komenského, který vyjadřuje přínos vzdělání pro člověka. To je podstatné jak pro rozvoj jedince, tak pro jeho uplatnění v životě.

„Vzdělaný člověk má stálé bohatství v sobě.“

J. A. Komenský

7. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

7.1. Prameny archivní

Státní okresní archiv Kladno, fond: Vyšší průmyslová škola Kladno (1882-1954)

Hlavní katalogy C. k. všeobecné školy řemeslnické 1886-1914

Hlavní katalogy Všeobecné státní školy řemeslnické 1914-1921

Hlavní katalogy Průmyslové školy pokračovací 1882-1914

Hlavní katalogy Pokračovací školy živnostenské 1915-1937

Hlavní katalogy Mistrovské školy strojnické 1914-1923

Hlavní katalogy Mistrovské školy strojnické a hutnické 1923-1932

Hlavní katalogy Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské 1932-1937

Katalogy Veřejné kreslírny 1914-1937

Katalogy Speciálních kurzů 1901-1915 a 1920-1937

Státní okresní archiv Kladno, fond: Archiv města Kladno (1850-1945)

Zápisy ze schůzí městské rady a výboru města Kladna 1879-1890.

7.2. Prameny vydané

ČELAKOVSKÝ, J.: *Zákony a nařízení u věcech obecného a pokračovacího školství na ten čas platné v království Českém*. Praha, 1886.

RÖSSLER, F.: *25 let pokračovací školy průmyslové a 20 let c. k. státní řemeslnické školy na Kladně*. Kladno, 1906.

Jubilejní zpráva Státní československé průmyslové školy na Kladně. Padesát roku 1886-1936. Kladno, 1936.

Nařízení ministerstva obchodu ve shodě s ministerstvem věcí duchovních a učebních, dané 17. 9. 1883. Sbírka říšských zákonů č. 150/1883.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Praha, 1925.

Výroční zprávy 1888-1901, 1903-1908, 1909-1921, 1922-1937. Kladno.

7.3. Literatura

- ČERNOHORSKÝ, Z.: *Dějiny průmyslového školství v Československu*. Praha, 1979.
- GRUBER J.: *Školství průmyslové*. In: Česká politika V. (red. Z. V. Tobolka). Praha, 1913, s. 672-840.
- HRNČÍŘOVÁ, K. *Od městečka ke královskému hornímu městu Kladnu*. In: Slánský obzor, roč. 18, 2010, s. 55-66.
- KÁDNER, O.: *Vývoj a dnešní soustava školství. Díl I.*, Praha, 1929.
- KOVAŘÍK, J.: *Žďárští ze Žďáru a vývoj panství Kladno*. In: Slánský obzor, roč. 6, 1998, s. 4-11.
- KRAJNÍK, S.: *Kladensko*. Praha, 1985.
- KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, II. díl. Praha, 1997, s. 859-876.
- MĚCHUROVÁ, M.: *Kladensko očima našich předků*. Kladno, 1996.
- PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách*. Praha, 1949.
- ROSA, A. - JINDRA, J.: *Průmyslové a odborné školství v republice Československé*. Praha, 1928, s. 6-26.
- VEVERKOVÁ, I.: *I. krajinská výstava 1902 v Kladně*. In: Slánský obzor, roč. 10, 2002, s. 57-68.
- VEVERKOVÁ, I.: *Kladno*. Praha – Litomyšl, 2008. Zmizelé Čechy, 64 s.
- VEVERKOVÁ, I.: *Vývoj učňovského a odborného školství na pozadí regionální historie Kladenska a Slánska*. In: Slánský obzor, roč. 18, 2010, s. 76-85.
- VEVERKOVÁ, I.: *Vznik odborného průmyslového školství v Kladně*. In: Slánský obzor, roč. 12, 2004, s. 67-79.

7.4. Internetové zdroje

- Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně* [online]. 21. 2. 2007 [cit. 2011-11-05].
Název a znak Kladna. Dostupné z WWW:
<http://www.omk.cz/index.html?url=http://www.omk.cz/dyn/doc/nazev_kladno>.

8. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Počty žáků Řemeslnické školy z hlediska jejich regionálního původu v letech 1886-1914, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 2 - Počty žáků Řemeslnické školy v jednotlivých ročnících za období 1886–1914

Příloha č. 3 - Počty žáků Oddělení pro žáky základních škol z hlediska jejich regionálního původu v letech 1914-1921, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 4 - Počty žáků Oddělení pro žáky základních škol v jednotlivých ročnících za období 1914-1921

Příloha č. 5 – Počty žáků Průmyslové školy pokračovací z hlediska jejich místa původu v letech 1881-1886, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 6 - Počty žáků Průmyslové školy pokračovací v jednotlivých ročnících za období 1881–1886

Příloha č. 7 – Počty žáků Průmyslové školy pokračovací z hlediska jejich regionálního původu v letech 1886-1914, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 8 - Počty žáků Průmyslové školy pokračovací v jednotlivých ročnících za období 1886–1914

Příloha č. 9 - Počty žáků Pokračovací školy živnostenské z hlediska jejich regionálního původu v letech 1915-1937, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 10 - Počty žáků Pokračovací školy živnostenské v jednotlivých ročnících za období 1915-1937

Příloha č. 11 – Odborná škola pokračovací pro horníky z hlediska jejich regionálního původu v letech 1920-1927, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 12 – Odborná škola pokračovací pro horníky v jednotlivých ročnících za období 1920-1927

Příloha č. 13 - Počty žáků Mistrovské školy strojnické z hlediska jejich místa narození v letech 1914 – 1923, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 14 - Počty žáků Mistrovské školy strojnické v jednotlivých ročnících za období 1914-1923

Příloha č. 15 - Počty žáků Mistrovské školy strojnické a hutnické z hlediska

jejich místa narození v letech 1923 – 1932, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 16 - Počty žáků Mistrovské školy strojnické a hutnické v jednotlivých ročnících za období 1923-1932

Příloha č. 17 - Počty žáků Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské z hlediska jejich místa narození v letech 1932 – 1937, řazeny podle dnešních krajů a zemí

Příloha č. 18 - Počty žáků Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské v jednotlivých ročnících za období 1932-1937

Příloha č. 19 - Počty žáků Veřejné kreslírny v letech 1887-1914

Příloha č. 20 - Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1901-1920

Příloha č. 21 - Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1920 – 1937

Příloha č. 22 - Seznam učitelů působících na Průmyslové škole v Kladně v letech 1888-1937 seřazený podle jejich prvotní funkce

Příloha č. 23 – Fotografie Státní průmyslové školy v Kladně z roku 1914

Příloha č. 24 – Fotografie současné podoby Průmyslové školy v Kladně

Příloha č. 1

Počty žáků Řemeslnické školy z hlediska jejich regionálního původu v letech 1886-1914, řazeny podle dnešních krajů a zemí¹⁷⁷

Místo narození	1886/1887	1887/1888	1888/1889	1889/1890	1890/1891	1891/1892	1892/1893	1893/1894	1894/1895
město Kladno	24	31	49	55	58	51	54	62	61
okres Kladno	3	12	11	11	11	16	13	8	12
Středočeský kraj	4	4	3	6	5	2	3	4	6
Praha	1	1	2	3	3	3	1	2	0
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	1	0	1	1	0	1
Ústecký kraj	0	1	1	0	5	3	3	2	3
Liberecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Jihomoravský kraj	0	1	1	1	0	0	0	0	0
Moravsko-Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	1	0	0	1	1	1	0	0
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rakousko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Belgie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	0	0	0	1	2	0	0	2	4
Celkem	32	51	67	78	85	77	78	80	88

¹⁷⁷ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů C. k. všeobecné školy řemeslnické v letech 1886-1914.

Místo narození	1895/1896	1896/1897	1897/1898	1898/1899	1899/1900	1900/1901	1901/1902	1902/1903	1903/1904
město Kladno	55	49	43	48	38	49	54	63	48
okres Kladno	13	24	22	22	30	24	29	24	29
Středočeský kraj	6	1	4	8	13	10	8	4	4
Praha	0	1	2	2	1	0	1	1	1
Karlovarský kraj	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	3	2	3	1	0	0	0	1	0
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Ústecký kraj	2	2	0	1	0	1	2	1	1
Liberecký kraj	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	0	0	1	1	0	1	0	0	0
Jihomoravský kraj	1	2	2	2	1	2	0	0	0
Moravsko–Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Kraj Vysočina	1	1	1	1	0	0	0	0	0
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Rakousko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Belgie	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Rumunsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	1	0	2	2	2	1	0	1	2
Celkem	83	85	81	89	87	89	94	95	85

Místo narození	1904/1905	1905/1906	1906/1907	1907/1908	1908/1909	1909/1910	1910/1911	1911/1912	1912/1913
město Kladno	60	62	57	53	53	63	74	61	60
okres Kladno	24	24	24	30	33	31	21	29	35
Středočeský kraj	1	2	7	8	8	7	5	7	6
Praha	2	3	2	2	1	1	0	1	1
Karlovarský kraj	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	0	1	2	1	2	2	0	0	0
Královéhradecký kraj	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ústecký kraj	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Liberecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihočeský kraj	1	0	0	1	1	0	0	0	0
Jihomoravský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Moravsko–Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Olomoucký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Rakousko	1	1	1	0	0	0	2	1	2
Belgie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunsko	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Není známo	0	1	2	2	1	0	1	1	0
Celkem	90	97	96	99	100	107	105	102	106

Místo narození	1913/1914	Celkem
město Kladno	67	1502
okres Kladno	32	597
Středočeský kraj	4	150
Praha	0	38
Karlovarský kraj	0	2
Plzeňský kraj	0	20
Královéhradecký kraj	0	1
Pardubický kraj	1	6
Ústecký kraj	0	37
Liberecký kraj	0	3
Jihočeský kraj	0	7
Jihomoravský kraj	0	13
Moravsko–Slezský kraj	1	2
Olomoucký kraj	0	2
Kraj Vysočina	0	9
Zlínský kraj	0	0
Německo	0	2
Rakousko	0	8
Belgie	0	1
Rumunsko	0	3
Není známo	0	28
Celkem	105	2431

Příloha č. 2

Počty žáků Řemeslnické školy v jednotlivých ročnících za období 1886-1914¹⁷⁸

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících			
		I. ročník	II. ročník	III. ročník	Celkem
1886/1887	na začátku roku	33	0	0	33
	vystoupilo	1	0	0	1
	na konci roku	32	0	0	32
1887/1888	na začátku roku	33	24	0	57
	vystoupilo	3	3	0	6
	na konci roku	30	21	0	51
1888/1889	na začátku roku	32	25	15	72
	vystoupilo	2	0	3	5
	na konci roku	30	25	11	67
1889/1890	na začátku roku	35	33	15	83
	vystoupilo	1	2	2	5
	na konci roku	34	31	13	78
1890/1891	na začátku roku	35	32	21	88
	vystoupilo	1	2	0	3
	na konci roku	34	30	21	85
1891/1892	na začátku roku	37	29	21	87
	vystoupilo	5	3	2	10
	na konci roku	32	26	19	77
1892/1893	na začátku roku	34	33	16	83
	vystoupilo	0	4	1	5
	na konci roku	34	29	15	78
1893/1894	na začátku roku	37	30	15	82
	vystoupilo	0	1	1	2
	na konci roku	37	29	14	80
1894/1895	na začátku roku	37	34	19	90
	vystoupilo	0	1	1	2
	na konci roku	37	33	18	88

¹⁷⁸ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů C. k. všeobecné školy řemeslnické v letech 1886-1914.

1895/1896	na začátku roku	37	32	17	86
	vystoupilo	1	1	1	3
	na konci roku	36	31	16	83
1896/1897	na začátku roku	39	33	19	91
	vystoupilo	1	1	4	6
	na konci roku	38	32	15	85
1897/1898	na začátku roku	38	36	9	83
	vystoupilo	0	1	1	2
	na konci roku	38	35	8	81
1898/1899	na začátku roku	40	37	15	92
	vystoupilo	0	1	2	3
	na konci roku	40	36	13	89
1899/1900	na začátku roku	38	35	17	90
	vystoupilo	1	2	0	3
	na konci roku	37	33	17	87
1900/1901	na začátku roku	38	32	21	91
	vystoupilo	0	2	0	2
	na konci roku	38	30	21	89
1901/1902	na začátku roku	40	35	22	97
	vystoupilo	0	3	0	3
	na konci roku	40	32	22	94
1902/1903	na začátku roku	40	36	21	97
	vystoupilo	2	0	0	2
	na konci roku	38	36	21	95
1903/1904	na začátku roku	40	36	21	97
	vystoupilo	2	6	4	12
	na konci roku	38	30	17	85
1904/1905	na začátku roku	40	36	16	92
	vystoupilo	1	0	1	2
	na konci roku	39	36	15	90
1905/1906	na začátku roku	40	34	26	100
	vystoupilo	1	0	2	3
	na konci roku	39	34	24	97

1906/1907	na začátku roku	40	32	24	96
	vystoupilo	0	0	0	0
	na konci roku	40	32	24	96
1907/1908	na začátku roku	41	36	22	99
	vystoupilo	0	0	0	0
	na konci roku	41	36	22	99
1908/1909	na začátku roku	40	40	22	102
	vystoupilo	1	0	1	2
	na konci roku	39	40	21	100
1909/1910	na začátku roku	40	36	32	108
	vystoupilo	1	0	0	1
	na konci roku	39	36	32	107
1910/1911	na začátku roku	40	40	25	105
	vystoupilo	0	0	0	0
	na konci roku	40	40	25	105
1911/1912	na začátku roku	40	39	23	102
	vystoupilo	0	0	0	0
	na konci roku	40	39	23	102
1912/1913	na začátku roku	40	39	27	106
	vystoupilo	0	0	0	0
	na konci roku	40	39	27	106

Příloha č. 3

Počty žáků Oddělení pro žáky základních škol z hlediska jejich regionálního původu v letech 1914-1921, řazeny podle dnešních krajů a zemí¹⁷⁹

Místo narození	1914/1915	1915/1916	1916/1917	1917/1918	1918/1919	1919/1920	1920/1921	Celkem
město Kladno	47	45	46	45	43	48	20	294
okres Kladno	17	20	18	20	18	16	10	119
Středočeský kraj	2	3	6	6	3	5	2	27
Praha	0	0	0	1	1	1	1	4
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Královéhradecký kraj	1	1	0	0	1	0	0	3
Pardubický kraj	0	0	0	1	0	0	0	1
Ústecký kraj	0	0	0	0	2	0	0	2
Liberecký kraj	0	0	0	1	0	0	0	1
Jihočeský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihomoravský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Moravsko-Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0	0	0
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	0	0	0	0	0	0	0	0
Rakousko	0	0	0	1	1	0	0	2
Není známo	0	1	1	0	1	4	1	8
Celkem	67	70	71	75	70	74	34	461

¹⁷⁹ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Všeobecné státní školy řemeslnické v letech 1914-1921.

Příloha č. 4

Počty žáků Oddělení pro žáky základních škol v jednotlivých ročnících za období 1914-1921¹⁸⁰

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících		
		I. ročník	II. ročník	Celkem
1914/1915	na začátku roku	38	34	72
	vystoupilo	0	5	5
	na konci roku	38	29	67
1915/1916	na začátku roku	40	32	72
	vystoupilo	0	2	2
	na konci roku	40	30	70
1916/1917	na začátku roku	40	34	74
	vystoupilo	0	3	3
	na konci roku	40	31	71
1917/1918	na začátku roku	40	38	78
	vystoupilo	0	3	3
	na konci roku	40	35	75
1918/1919	na začátku roku	40	35	75
	vystoupilo	3	2	5
	na konci roku	37	33	70
1919/1920	na začátku roku	40	35	75
	vystoupilo	1	0	1
	na konci roku	39	35	74
1920/1921	na začátku roku	0	36	36
	vystoupilo	0	2	2
	na konci roku	0	34	34

¹⁸⁰ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Všeobecné státní školy řemeslnické v letech 1914-1921.

Příloha č. 5

Počty žáků Průmyslové školy pokračovací z hlediska jejich regionálního původu v letech 1881-1886, řazený podle dnešních krajů a zemí¹⁸¹

Místo narození	1881/1882	1882/1883	1883/1884	1884/1885	1885/1886	Celkem
město Kladno	106	98	124	146	146	620
okres Kladno	32	31	34	28	28	158
Středočeský kraj	49	54	53	44	31	231
Praha	4	4	5	2	3	18
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	5	4	4	3	3	19
Královéhradecký kraj	1	0	0	1	1	2
Pardubický kraj	0	0	0	1	1	2
Ústecký kraj	5	5	4	3	1	18
Liberecký kraj	2	1	2	0	1	6
Jihočeský kraj	1	1	1	1	1	5
Jihomoravský kraj	0	3	1	2	1	7
Moravsko-Slezský kraj	1	1	0	0	0	2
Olomoucký kraj	1	0	0	0	0	1
Kraj Vysočina	0	2	1	0	0	3
Zlínský kraj	1	3	2	0	2	8
Německo	0	0	0	0	1	1
Rakousko	2	1	2	2	2	9
Není známo	7	7	8	8	2	32
Celkem	217	215	241	240	224	1137

¹⁸¹ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Průmyslové školy pokračovací v letech 1882-1886.

Příloha č. 6

Počty žáků Průmyslové školy pokračovací v jednotlivých ročnících za období 1881–1886¹⁸²

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících			
		Přípravka	I. ročník	II. ročník	Celkem
1881/1882	na začátku roku	219		0	219
	vystoupilo	2		0	2
	na konci roku	217		0	217
1882/1883	na začátku roku	215		0	215
	vystoupilo	0		0	0
	na konci roku	215		0	215
1883/1884	na začátku roku	0	243		243
	vystoupilo	0	2		2
	na konci roku	0	241		241
1884/1885	na začátku roku	92	57	100	249
	vystoupilo	7	2	0	9
	na konci roku	85	55	100	240
1885/1886	na začátku roku	89	94	70	253
	vystoupilo	6	12	11	29
	na konci roku	83	82	59	224

¹⁸² Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Průmyslové školy pokračovací v letech 1882-1886.

Příloha č. 7

Počty žáků Průmyslové školy pokračovací z hlediska jejich regionálního původu v letech 1886-1914, řazený podle dnešních krajů a zemí¹⁸³

Místo narození	1886/1887	1887/1888	1888/1889	1889/1890	1890/1891	1891/1892	1892/1893	1893/1894	1894/1895
město Kladno	144	130	59	79	104	108	127	105	133
okres Kladno	35	23	18	34	48	45	59	64	75
Středočeský kraj	36	22	19	23	29	23	17	23	16
Praha	5	4	5	1	5	4	5	6	9
Karlovarský kraj	0	1	0	1	0	1	0	0	0
Plzeňský kraj	3	4	2	5	6	3	1	1	3
Královéhradecký kraj	1	0	1	1	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	0	1	0	1	1	1
Ústecký kraj	3	1	21	3	2	0	3	1	3
Liberecký kraj	0	1	1	0	0	0	0	1	0
Jihočeský kraj	1	0	0	0	2	4	2	1	0
Jihomoravský kraj	0	0	1	0	0	1	2	1	1
Moravsko-Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	1	1	1	0	1	1	1	0	2
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0	2	1	3
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	1	0	0	0	0	0	1	0	1
Rakousko	4	2	3	1	2	0	0	0	0
Polsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovensko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maďarsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Itálie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukrajina	0	0	0	0	0	0	0	0	0
USA	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	1	4	1	12	15	25	19	11	13
Celkem	235	193	132	160	215	215	240	216	260

¹⁸³ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Průmyslové školy pokračovací v letech 1886-1914.

Místo narození	1895/1896	1896/1897	1897/1898	1898/1899	1899/1900	1900/1901	1901/1902	1902/1903	1903/1904
město Kladno	158	146	142	147	137	160	182	192	172
okres Kladno	76	74	108	113	102	110	100	102	84
Středočeský kraj	21	20	30	36	37	35	47	49	37
Praha	5	9	8	8	12	10	11	8	12
Karlovarský kraj	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Plzeňský kraj	3	2	2	7	6	7	8	9	6
Královéhradecký kraj	0	4	2	1	3	2	5	1	0
Pardubický kraj	0	1	0	1	2	1	4	3	1
Ústecký kraj	3	6	6	3	5	7	7	3	3
Liberecký kraj	0	0	1	0	0	0	1	0	1
Jihočeský kraj	0	1	0	2	2	2	3	2	1
Jihomoravský kraj	2	5	6	6	2	1	1	0	0
Moravsko–Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	1	2	1
Olomoucký kraj	2	1	0	1	1	0	1	0	0
Kraj Vysočina	1	0	3	3	3	1	1	1	3
Zlínský kraj	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Německo	3	2	3	3	3	3	2	3	1
Rakousko	1	3	2	2	0	0	0	0	2
Polsko	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Slovensko	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maďarsko	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Itálie	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Ukrajina	0	0	0	0	0	0	0	0	0
USA	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	20	19	33	7	16	11	15	5	8
Celkem	295	294	346	340	332	352	390	381	334

Místo narození	1904/1905	1905/1906	1906/1907	1907/1908	1908/1909	1909/1910	1910/1911	1911/1912	1912/1913
město Kladno	179	180	196	206	231	221	295	270	298
okres Kladno	95	81	75	110	131	116	120	129	147
Středočeský kraj	28	26	38	34	31	41	46	40	38
Praha	11	10	7	14	14	10	18	20	11
Karlovarský kraj	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	5	3	2	4	3	9	8	7	3
Královéhradecký kraj	1	4	4	1	0	1	1	3	2
Pardubický kraj	3	3	1	1	3	3	1	0	3
Ústecký kraj	3	6	6	5	5	6	4	5	7
Liberecký kraj	2	2	1	1	1	1	0	0	1
Jihočeský kraj	1	2	2	1	2	4	4	2	2
Jihomoravský kraj	0	1	0	0	1	1	0	0	2
Moravsko-Slezský kraj	0	2	2	3	1	1	2	2	1
Olomoucký kraj	1	0	1	0	1	0	0	1	0
Kraj Vysočina	4	2	2	1	0	0	0	1	0
Zlínský kraj	1	1	0	0	0	1	1	1	1
Německo	3	3	2	2	2	3	1	5	5
Rakousko	0	0	0	1	1	1	1	0	0
Polsko	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Slovensko	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Maďarsko	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Itálie	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukrajina	0	0	0	0	1	0	0	0	0
USA	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Není známo	7	4	8	13	11	12	10	16	17
Celkem	346	331	347	397	440	433	514	503	540

Místo narození	1913/1914	Celkem
město Kladno	357	4858
okres Kladno	154	2428
Středočeský kraj	35	877
Praha	15	257
Karlovarský kraj	0	7
Plzeňský kraj	2	124
Královéhradecký kraj	1	39
Pardubický kraj	3	38
Ústecký kraj	6	133
Liberecký kraj	2	17
Jihočeský kraj	3	46
Jihomoravský kraj	2	36
Moravsko–Slezský kraj	1	19
Olomoucký kraj	0	18
Kraj Vysočina	0	32
Zlínský kraj	1	8
Německo	2	54
Rakousko	0	26
Polsko	0	5
Slovensko	1	2
Maďarsko	0	3
Itálie	1	3
Ukrajina	0	1
USA	0	3
Není známo	16	349
Celkem	602	9 383

Příloha č. 8

Počty žáků Průmyslové školy pokračovací v jednotlivých ročnících za období 1886–1914¹⁸⁴

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících			
		Přípravka	I. ročník	II. ročník	Celkem
1886/1887	na začátku roku	95	82	76	253
	vystoupilo	2	7	9	18
	na konci roku	93	75	67	235
1887/1888	na začátku roku	31	99	67	197
	vystoupilo	0	4	0	4
	na konci roku	31	93	67	193
1888/1889	na začátku roku	110	84	0	194
	vystoupilo	37	25	0	62
	na konci roku	73	59	0	132
1889/1890	na začátku roku	106	100	0	206
	vystoupilo	27	19	0	46
	na konci roku	79	81	0	160
1890/1891	na začátku roku	111	73	54	238
	vystoupilo	8	5	10	23
	na konci roku	103	68	44	215
1891/1892	na začátku roku	100	77	45	222
	vystoupilo	3	0	4	7
	na konci roku	97	77	41	215
1892/1893	na začátku roku	122	91	43	256
	vystoupilo	4	8	4	16
	na konci roku	118	83	39	240
1893/1894	na začátku roku	120	97	51	268
	vystoupilo	22	21	9	52
	na konci roku	98	76	42	216

¹⁸⁴ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Průmyslové školy pokračovací v letech 1886-1914.

1894/1895	na začátku roku	133	88	69	290
	vystoupilo	19	11	0	30
	na konci roku	114	77	69	260
1895/1896	na začátku roku	133	97	69	299
	vystoupilo	4	0	0	4
	na konci roku	129	97	69	295
1896/1897	na začátku roku	143	126	61	330
	vystoupilo	20	15	1	36
	na konci roku	123	111	60	294
1897/1898	na začátku roku	179	131	87	397
	vystoupilo	29	14	8	51
	na konci roku	150	117	79	346
1898/1899	na začátku roku	176	135	73	384
	vystoupilo	19	19	6	44
	na konci roku	157	116	67	340
1899/1900	na začátku roku	153	139	75	367
	vystoupilo	8	14	13	35
	na konci roku	145	125	62	332
1900/1901	na začátku roku	177	130	77	384
	vystoupilo	19	8	5	32
	na konci roku	158	122	72	352
1901/1902	na začátku roku	175	153	83	411
	vystoupilo	12	7	2	21
	na konci roku	163	146	81	390
1902/1903	na začátku roku	163	143	91	397
	vystoupilo	4	10	2	16
	na konci roku	159	133	89	381
1903/1904	na začátku roku	159	134	79	372
	vystoupilo	9	15	14	38
	na konci roku	150	119	65	334
1904/1905	na začátku roku	170	148	78	396
	vystoupilo	22	16	12	50
	na konci roku	148	132	66	346

1905/1906	na začátku roku	164	143	77	384
	vystoupilo	23	18	12	53
	na konci roku	141	125	65	331
1906/1907	na začátku roku	172	136	79	387
	vystoupilo	13	15	12	40
	na konci roku	160	120	67	347
1907/1908	na začátku roku	230	143	77	450
	vystoupilo	27	9	17	53
	na konci roku	195	142	60	397
1908/1909	na začátku roku	221	181	85	487
	vystoupilo	18	16	13	47
	na konci roku	203	165	72	440
1909/1910	na začátku roku	245	193	72	510
	vystoupilo	34	16	27	77
	na konci roku	211	177	45	433
1910/1911	na začátku roku	272	197	111	580
	vystoupilo	30	10	26	66
	na konci roku	242	187	85	514
1911/1912	na začátku roku	250	210	113	573
	vystoupilo	38	19	13	70
	na konci roku	212	191	100	503
1912/1913	na začátku roku	308	203	94	605
	vystoupilo	30	15	20	65
	na konci roku	278	188	74	540
1913/1914	na začátku roku	330	233	94	657
	vystoupilo	33	19	4	56
	na konci roku	297	214	90	601

Příloha č. 9

Počty žáků Pokračovací školy živnostenské z hlediska jejich regionálního původu v letech 1915-1937, řazeny podle dnešních krajů a zemí¹⁸⁵

Místo narození	1915/1916	1916/1917	1917/1918	1918/1919	1919/1920	1920/1921	1921/1922	1922/1923
město Kladno	250	408	387	235	242	238	234	254
okres Kladno	77	115	114	50	80	87	81	76
Středočeský kraj	11	19	21	8	14	15	18	9
Praha	7	14	10	5	10	5	5	4
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	1	1	3
Plzeňský kraj	2	2	1	3	0	0	1	2
Královéhradecký kraj	0	1	2	1	0	0	0	1
Pardubický kraj	0	2	1	0	0	1	2	2
Ústecký kraj	5	4	5	5	4	2	3	1
Liberecký kraj	0	2	1	1	0	0	0	1
Jihočeský kraj	0	1	5	4	3	1	2	1
Jihomoravský kraj	2	3	9	5	0	0	0	1
Moravsko–Slezský kraj	2	2	1	1	0	0	1	1
Olomoucký kraj	2	0	0	0	2	1	3	2
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0	0	1
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	1	1	1
Německo	0	2	0	0	0	0	0	3
Rakousko	0	1	0	0	1	1	1	1
Polsko	0	0	2	0	0	0	0	0
Slovensko	1	1	1	0	0	0	0	0
USA	0	1	1	1	0	0	0	0
Švýcarsko	0	0	0	0	0	0	0	1
Rusko	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	11	5	8	19	4	1	1	3
Celkem	370	583	569	338	360	357	354	369

¹⁸⁵ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Pokračovací školy živnostenské v letech 1915-1937.

Místo narození	1923/1924	1924/1925	1925/1926	1926/1927	1927/1928	1928/1929	1929/1930	1930/1931
město Kladno	245	309	310	282	285	295	306	252
okres Kladno	74	76	90	89	106	112	132	108
Středočeský kraj	10	13	19	19	10	11	14	14
Praha	7	4	4	6	6	8	15	12
Karlovarský kraj	1	0	0	0	0	1	0	0
Plzeňský kraj	2	2	1	1	2	2	2	2
Královéhradecký kraj	1	1	0	0	1	1	1	1
Pardubický kraj	0	0	0	0	1	0	1	1
Ústecký kraj	2	6	8	8	7	4	3	3
Liberecký kraj	2	1	0	0	0	0	1	0
Jihočeský kraj	0	2	2	1	0	0	0	1
Jihomoravský kraj	0	0	0	0	1	1	2	1
Moravsko–Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	1	1	0	0	1	1	0	1
Kraj Vysočina	0	0	2	1	1	0	2	2
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	1	1	0
Německo	4	3	3	4	5	5	5	4
Rakousko	4	5	1	0	0	2	2	3
Polsko	0	0	0	1	1	1	1	0
Slovensko	1	0	1	0	0	0	2	1
USA	1	1	1	0	0	1	1	0
Švýcarsko	1	0	0	0	1	1	0	1
Rusko	1	1	3	2	1	0	4	2
Není známo	0	3	0	0	0	0	1	0
Celkem	357	428	445	414	429	447	496	409

Místo narození	1931/1932	1932/1933	1933/1934	1934/1935	1935/1936	1936/1937	Celkem
město Kladno	196	146	126	197	262	305	2248
okres Kladno	78	60	73	109	154	206	680
Středočeský kraj	16	10	10	12	26	32	115
Praha	8	3	4	3	7	8	60
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	5
Plzeňský kraj	2	3	1	5	7	5	11
Královéhradecký kraj	1	0	0	0	1	3	5
Pardubický kraj	1	1	1	0	0	0	8
Ústecký kraj	4	3	2	1	2	4	29
Liberecký kraj	0	0	1	1	1	0	5
Jihočeský kraj	1	2	3	2	2	5	17
Jihomoravský kraj	1	2	3	3	0	1	20
Moravsko–Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	8
Olomoucký kraj	1	0	0	1	0	0	10
Kraj Vysočina	1	2	3	3	2	3	1
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	3
Německo	3	3	3	2	1	0	5
Rakousko	0	1	0	0	0	0	5
Polsko	1	1	0	0	0	0	2
Slovensko	0	1	1	0	1	3	3
USA	0	0	1	2	1	1	3
Švýcarsko	1	1	2	1	1	0	1
Rusko	4	3	3	1	1	1	0
Není známo	1	0	1	1	1	0	52
Celkem	320	242	238	344	470	577	3300

Příloha č. 10

Počty žáků Pokračovací školy živnostenské v jednotlivých ročnících za období 1915-1937¹⁸⁶

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících			
		I. ročník	II. ročník	III. ročník	Celkem
1915/1916	na začátku roku	292	119	40	451
	vystoupilo	37	37	7	81
	na konci roku	255	82	33	370
1916/1917	na začátku roku	424	198	48	670
	vystoupilo	56	25	6	87
	na konci roku	368	173	42	583
1917/1918	na začátku roku	244	319	130	693
	vystoupilo	37	46	41	124
	na konci roku	207	273	89	569
1918/1919	na začátku roku	142	171	125	438
	vystoupilo	38	38	24	100
	na konci roku	104	133	101	338
1919/1920	na začátku roku	183	95	118	396
	vystoupilo	24	7	5	36
	na konci roku	159	88	113	360
1920/1921	na začátku roku	133	173	80	386
	vystoupilo	12	11	6	29
	na konci roku	121	162	74	357
1921/1922	na začátku roku	116	174	128	418
	vystoupilo	13	18	33	64
	na konci roku	103	156	95	354
1922/1923	na začátku roku	172	87	133	392
	vystoupilo	7	2	14	23
	na konci roku	165	85	119	369
1923/1924	na začátku roku	158	164	68	390
	vystoupilo	14	8	11	33
	na konci roku	144	156	57	357
1924/1925	na začátku roku	195	147	122	464
	vystoupilo	12	4	20	36
	na konci roku	183	143	102	428

¹⁸⁶ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Pokračovací školy živnostenské v letech 1915-1937.

1925/1926	na začátku roku	175	184	109	468
	vystoupilo	9	7	7	23
	na konci roku	166	177	102	445
1926/1927	na začátku roku	119	180	159	458
	vystoupilo	11	17	16	44
	na konci roku	108	163	143	414
1927/1928	na začátku roku	193	142	147	482
	vystoupilo	30	17	16	63
	na konci roku	163	125	141	429
1928/1929	na začátku roku	188	179	97	464
	vystoupilo	7	6	4	17
	na konci roku	181	173	93	447
1929/1930	na začátku roku	152	202	157	511
	vystoupilo	9	3	3	15
	na konci roku	143	199	154	496
1930/1931	na začátku roku	95	169	174	438
	vystoupilo	9	14	6	29
	na konci roku	86	155	168	409
1931/1932	na začátku roku	75	115	144	334
	vystoupilo	2	4	8	14
	na konci roku	73	111	136	320
1932/1933	na začátku roku	79	83	96	258
	vystoupilo	6	2	8	16
	na konci roku	73	81	88	242
1933/1934	na začátku roku	103	84	70	257
	vystoupilo	7	6	6	19
	na konci roku	96	78	64	238
1934/1935	na začátku roku	206	92	69	367
	vystoupilo	9	5	9	23
	na konci roku	197	87	60	344
1935/1936	na začátku roku	235	194	70	499
	vystoupilo	18	5	6	29
	na konci roku	217	189	64	470
1936/1937	na začátku roku	244	202	159	605
	vystoupilo	18	5	5	28
	na konci roku	226	197	154	577

Příloha č. 11

Počty žáků Odborné školy pokračovací hornické z hlediska jejich regionálního původu v letech 1920-1927, řazený podle dnešních krajů a zemí¹⁸⁷

Místo narození	1919/1920	1920/1921	1921/1922	1922/1923	1923/1924	1924/1925	1925/1926	1926/1927	Celkem
město Kladno	3	6	16	15	13	12	12	6	83
okres Kladno	8	11	13	10	12	10	5	1	70
Středočeský kraj	0	0	0	2	1	0	2	1	6
Hlavní město Praha	0	0	0	1	0	0	2	1	4
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ústecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Liberecký kraj	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Jihočeský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jihomoravský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Moravsko-Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kraj Vysočina	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Celkem	11	17	29	28	28	23	21	9	166

¹⁸⁷ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Pokračovací školy živnostenské v letech 1920-1927.

Příloha č. 12

Počty žáků Odborné školy pokračovací hornické v jednotlivých ročnících za období 1920-1927¹⁸⁸

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících		
		I. ročník	II. ročník	Celkem
1919/1920	na začátku roku	11	0	11
	vystoupilo	0	0	0
	na konci roku	11	0	11
1920/1921	na začátku roku	16	10	26
	vystoupilo	7	2	9
	na konci roku	9	8	17
1921/1922	na začátku roku	38	17	55
	vystoupilo	20	6	26
	na konci roku	18	11	29
1922/1923	na začátku roku	41	15	56
	vystoupilo	22	6	28
	na konci roku	19	9	28
1923/1924	na začátku roku	22	14	36
	vystoupilo	8	0	8
	na konci roku	14	14	28
1924/1925	na začátku roku	22	13	35
	vystoupilo	12	0	12
	na konci roku	10	13	23
1925/1926	na začátku roku	20	12	32
	vystoupilo	11	0	11
	na konci roku	9	12	21
1926/1927	na začátku roku	0	12	12
	vystoupilo	0	3	3
	na konci roku	0	9	9

¹⁸⁸ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Pokračovací školy živnostenské v letech 1920-1927.

Příloha č. 13

Počty žáků Mistrovské školy strojnické z hlediska jejich regionálního původu v letech 1914-1923, řazeny podle dnešních krajů a zemí¹⁸⁹

Místo narození	1914/1915	1915/1916	1916/1917	1917/1918	1918/1919	1919/1920	1920/1921	1921/1922
město Kladno	2	4	5	9	25	41	33	21
okres Kladno	0	3	2	4	12	18	20	22
Středočeský kraj	2	2	0	0	3	7	17	16
Praha	0	0	0	0	0	0	1	3
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	0	0	0	0	1	1	1	2
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Ústecký kraj	1	0	0	0	2	3	3	4
Liberecký kraj	0	0	0	0	1	0	0	0
Jihočeský kraj	1	1	0	1	0	0	0	2
Jihomoravský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Moravsko-Slezský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Olomoucký kraj	0	0	0	0	0	0	0	1
Kraj Vysočina	0	0	0	0	0	0	0	0
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	0	0	0	0	0	1	1	0
Rakousko	0	0	0	0	0	1	1	1
USA	1	1	0	0	0	0	0	0
Slovensko	0	0	0	0	0	0	0	0
Není známo	0	2	2	0	0	2	4	4
Celkem	7	13	9	14	44	74	81	76

¹⁸⁹ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Mistrovské školy strojnické v letech 1914-1923.

Místo narození	1922/1923	Celkem
město Kladno	20	160
okres Kladno	27	108
Středočeský kraj	6	53
Praha	2	6
Karlovarský kraj	0	0
Plzeňský kraj	1	6
Královéhradecký kraj	0	0
Pardubický kraj	3	3
Ústecký kraj	5	18
Liberecký kraj	0	1
Jihočeský kraj	3	8
Jihomoravský kraj	0	0
Moravsko–Slezský kraj	0	0
Olomoucký kraj	1	2
Kraj Vysočina	2	2
Zlínský kraj	0	0
Německo	0	2
Rakousko	2	5
USA	0	2
Slovensko	1	1
Není známo	2	16
Celkem	75	393

Příloha č. 14

Počty žáků Mistrovské školy strojnické v jednotlivých ročnících za období 1914-1923¹⁹⁰

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících		
		I. ročník	II. ročník	Celkem
1914/1915	na začátku roku	11	0	11
	vystoupilo	4	0	4
	na konci roku	7	0	7
1915/1916	na začátku roku	7	8	15
	vystoupilo	2	0	2
	na konci roku	5	8	13
1916/1917	na začátku roku	4	5	9
	vystoupilo	0	0	0
	na konci roku	4	5	9
1917/1918	na začátku roku	12	4	16
	vystoupilo	2	0	2
	na konci roku	10	4	14
1918/1919	na začátku roku	42	9	51
	vystoupilo	7	0	7
	na konci roku	35	9	44
1919/1920	na začátku roku	45	32	77
	vystoupilo	3	0	3
	na konci roku	42	32	74
1920/1921	na začátku roku	42	42	84
	vystoupilo	0	3	3
	na konci roku	42	39	81
1921/1922	na začátku roku	41	38	79
	vystoupilo	3	0	3
	na konci roku	38	38	76
1922/1923	na začátku roku	42	34	76
	vystoupilo	0	1	1
	na konci roku	42	33	75

¹⁹⁰ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Mistrovské školy strojnické v letech 1914-1923.

Příloha č. 15

Počty žáků Mistrovské školy strojnické a hutnické z hlediska jejich regionálního původu v letech 1923-1932, řazeny podle dnešních krajů a zemí¹⁹¹

Místo narození	1923/1924	1924/1925	1925/1926	1926/1927	1927/1928	1928/1929	1929/1930	1930/1931
město Kladno	27	22	14	29	20	29	22	20
okres Kladno	17	11	13	10	14	12	22	17
Středočeský kraj	13	18	25	20	18	26	36	42
Praha	3	2	2	4	7	3	1	4
Karlovarský kraj	0	0	0	0	1	0	0	0
Plzeňský kraj	0	2	3	2	3	5	4	7
Královéhradecký kraj	2	3	1	0	0	0	0	1
Pardubický kraj	2	1	0	0	0	0	0	0
Ústecký kraj	6	6	7	6	6	8	5	4
Liberecký kraj	0	0	0	1	0	1	0	2
Jihočeský kraj	1	1	0	0	1	2	1	1
Jihomoravský kraj	3	5	1	2	5	3	1	2
Moravsko-Slezský kraj	0	0	1	3	5	7	5	8
Olomoucký kraj	0	0	0	0	1	0	4	3
Kraj Vysočina	1	3	3	0	1	1	2	4
Zlínský kraj	0	0	0	0	0	1	1	0
Německo	0	0	0	1	1	0	0	0
Rakousko	1	0	0	0	0	0	0	3
Polsko	1	1	1	2	1	0	0	0
Slovensko	1	1	2	0	1	2	2	1
USA	0	0	0	1	1	0	0	0
Není známo	5	7	8	5	5	5	6	3
Celkem	83	84	81	86	90	105	112	122

¹⁹¹ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Mistrovské školy strojnické a hutnické v letech 1923-1932.

Místo narození	1931/1932	Celkem
město Kladno	31	214
okres Kladno	16	132
Středočeský kraj	34	232
Praha	5	31
Karlovarský kraj	0	1
Plzeňský kraj	11	37
Královéhradecký kraj	1	8
Pardubický kraj	1	4
Ústecký kraj	6	54
Liberecký kraj	3	7
Jihočeský kraj	2	9
Jihomoravský kraj	0	22
Moravsko–Slezský kraj	8	37
Olomoucký kraj	0	8
Kraj Vysočina	2	17
Zlínský kraj	1	3
Německo	1	3
Rakousko	3	7
Polsko	0	6
Slovensko	2	12
USA	0	2
Není známo	4	48
Celkem	131	894

Příloha č. 16

**Počty žáků Mistrovské školy strojnické a hutnické v jednotlivých ročnících
za období 1923-1932¹⁹²**

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých ročnících				
		Strojnictví		Hutnictví		Celkem
		I. ročník	II. ročník	I. ročník	II. ročník	
1923/1924	na začátku roku	40	37	13	0	90
	vystoupilo	7	0	0	0	7
	na konci roku	33	37	13	0	83
1924/1925	na začátku roku	38	27	13	12	90
	vystoupilo	5	0	1	0	6
	na konci roku	33	27	12	12	84
1925/1926	na začátku roku	36	29	12	10	87
	vystoupilo	5	0	1	0	6
	na konci roku	31	29	11	10	81
1926/1927	na začátku roku	31	30	16	11	88
	vystoupilo	2	0	0	0	2
	na konci roku	29	30	16	11	86
1927/1928	na začátku roku	34	23	24	11	92
	vystoupilo	2	0	0	0	2
	na konci roku	32	23	24	11	90
1928/1929	na začátku roku	38	28	21	21	108
	vystoupilo	2	0	1	0	3
	na konci roku	36	28	20	21	105
1929/1930	na začátku roku	40	32	24	19	115
	vystoupilo	2	0	0	1	3
	na konci roku	38	32	24	18	112
1930/1931	na začátku roku	43	36	26	21	126
	vystoupilo	0	0	3	1	4
	na konci roku	43	36	23	20	122
1931/1932	na začátku roku	43	42	24	22	131
	vystoupilo	0	0	0	0	0
	na konci roku	43	42	24	22	131

¹⁹² Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Mistrovské školy strojnické a hutnické v letech 1923-1932.

Příloha č. 17

Počty žáků Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské z hlediska jejich místa narození v letech 1932 – 1937, řazený podle dnešních krajů a zemí¹⁹³

Místo narození	1932/1933	1933/1934	1934/1935	1935/1936	1936/1937	Celkem
město Kladno	31	21	31	28	17	128
okres Kladno	27	25	14	8	8	82
Středočeský kraj	27	34	35	15	14	125
Praha	2	1	0	0	3	6
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0
Plzeňský kraj	8	6	6	4	7	31
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	0
Pardubický kraj	1	0	0	0	1	2
Ústecký kraj	4	5	2	1	1	13
Liberecký kraj	2	0	0	0	1	3
Jihočeský kraj	2	1	1	4	2	10
Jihomoravský kraj	0	1	0	0	0	1
Moravsko–Slezský kraj	3	1	1	5	9	19
Olomoucký kraj	0	0	1	1	0	2
Kraj Vysočina	0	1	0	1	2	4
Zlínský kraj	1	0	0	0	0	1
Německo	1	0	0	0	0	1
Rakousko	2	2	1	2	3	10
Slovensko	2	1	2	2	2	9
Maďarsko	0	1	1	0	0	2
Není známo	5	6	2	2	7	22
Celkem	118	107	97	73	77	471

¹⁹³ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské v letech 1932-1937.

Příloha č. 18

**Počty žáků Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské
v jednotlivých ročnících za období 1932-1937¹⁹⁴**

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých kurzech						
		Strojnictví		Hutnictví		Slévárenství		Celkem
		I. ročník	II. ročník	I. ročník	II. ročník	I. ročník	II. ročník	
1932/1933	na začátku roku	42	37	12	24	6	0	121
	vystoupilo	1	0	1	0	1	0	3
	na konci roku	41	37	11	24	5	0	118
1933/1934	na začátku roku	42	37	10	11	5	5	110
	vystoupilo	3	0	0	0	0	0	3
	na konci roku	39	37	10	11	5	5	107
1934/1935	na začátku roku	38	39	0	10	6	6	99
	vystoupilo	0	1	0	0	1	0	2
	na konci roku	38	38	0	10	5	6	97
1935/1936	na začátku roku	17	33	14	0	8	5	77
	vystoupilo	1	1	1	0	0	1	4
	na konci roku	16	32	13	0	8	4	73
1936/1937	na začátku roku	23	20	8	12	8	7	78
	vystoupilo	0	1	0	0	0	0	1
	na konci roku	23	19	8	12	8	7	77

¹⁹⁴ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Hlavních katalogů Mistrovské školy strojnické, hutnické a slévárenské v letech 1932-1937.

Příloha č. 19

Počty žáků Veřejné kreslírny v letech 1887-1914¹⁹⁵

Počet žáků	Na začátku roku	Vystoupilo	Na konci roku
1887	9	0	9
1887/1888	16	0	16
1888/1889	30	1	29
1889/1890	58	10	48
1890/1891	29	1	28
1891/1892	46	0	46
1892/1893	44	3	41
1893/1894	35	0	35
1894/1895	15	0	15
1895/1896	20	0	20
1896/1897	24	0	24
1897/1898	16	0	16
1898/1899	35	0	35
1899/1900	22	0	22
1900/1901	19	0	19
1901/1902	17	0	17
1902/1903	32	0	32
1903/1904	31	0	31
1904/1905	28	3	25
1905/1906	36	7	29
1906/1907	17	0	17
1907/1908	14	0	14
1908/1909	10	0	10
1909/1910	18	1	17
1910/1911	20	0	20
1911/1912	29	0	29
1912/1913	15	0	15
1913/1914	25	1	24
Celkem	710	27	683

¹⁹⁵ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Katalogů Veřejné kreslírny v letech 1887-1914.

Příloha č. 20

Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1901-1920¹⁹⁶

Změny v počtech žáků v průběhu školních let		Počty žáků v jednotlivých kurzech			
		Strojnický kurz	Elektrome- chanický kurz	Kurz obsluhy parních kotlů	Celkem
1901/1902	na začátku roku	69	61	0	130
	vystoupilo	2	0	0	2
	na konci roku	67	61	0	128
1902/1903	na začátku roku	35	44	0	79
	vystoupilo	0	0	0	0
	na konci roku	35	44	0	79
1903/1904	na začátku roku	56	36	0	92
	vystoupilo	18	8	0	26
	na konci roku	38	28	0	66
1904/1905	na začátku roku	64	63	0	127
	vystoupilo	26	16	0	42
	na konci roku	38	47	0	85
1905/1906	na začátku roku	39	28	0	67
	vystoupilo	9	10	0	19
	na konci roku	30	18	0	48
1906/1907	na začátku roku	0	33	43	76
	vystoupilo	0	10	23	33
	na konci roku	0	23	20	43
1907/1908	na začátku roku	0	26	33	59
	vystoupilo	0	18	2	20
	na konci roku	0	8	31	39
1908/1909	na začátku roku	0	37	45	82
	vystoupilo	0	6	17	23
	na konci roku	0	31	28	59
1909/1910	na začátku roku	0	25	46	71
	vystoupilo	0	12	19	31
	na konci roku	0	13	27	40

¹⁹⁶ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Katalogů Speciálních kurzů v letech 1901-1915.

1910/1911	na začátku roku	0	28	41	69
	vystoupilo	0	6	14	20
	na konci roku	0	22	27	49
1911/1912	na začátku roku	32	20	0	52
	vystoupilo	10	9	0	19
	na konci roku	22	11	0	33
1912/1913	na začátku roku	32	25	32	89
	vystoupilo	5	6	5	16
	na konci roku	27	19	27	73
1913/1914	na začátku roku	0	41	56	97
	vystoupilo	0	15	16	31
	na konci roku	0	26	40	66
1915/1916	na začátku roku	0	27	33	60
	vystoupilo	0	19	13	32
	na konci roku	0	8	20	28
1916/1917	na začátku roku	0	31	36	67
	vystoupilo	0	9	8	17
	na konci roku	0	22	28	50
1917/1918	na začátku roku	0	35	62	97
	vystoupilo	0	20	23	43
	na konci roku	0	15	39	54
1918/1919	na začátku roku	49	36	0	85
	vystoupilo	21	17	0	38
	na konci roku	28	19	0	47
1919/1920	na začátku roku	0	85	70	155
	vystoupilo	0	58	39	97
	na konci roku	0	27	31	58

Příloha č. 21

Počty žáků Speciálních kurzů v letech 1920 – 1937¹⁹⁷

Školní rok	Název kurzu	Počet žáků v jednotlivých kurzech		
		na začátku roku	vystoupilo	na konci roku
1920/1921	Kurz hutnictví a železa	15	3	12
	Kurz mechaniky	17	3	14
	Kurz hornických strojů	16	5	11
	Kurz elektromechanický	59	8	51
	Kurz obsluhy parních kotlů a strojů	73	38	35
	Celkem	180	57	123
1921/1922	Kurz obsluhy parních kotlů a strojů	87	31	56
	Kurz elektromechanický	50	25	25
	Kurz elektromontáže	40	19	21
	Kurz strojů a zařízení v hutnictví	128	56	72
	Kurz strojů a zařízení v hornictví	101	35	66
	Celkem	406	166	240
1922/1923	Kurz obsluhy parních kotlů	33	19	14
	Kurz parních strojů	35	21	14
	Kurz elektromechanický	42	37	5
	Kurz elektromontáže	26	7	19
	Kurz strojnického rýsování	23	15	8
	Kurz o hospodárném využití paliv	92	35	57
	Celkem	251	134	117

¹⁹⁷ Sestavila Michaela Škubalová na základě fondu Vyšší průmyslové školy v Kladně, s využitím Katalogů Speciálních kurzů v letech 1920-1937.

1923/1924	Kurz strojů a zařízení v hornictví	183	23	160
	Kurz o parních strojích	33	11	22
	Kurz o parních kotlích	24	9	15
	Kurz strojnického rýsování	18	10	8
	Kurz hutnický	13	0	13
	Kurz elektrotechnický	33	7	26
	Celkem	304	60	244
1924/1925	Kurz o parních strojích	18	5	13
	Kurz o parních kotlích	19	6	13
	Kurz strojů a zařízení v hornictví	78	24	54
	Kurz strojnického rýsování	17	9	8
	Kurz elektrotechnický	40	0	40
	Celkem	172	44	128
1925/1926	Kurz o parních strojích	27	9	18
	Kurz o parních kotlích	25	7	18
	Kurz strojů a zařízení v hornictví	58	15	43
	Kurz elektrotechnický	52	10	42
	Kurz strojnického rýsování	15	5	10
	Kurz o spalovacích motorech	15	4	11
	Celkem	192	50	142
1926/1927	Kurz strojů a zařízení v hornictví	53	6	47
	Kurz o parních strojích	19	9	10
	Kurz o parních kotlích	16	7	9
	Kurz strojnického rýsování	14	5	9
	Kurz elektrotechnický	50	14	36
	Celkem	152	41	111
1927/1928	Kurz strojů a zařízení v hornictví	42	7	35
	Kurz o parních strojích	13	2	11
	Kurz o parních kotlích	12	3	9
	Kurz strojnického rýsování	12	7	5
	Kurz elektrotechnický	102	34	68
	Celkem	181	53	128

1928/1929	Kurz strojů a zařízení v hornictví	57	23	34
	Kurz strojnického rýsování	17	7	10
	Kurz o parních strojích	12	5	7
	Kurz o hutnictví	30	1	29
	Celkem	116	36	80
1929/1930	Kurz strojů v hornictví	42	6	36
	Kurz elektrotechnický	32	14	18
	Kurz o hutnictví	59	0	59
	Celkem	133	20	113
1930/1931	Kurz o strojích v hornictví	81	30	51
	Kurz elektrotechnický	34	13	21
	Kurz o spalovacích motorech	15	2	13
	Kurz strojnického rýsování	14	0	14
	Kurz strojnického rýsování	37	1	36
	Kurz o hutnictví	181	46	135
	Celkem			
1931/1932	Kurz o strojích v hornictví	89	21	68
	Kurz elektrotechnický	36	10	26
	Kurz o hutnictví	16	0	16
	Kurz strojnického rýsování	12	4	8
	Kurz o spalovacích motorech	16	4	12
	Celkem	169	39	130
1932/1933	Kurz o strojích v hornictví	90	13	77
	Kurz elektrotechnický	46	0	46
	Celkem	136	13	123
1933/1934	Kurz o strojích v hornictví	108	6	102
	Kurz elektrotechnický	52	0	52
	Celkem	160	6	154
1934/1935	Kurz o strojích v hornictví	87	7	80
	Kurz o hutnictví	39	3	36
	Celkem	126	10	116
1935/1936	Kurz o hutnictví	36	3	33
	Celkem	36	3	33
1936/1937	Kurz elektrotechnický	41	4	37
	Kurz o hutnictví	51	6	45
	Celkem	92	10	82

Příloha č. 22

Seznam učitelů působících na Průmyslové škole v Kladně v letech 1888-1937 seřazený podle jejich prvotní funkce¹⁹⁸

	Jméno a příjmení	Funkce	Roky působení na škole	Vyučovací předměty
1	Ing. František Rössler	ředitel, učitel	1888 - 1920	mechanika, technologie, odborné a strojní rýsování, nauka o zákonech, počty, fyzika, práce v dílnách, deskriptiva, geometrie, strojnictví, kurs pro elektromechaniky
2	Ing. Václav Mayer	ředitel	1921 - 1935	-
3	Ing. Dr. techn. Jaroslav Smrž	ředitel	1935 – 1937	-
4	Jan Královec	katecheta	1888 – 1900	náboženství
5	Josef Bednář	katecheta	1900 – 1921	náboženství
6	František Dus	dílovedoucí	1892 – 1893	zpracování kovů
7	Josef Pejskar	dílovedoucí	1892 – 1923	zpracování dřeva
8	Karel Seidl	dílovedoucí	1893 – 1923	zpracování kovů
9	František Vávra	výpomocný dílovedoucí, od 1922 dílovedoucí	1920 – 1937	-
10	Václav Kubricht	smluvní dílovedoucí, od 1929 dílovedoucí	1922 – 1937	-
11	Josef Hanuš	odborný učitel v dílnách	1922 – 1924	-
12	Rudolf Helebrandt	smluvní dílovedoucí, od 1929 dílovedoucí	1923 – 1937	-
13	František Vébr	výpomocný dílovedoucí, od 1927 smluvní dílovedoucí a od 1931 dílovedoucí	1924 – 1937	-
14	J. Beneda	smluvní dílovedoucí	1927 – 1929	-

¹⁹⁸ Sestavila Michaela Škubalová na základě Výročních zpráv z let 1888-1901, 1903-1908, 1909-1921, 1922-1937.

15	Václav Čermák	smluvní dílovedoucí, od 1936 dílovedoucí	1929 – 1937	-
16	Emil Řeháček	dílovedoucí	1935 – 1937	-
17	Josef Krňák	smluvní dílovedoucí	1937	-
18	Adolf Kindl	učitel, od 1898 profesor, v letech 1898-1899 ředitel	1888 – 1910	počty, měřictví, měřické rýsování, fyzika, zeměpis, účetnictví, deskriptiva, geometrie, průmětnické rýsování, průmětnictví, deskriptivní geometrie, kreslení, práce v dílnách
19	František Kořenský	učitel	1888 – 1889	kreslení, modelování
20	Václav Krotký	učitel, od 1898 profesor	1888 – 1911	odborné rýsování, technologie, počty, zeměpis, nauka o zákonech, deskriptiva, nauka o látkách, krasopis, stavitelské rýsování, stavitelství, nauka o slohu, mechanika, tvaroznalství, stavitelská mechanika, měřictví, průmětnictví, živnostenské počty, občanská nauka
21	Jaroslav Vejdělek	učitel, od 1898 profesor	1889 – 1902	technologie, fyzika, nauka o látkách, průmětnictví, strojnické rýsování, technologie staviva, mechanika, chemická a mechanická technologie, práce v dílnách, popisné strojírenství
22	Cyril Káš	učitel, od 1909 profesor	1902 – 1921	technologie, fyzika, mechanika, strojnické a odborné rýsování, strojnictví, průmětnictví, nauka o látkách, kurs obsluhy kotlů a parních strojů
23	Ing. Josef Smazal	učitel, od 1905 profesor	1905 – 1934	zeměpis, písemnosti, čeština, němčina, zákony, občanská nauka

24	Svatopluk Černoch	učitel	1910 – 1911	technologie, počty měřictví, fyzika účetnictví, průmětnictví, strojnické rýsování, strojnictví
25	Bohumil Votrubec	učitel, od 1915 profesor	1910 – 1915	technologie, měřické rýsování, měřictví, fyzika, nauka o látkách, strojnické rýsování, strojnictví, strojnická technologie,
26	Jaroslav Smrž	učitel	1912 – 1914	odborné rýsování, počty měřictví, fyzika, účetnictví, strojnické rýsování, strojnictví
27	J. B. Veltrubský	učitel, od 1915 profesor	1911 - 1916	odborné a stavitelské rýsování, počty, nauka o stavivu, kreslení, občanská nauka
28	Karel Pavlík	suplující učitel	1898 – 1899	počty, účetnictví, mechanická technologie, přírodopyt, mechanika, technika
29	Albert Pokorný	učitel, od 1900 profesor	1889 – 1914	kreslení, modelování, krasopis
30	J. Wenzl	asistent	1901	mechanika, technologie, fyzika, průmětnictví
31	Ludvík Vorel	asistent	1903 – 1904	technologie, nauka o látkách, strojnické rýsování
32	Karel Endl	asistent	1904 – 1906	technologie, nauka o látkách, strojnické rýsování
33	Jan Vaněček	asistent	1906 – 1909	technologie, strojnické rýsování
34	Ladislav Kozel	asistent	1909 – 1910	technologie, nauka o látkách, průmětnictví, strojnické rýsování
35	Václav Náprstek	asistent	1909 – 1911	stavitelské rýsování
36	Ing. Ladislav Hovorka	asistent, od 1920 profesor	1915 – 1937	strojnictví, strojnické rýsování
37	Josef Daněk	asistent	1915 – 1916	strojnictví, strojnické rýsování
38	Ing. Antonín Krob	asistent, od 1927 výpomocný externí učitel	1922 – listopad 1927	-

39	Vladimír Simr	asistent	březen – červen 1925	-
40	Václav Slanec	asistent	leden – květen 1928	-
41	Ing. Jaroslav Žák	asistent	1928 - 1929	-
42	Ing. Otto Neumann	asistent	duben – prosinec 1929	-
43	Ing. Jan Plešinger	asistent	1930 – 1933	-
44	Ing. Jan Smazal	asistent	1933 – 1935	-
45	Ing. František Růžička	asistent	1935 - 1937	mechanika, technologie, mechanická technologie
46	Ing. Miroslav Švingler	asistent	září – prosinec 1935	strojnictví, strojnické rýsování
47	Ing. František Novotný	asistent	1936 – 1937	strojnictví, strojnické rýsování
48	Filip Milinovský	profesor	1917 – 1924	-
49	František Pešek	profesor	1919 – 1937	matematika, geometrie
50	Ing. Miloslav Šefl	profesor	1919 – 1937	strojnictví, strojnické rýsování
51	Ing. Josef Vlk	profesor	1918 – 1937	strojnictví, strojnické rýsování
52	Ing. Zdeněk Pískáček	profesor	1922 – 1923	-
53	Ing. Otakar Novák	profesor	1923 – 1937	chemie
54	Ing. Josef Otásek	profesor	1923 – 1935	chemie
55	Ing. Jan Čipera	profesor	1924 – 1925	-
56	Ing. Zdeněk Matoušek	profesor	1924 - 1937	strojnictví, strojnické rýsování
57	Ing. Bohuš Schmidt	profesor	1924 – 1935	mechanika, technologie, mechanická technologie
58	A. Janáček	profesor	1927 – 1930	čeština, němčina
59	Ing. Josef Matějovec	profesor	1927 – 1935	strojnictví, strojnické rýsování
60	PhDr. Zdeněk Novák	profesor	1930 – 1937	čeština, němčina
61	Ing. Karel Weber	profesor	1932 – 1934	slévárenství
62	Ing. František Sartorius	profesor	1935 – 1937	strojnictví, strojnické rýsování
63	Ing. František Cetkovský	profesor	1935 – 1937	strojnictví, strojnické rýsování
64	Ing. Dr. techn. Jan Jiříš	profesor	1935 – 1937	chemie
65	Ing. Šplíchal	profesor	1935 – 1937	slévárenství
66	Ing. Karel Kořínek	profesor	1937	strojnictví, strojnické rýsování

67	J. Neuman	výpomocný učitel	1889 – 1893	písemnosti, němčina, čeština
68	J. Nejedlý	výpomocný učitel	1888 – 1890, 1891 – 1895	počty, němčina
69	Josef Bradáč	výpomocný učitel	1888 – 1906	počty, účetnictví, písemnosti, němčina, živnostenské účetnictví, živnostenské počty
70	Antonín Sládeček	výpomocný učitel	1888 – 1913	počty, účetnictví, písemnosti, čeština, živnostenské účetnictví, stavitelské a měřické rýsování, živnostenské počty, kalkulace a účetnictví, měřictví
71	Josef Kantor	výpomocný učitel	1888 – 1893, 1895 – 1899	němčina
72	J. Kratochvíl	výpomocný učitel	1890 – 1891	němčina
73	J. Gubiš	výpomocný učitel	1890 – 1893	čeština
74	V. Časta	výpomocný učitel	1890 – 1891	počty
75	Josef Železný	výpomocný učitel	1890 – 1901	počty, čeština, měřictví, němčina, účetnictví
76	František Karlík	výpomocný učitel	1888 – 1896	zpěv
77	Bohumil Studnička	výpomocný učitel	1893 – 1901	čeština, počty
78	František Staněk	výpomocný učitel	1894 – 1905	němčina, počty, měřictví, čeština
79	J. Kincl	výpomocný učitel	1895 – 1897	němčina
80	Čeněk Jelínek	výpomocný učitel	1896 – 1905	němčina
81	Josef Jankovec	výpomocný učitel	1896 – 1914	zpěv
82	Václav Dvořák	výpomocný učitel	1896 – 1906	účetnictví, počty, čeština, písemnosti, živnostenské počty
83	Hynek Zázvorka	výpomocný učitel	1896 – 1916	písemnosti, čeština, počty, živnostenské počty
84	Vilém Bytnar	výpomocný učitel	září – listopad 1898	mechanická technologie
85	K. Pavlík	výpomocný učitel	1898 – 1899	mechanická technologie
86	Josef Otcovský	výpomocný učitel	1900 – 1901	obuvnické kreslení
87	Karel Veselský	výpomocný učitel	1900 – 1916, 1920 – 1923	počty, čeština, písemnosti, živnostenské účetnictví, živnostenské počty, účetnictví

88	Karel Čermák	výpomocný učitel	1903 – 1916	němčina, živnostenské počty, živnostenské účetnictví, písemnosti
89	František Höniger	výpomocný učitel	1903 – 1912	měřické rýsování, měřictví, počty, písemnosti
90	Bohumír Lederer	výpomocný učitel	1903 - 1911	písemnosti, počty, živnostenské počty
91	Josef Lukeš	výpomocný učitel	1906 - 1916	písemnosti, živnostenské počty, účetnictví, živnostenské účetnictví, počty, občanská nauka
92	Cyril Novotný	výpomocný učitel	1906 – 1916	písemnosti, živnostenské počty, živnostenské účetnictví, počty
93	J. Javůrek	výpomocný učitel	1907 – 1913	měřické rýsování
94	Josef Rosol	výpomocný učitel	1907 – 1916	písemnosti, živnostenské počty, účetnictví, počty
95	J. Tyrna	výpomocný učitel	1909 – 1916, 1925 – 1929	stavitelství, stavitelské rýsování, nauka o stavivu
96	Alois Nachtman	výpomocný učitel	1909 – 1916	písemnosti, počty, živnostenské počty
97	František Beneš	výpomocný učitel	1911 – 1923	počty, písemnosti, živnostenské počty, účetnictví
98	Petr Jindra	výpomocný učitel	1911 – 1912	měřické rýsování, měřictví, kreslení
99	Jaroslav Sivohlavý	výpomocný učitel	1911 – 1916	obuvnické kreslení
100	Josef Líska	výpomocný učitel, od 1915 učitel	1912 – 1916	strojnické a měřické rýsování, měřictví, kreslení
101	Bohdan Milec	výpomocný učitel	1912 – 1916	počty, písemnosti, kreslení
102	František Volek	výpomocný učitel	1913 – 1916, 1920 – 1923	strojnické a měřické rýsování, měřictví, kreslení
103	Čeněk Janout	výpomocný učitel	1913 – 1916	počty, písemnosti
104	Josef Petřík	výpomocný učitel	1915 – 1916	měřictví, měřické rýsování, kreslení
105	Jindřich Pokorný	výpomocný učitel	1915 – 1916	počty, písemnosti, účetnictví
106	Josef Špalek	výpomocný učitel	1915 – 1916	počty, písemnosti, účetnictví

107	Jaroslav Patka	výpomocný učitel	1920 – 1921	počty, písemnosti, účetnictví
108	Josef Červášek	výpomocný učitel, od 1929 odborný učitel	1920 – 1937	-
109	Oldřich Kříž	výpomocný učitel	1920 – 1923, 1928 - 1929	-
110	Antonín Pavlis	výpomocný učitel	1920 – 1928	-
111	Pavel Poch	výpomocný učitel	1920 – 1921	-
112	MUDr. Jiří Fifka	výpomocný učitel	1922 – 1923	-
113	Václav Náprstek	výpomocný učitel	1922 – 1925	-
114	Vilém Pollak	výpomocný učitel	1922 – 1923	-
115	Jaroslav Matyáš	výpomocný učitel	1922 – 1923	-
116	Eduard Příbyl	výpomocný učitel	1922 – 1923	-
117	František Jelínek	výpomocný učitel	1922 – 1924	-
118	Bohumil Valla	výpomocný učitel	1922 – 1924	-
119	MUDr. Václav Sirový	výpomocný učitel	1923 – 1924	-
120	Alois Lukeš	výpomocný učitel	1923 – 1936	-
121	V. Bradáč	výpomocný učitel	1920 – 1923	-
122	Bedřich Roth	výpomocný učitel	1924 – 1924	-
123	Josef Moucha	výpomocný učitel	1924 – 1925	-
124	Rudolf Michl	výpomocný učitel	1924 – 1925	-
125	PhDr. Adolf Janáček	výpomocný učitel, od 1927 profesor	1924 – 1930	čeština, němčina
126	MUDr. V. Sedláček	výpomocný učitel	1925 – 1930	-
127	František Kleiner	výpomocný učitel	1926 – 1927	-
128	Feoklist Sokolský	výpomocný učitel	1928 – 1929	-
129	Josef Gabriel	výpomocný učitel	1930 – 1937	-
130	MUDr. Vladimír Smutný	výpomocný učitel	1930 – 1931	-
131	Bohuslav Beránek	výpomocný učitel, mistr instalatérský	1930 – 1932	-
132	MUDr. Karel Kšanda	výpomocný učitel	1931 – 1932	-
133	Alois Žáček	výpomocný učitel, mistr instalatérský	1931 – 1932	-
134	František Valter	výpomocný učitel, klempíř	1931 - 1932	-
135	MUDr. Josef Čech	výpomocný učitel	1932 – 1933	-
136	MUDr. Gustav Slavík	výpomocný učitel	1933 – 1936	-
137	Prof. RNDr. Antonín Ortmann	výpomocný učitel	1936 - 1937	-

Příloha č. 23

Fotografie Státní průmyslové školy v Kladně z roku 1914¹⁹⁹

¹⁹⁹ Ze soukromých sbírek Jaroslava Tesárka.

Příloha č. 24

Fotografie současné podoby Průmyslové školy v Kladně²⁰⁰

²⁰⁰ Snímek pořídila Michaela Škubalová dne 16. 3. 2012